AUSTRIJSKI GRAĐANSKI ZAKONIK

Austrijski građanski zakonik je proglašen **1. juna 1811** u Beču pod naslovom Allgemeines Burgerliches Gesetzbuch für die deutschen Erbländer (Opći građanski zakonik za njemačke nasljednje teritorije), poznat po skraćenici ABGB.

Austrijski opći građanski zakonik (Justizgesetzsammlung, br. 1-6/1811), objava od 1.6.1811, na snazi od 1.1.1812.

Izvorni naziv zakona: "*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie*"

Austrijski građanski zakonik (AGZ) predstavlja kodifikaciju privatnog prava koja slijedi sistem Institucija. Brojao je **1502 člana**.

- prvi dio zakonika govori o licima; o pravnoj sposobnosti, ženidbenog prava, odnosa među roditeljima i djecom i tutorstvom.
- drugi dio govori o stvarima; vrste stvari, realna i personalna prava na stvari.
- u realna spadaju: posjed, vlasništvo, zalog, služnost.
- u personalna prava spadaju ugovori i pravno naknade štete.

Prva novela - 1914. godine; druga novela - 1915. godine; treća novela - 1916. Godine

Ovaj zakonik je bio primjenjivan u zemljama Austro-Ugarske monarhije; odnosila se na Lihtenštajn, Mađarsku, Hrvatsku, Slavoniju, Vojvodinu i Banat te na današnje dijelove Rumunije. U Bosni i Hercegovini je Zakonik u vrijeme austro-ugarske uprave imao značaj pomoćnog pravnog izvora.

Dva su izvora AGZ-a; to su rimsko i prirodno pravo. Zakonik sadržajno predstavlja njihovu kombinaciju. Rimsko pravo je bilo historijsko naslijeđe njemačkih zemalja dok je učenje prirodnog prava bilo rezultat intelektualnog razvoja Evrope iz doba prosvjetiteljstva. Zakonik ne slijedi učenje prirodnog prava po kome je saglasnost volja dovoljna da prenese vlasništvo, nego zahtijeva neke vanjske forme prenosa.

UVOD
O ZAKONIMA GRAĐANSKIM UOPĆE

Pojam prava građanskoga

Član. 1.

Skup zakona, koji ustanovljuju posebnička prava i dužnosti stanovnika države među sobom, čini pravo građansko u istoj državi.

Član. 2.

Čim je zakon oglašen kao što treba, nitko se ne može tim izgovarati, da mu nije poznat.

Početak moći zakona

Član. 3.

Moć zakona i pravne posljedice, koje ishode od njega, počinju odmah kako je oglašen; već ako je u istom oglašenom zakonu početak moći njegove postavljen na kasnije vrijeme.

Opseg zakona

Član. 4.

Zakoni građanski obvezuju sve državljane onih zemalja, za koje su oglašeni. Državljani ostaju podložnin tim zakonima i u djelanjima i poslovima, koje čine izvan države, ukoliko je ograničena po istim zakonima osobna njihova sposobnost poduzimati ih, i ukoliko rečena djelanja i poslovi imadu izvest pravne posljedice i u ovim zemljama. Koliko su tuđinci vezani za te zakone, određuje se u slijedećem poglavlju.

Član. 5.

Moć zakona ne proteže se nazad; zato ne padaju oni na prijašnja djelovanja i na prava otprije stečena.

Tumačenje

Član. 6.

Kad se zakon na što uporavljiva (poziva), nije dopušteno inače tumačiti ga nego li donosi vlastito značenje riječi u njihovu savezu i jasna namisao zakonodavca.

Član. 7.

Ako se pravni slučaj ne da presuditi ni po riječima ni po smislu naravskomu zakona, imat će se obzir

na spodobne slučajeve, koji su u zakonima određeno presuđeni. Ako pravni slučaj ostane sa svim tim dvojben, valja ga s obzirom na okolnosti brižljivo sabrane i zrelo rasuđene presudili po načelima prava naravskoga.

Član. 8.

Samo zakonotvorcu pristoji vlast tumačiti zakon na način, koji svakoga jednako obvezuje. Takvo tumačenje ima se uporaviti na sve pravne slučajeve, koji se još imadu presuditi, samo ako zakonotvorac ne prida, da se tumačenje njegovo nema uporaviti na presudu takvih pravnih slučajeva, koji imaju za predmet djelanja započeta i prava iskana prije istoga tumačenja.

Trajanje zakona

Član. 9.

Zakoni imaju dotle svoju moć, dokle ih zakonotvorac ne preinači ili izrijekom ne ukine.

Druge vrste propisa, kao a) običaji

Član. 10.

Na običaje može se imati obzir samo u onim slučajevima, gdje se zakon na njih poziva.

b) pokrajinske ustanove

Član. 11.

Samo one ustanove pojedinih pokrajina i zemaljskih kotara imaju moć zakona, koje zakonotvorac poslije oglasa ovog zakonika izrijekom potvrdi.

c) sudačke izreke

Član. 12.

Naredbe izdane u pojedinim slučajevima i presude izrečene po sudovima u osobitim parnicama nemaju nikad moći zakona, i ne mogu se protegnuti na druge slučajeve ili na druge osobe.

d) povlastice

Član. 13.

Povlastice i osobođenja dana pojedinim osobama ili cijelim zborovima prosuđuju se kao svako drugo pravo, ukoliko uredbe političke ne sadržavaju osobitog određenja u tom.

Glavno razdjeljenje prava građanskoga

Član. 14.

Propisi zakonika građanskoga obuhvaćaju pravo osoba, pravo na stvari i ustanovljenja, koja su ovim pravima opća.

DIO PRVI
O PRAVU OSOBA

Poglavlje prvo
O pravima, koja se tiču osobnih vlastitosti (svojstava) i odnošenja

Prava osoba

Član. 15.

Neka prava osoba licu se osobnih vlastitosti i odnošenja, a neka imaju temelj u odnošenju porodice.

I. Iz značaja osobnosti - prava prirođena

Član. 16.

Svaki čovjek ima prirođenih prava, koja se poznaju samim razumom, i zato se on kao osoba ima smatrati. Ropstvo ili nevoljništvo i izvršavanje kakve vlasti, koja se na to odnosi, nije dopušteno u ovim državama.

Pravna predmjeva o njima

Član. 17.

Što se slaže sa prirođenim naravnim pravima, drži se, da postoji dotle, dok se ne dokaže zakonito ograničenje tih prava.

Prava steciva

Član. 18.

Svatko je pod uvjetima, koje zakoni propisuju, sposoban steći prava.

Traženje prava

Član. 19.

Tko misli, da je uvrijeđen u svom pravu, prosto mu je tužiti se oblasti po zakonima ustanovljenoj. Tko mimoišavši oblast sam sebi sudi ili tko prijeđe granice pravedne obrane, taj je za to odgovoran.

Član. 20.

I takve pravne poslove, koji se tiču državnog vladara, a spadaju na njegovu vlasnost posebničku, ili

na načine stečenja utemeljene u pravu građanskom, sudit će sudovi po zakonima.

II. Prava osoba po godinama ili nedostatku razuma

Član. 21.

Oni, koji nemajući potpunih godina, ili ne budući u svoj pameti, ili radi drugih uzroka nisu sposobni skrbiti se sami kao što treba o svojim poslovima, stoje pod osobitom zaštitom zakona. To su: djeca, koja sedmu; nedorasli, koji četrnaestu; maloljetnici, koji dvadesetčetvrtu godinu života svojega nisu navršili; dalje bijesni, koji su sasvim lišeni razuma, ili bar ne mogu poznati posljedice svojih djelanja; i oni također, kojima je sudac kao proglašenima razmetnicima zabranio, da upravljaju nadalje svojom imovinom (imetkom); najposlije nepritomni i općine.

Član. 22.

I sama nerođena djeca imaju od časa, kad su se začela, pravo na zaštitu zakona. Ukoliko se radi o njihovim vlastitim pravima, a ne o pravima trećega, smatraju se ona kao rođena; dijete pak rođeno mrtvo drži se, glede prava, koja su mu priuzdržana za slučaj smrti kao da nikad nije bilo začeto.

Član. 23.

Kada je dvojba, da li se dijete rodilo živo ili mrtvo, uzima se prvo. Tko protivno tvrdi, mora to dokazati.

III. Po nepritomnosti

Član. 24.

Van snage zbog bespredmetnosti.

Član. 25.

Kada je dvojba, koja je od dvije ili više pokojnih osoba prije preminula, mora onaj, koji tvrdi da se smrt jednoga prije dogodila nego drugoga, to dokazati; ako on to dokazati ne može, uzima se da su svi u isto doba umrli, i o prenosu prava s jednoga na drugoga govoriti se ne može.

IV. Po moralnoj osobi

Član. 26.

Prava članova kojeg dopuštenog društva među sobom ustanovljuju se pogodbom ili svrhom i osobitim propisima, koji postoje za ta društva. Prema drugim osobama uživaju dopuštena društva redovito ista prava, koja uživa pojedina osoba. Društva nedopuštena kao takva nemaju nikakva prava ni prema članovima ni prema drugima i nisu sposobna steći prava. A društva nedopuštena jesu ona, koja su po zakonima političkim posebno zabranjena, ili koja se očito opiru sigurnosti, javnom redu ili dobrim običajima.

Član. 27.

Ukoliko su općine za svoja prava podložne osobitom staranju javne uprave, sadržava se u zakonima političkim.

V. Po državljanstvu

28-32. Izostavljeni kao bespredmetni.

Prava tuđinaca

Član. 33.

Tuđinci imaju uopće jednaka građanska prava i obveze kao i tuzemci ako se za uživanje tih prava ne traži izrijekom vlastitost državljanina. Također moraju tuđinci, ako će jednako pravo da uživaju s tuzemcima, dokazati u dvojbenim slučajevima, da i država u koju spadaju, postupa u pravu, o kojem je govor, s državljanima austrijanskim kao sa svojima vlastitima.

Član. 34.

Sposobnost osobna tuđinca poduzimati pravne poslove prosuđuje se uopće po zakonima mjesta, po kojima tuđinac po svojem prebivalištu, ili ako nema pravog prebivališta, po svojem rođenju kao podanik stoji; samo ako za pojedine slučajeve u zakonu nije drugo što naređeno.

Član. 35.

Ako inozemac poduzme u ovoj državi kakav posao, kojim on daje prava drugim osobama, a ove zamjenito ne obvezuje, ovakav posao sudi se ili po ovom zakonu, ili pak po zakonu, pod kojim tuđinac stoji kao podanik; u koliko jedan ili drugi zakon valjanost posla najvećma potpomaže.

Član. 36.

Ako inozemac u ovoj državi sklopi s kojim državljaninom posao, koji zamjenito obvezuje obadvije strane, ima se prosuditi bez iznimke po ovom zakoniku: ako li ga učini s inozemcem, prosudit će se po istom zakoniku samo onda, ako se ne dokaže, da se pri sklapanju posla gledalo na drugo pravo.

Član. 37.

Ako inozemci u zemlji inostranoj poduzimaju pravne poslove s inozemcima ili s podanicima ove države, imaju se poslovi ti prosuđivati po zakonima onog mjesta, gdje je posao sklopljen, samo ako pri sklapanju nije bilo očito uzeto za temelj drugo pravo i da se ne opire propis sadržan u čl. 4.

Član. 38.

Propis izostavljen kao bespredmetan.

Pravo osoba po bogoštovju

Član. 39.

Razlika bogoštovja nema nikakva upliva na prava posebnička, već ukoliko to zakoni za neke predmete osobito naređuju.

VII. Po porodici, rodbini i tazbini (prijateljstvu)

Član. 40.

Pod porodicom razumijevaju se praroditelji sa svim svojim potomcima. Veza među ovim osobama zove se rodbina (rod); a veza koja postoji među jednim zakonitim drugom i srodnicima drugog zakonitog druga, imenuje se tazbina (prijateljstvo).

Član. 41.

Koljena rodbine među dvije osobe određuju se po broju poroda, po kojima u pravoj lozi jedna izlazi iz druge, a u pobočnoj lozi obadvije ishode od najbližeg svoga zajedničkoga stabla. U kojoj lozi i u kojem koljenu je tko s jednim zakonitim drugom u rodbini, u istoj je lozi i u istom koljenu s drugim zakonitim drugom u tazbini.

Član. 42.

Pod imenom roditelja razumijevaju se redovito bez razlike koljena svi srodnici u lozi uzlaznoj; a pod imenom djece svi srodnici u nizlaznoj lozi.

Član. 43.

Zbog bespredmetnosti propis je izostavljen.

VIII. Zaštita imena

Član. 43.

Ako se kome osporava pravo da se služi svojim imenom ili da mu se nanosi šteta neovlaštenom upotrebom njegovog imena (posebnog imena), može on tužbom tražiti propuštanje, a ako postoji krivnja, naknadu štete.

Poglavlje drugo
O ženidbenom pravu

44 - 136. Stavljeni van snage radi bespredmetnosti. Pravila o bračnim odnosima izdvojena su iz područja građanskog prava.

Poglavlje treće
O pravima roditelja i djece

137 - 186. Propisi stavljeni van snage. Izdvojeni iz područja građanskog prava.

Poglavlje četvrto
O tutorstvu i skrbništvu

187 - 284. Propisi stavljeni van snage. Pravila o stavateljstvu izdvojena su iz područja građanskog prava.

DIO DRUGI
O PRAVU NA STVARI

O stvarima i njihovom pravnom razdjeljenju

Pojam o stvarima u pravnom smislu

Član. 285.

Štogod je različno od osobe i ljudima služi za porabu, zove se stvar u smislu pravnom.

Razdjeljenje stvari po različnosti onoga čije su

Član. 286.

Stvari, koje se nalaze u okružju države, ili su dobro državno ili dobro posebničko. Posljednje je pojedinih ili moralnih osoba, manjih društava ili cijelih općina.

Stvari ničije, javno dobro i državna imovina

Član. 287.

Stvari ničije zovu se one koje svi državljani mogu prisvojiti. One stvari pak, koje su im dozvoljene samo na porabu kao: ceste, velike i male rijeke, luke i obale morske zovu se općeno ili javno dobro. Što je određeno da se zadovolji potrebama države kao: pravo kovati novce, pravo poštarsko i druga prava kraljevska, dobra komorska, rudnici, solane, danci (porezi) i carine, imenuju se državna imovina.

Dobro općine; imovina općine

Član. 288.

Na isti način dobro općine čine one stvari koje po ustavu zemaljskom služe na porabu svakome članu kakve općine; a imovinu općine čine one stvari od kojih su dohoci određeni, da se namiruju troškovi općinski.

Član. 289.

Pravilo iz ovog propisa ostalo je bespredmetno.

Opći propis u obziru tih različitih vrsta dobara

Član. 290.

Pravila iz ovog propisa su bespredmetna.

Razdjeljenje stvari po razlici njihove kakvoće

Član. 291.

Stvari po njihovoj različnoj kakvoći razdjeljuju se: na tjelesne i netjelesne; na pokretne i nepokretne; na potrošne i nepotrošne; na procjenjive i neprocjenjive.

Stvari tjelesne i netjelesne

Član. 292.

Stvari tjelesne jesu one koje u osjetila spadaju; inače zovu se netjelesne; na pr. pravo lov loviti, ribu loviti i sva ina prava.

Pokretne i nepokretne

Član. 293.

Stvari koje se mogu premjestiti s jednoga mjesta na drugo, a da im se ne pokvari supstanca jesu pokretne; inače su nepokretne . Stvari koje su po sebi pokretne, drže se u smislu pravnom da su nepokretne, ako su po zakonu ili po određenju vlasnika pripadnost kakve stvari nepokretne.

Pripadnost uopće

Član. 294.

Pod pripadnošću se razumijeva ono što se sa stvari stavlja u neposredni savez. Amo spada ne samo priraštaj stvari, dok se god ne rastavi od nje; nego i stvari pobočne, bez kojih se glavna stvar upotrijebiti ne može, ili koje su po zakonu ili vlasniku određene na stalnu porabu stvari glavne.

Osobito kod zemljišta i ribnjaka

Član. 295.

Trava, stabla, plodovi i sve stvari porabne, koje zemlja rađa na svojem površju, ostaju dotle nepokretna imovina, dok nisu rastavljena od zemljišta i poda. I same ribe u ribnjaku, i divljač u šumi, postaju onda tekar dobro pokretno, kad su ribe ulovljene i divljač uhvaćena ili ubijena.

Član. 296.

Žito, drva, krma, i svi ostali premda već sabrani proizvodi, kao i sva živina, i svi težački alati (oruđa) i sve sprave spadajuće na zemljište, drže se utoliko da su stvari nepokretne, ukoliko su potrebne da se produži uredno opravljanje gospodarstva.

I kod zgrada

Član. 297.

Tako isto spadaju među stvari nepokretne one stvari koje se grade na zemljištu i podu u toj mjeri, da na njemu svagda ostanu, kao: kuće i druge zgrade s prostorom od zraka, koji je nad zemljištem u potezu (liniji) okomitog pravca: dalje, ne samo što je u zemlju sabijeno, uzidano, priudareno i pribijeno sa čavlima, kao: kotlovi pivarski i rakidžinski, i uzdane spreme, nego i one stvari, koje su određene za stalnu porabu kakve cjelosti, kao vedrice bunarske, konopi, lanci, sprave, čim se gasi vatra, i time spodobne.

Mašine

Član. 297a.

Kad se sa nepokretnom stvari povežu mašine, ne smatraju se one za pripadnost, ako se pristankom vlasnika nepokretnosti zabilježi u javnoj knjizi, da su mašine vlasništvo drugoga.

Ako se one namjeste kao zamjena umjesto takvih mašina, koje su se imale smatrati kao pripadnost, potreban je i za ovu zabilježbu pristanak knjižnih ovlaštenika, upisanih od prije. Zabilježba gubi učinak po isteku 5 godina od upisa; stečajnim ili pri nudnodražbenim postupkom tečenje roka se zaustavlja.

Prava imaju se smatrati kao stvari pokretne

Član. 298.

Prava broje se među stvari pokretne, ako nisu skopčana s posjedom stvari nepokretne, ili ako nisu ustavom pokrajinskim proglašene za stvar nepokretnu.

I potraživanja predbilježena

Član. 299.

Potraživanja ne pretvaraju se u nepokretnu imovinu radi toga, što su osigurana na dobro nepokretno.

Po kojima zakonima prosuđuju se stvari nepokretne, a po kojima stvari pokretne

Član. 300.

Stvari nepokretne podložne su zakonima onoga kotara, u koojem leže; a sve ostale stvari stoje sa osobom svojega vlasnika pod jednakim zakonima.

Stvari potrošne i nepotrošne

Član. 301.

Stvari potrošne zovu se one, koje donose običajnu korist samo kada se razruše ili potroše; a one, koje su protivne naravi, zovu se nepotrošne.

Ukupnost stvari (universitas rerum)

Član. 302.

Skup više posebnih stvari, koje se običavaju smatrati kao jedna stvar, i znamenovati imenom zajedničkim, čini jednu ukupnu stvar, i smatra se kao cijelost.

Procjenjive i neprocjenjive

Član. 303.

Stvari procjenjive jesu one, kojih se vrijednost može ustanoviti u prometu prispodabljajući ih s inim stvarima; amo spadaju i službe, radnje, koje se čine rukama i glavom. Stvari nasuprot, kojih se vrijednost ne može ustanoviti po nikakvu prispodabljanju s inim stvarima, koje su u prometu, zovu se neprocjenjive.

Mjerilo procjene sudske

Član. 304.

Vrijednost određena kakve stvari, zove se cijena njezina.

Ako koju stvar sud ima cijeniti, procjena ima se učiniti po određenoj nekoj sumi novca.

Cijena uredna i izvanredna

Član. 305.

Ako se stvar procjenjuje po koristi, koju ona gledajući na vrijeme i na mjesto, običajno i općenito donosi, cijena je uredna (redovna) i običajna; ali ako se gleda na osobita odnošenja, i na posebnu u slučajnim svojstvima stvari utemeljenu naklonost one osobe, kojoj se vrijednost ima naknaditi, tad nastaje cijena izvanredna.

Kad se cijena u sudskim procjenama ima uzeti za pravilo

Član. 306.

U svim slučajevima, gdje ništa drugo nije ugovoreno, niti zakonom naređeno; uzima se, kada se procjenjuje koja stvar, za pravilo cijena običajna.

Pojmovi o pravima stvarnim i osobnim na stvari

Član. 307.

Prava, koja osobi kakvoj pripadaju na koju stvar, ne gledajući na nekoje osobe, zovu se prava stvarna. Prava, koja na kakvu stvar samo suprot nekojim osobama ishode neposredno iz zakona, ili iz kojega obveznog djelanja, zovu se prava osobna na stvari.

Član. 308.

Prava stvarna na stvari jesu: pravo posjeda, vlasnosti, zaloga, služnosti i pravo nasljedstva.

PRVI RAZDIO PRAVA NA STVARI
O STVARNIM PRAVIMA

Poglavlje prvo
O POSJEDU

Držalac. Posjednik

Član. 309.

Tko stvar kakvu ima u svojoj vlasti ili držanju, zove se njezin držalac. Ako držalac koje stvari ima volju zadržat je kao svoju, tad je njezin posjednik.

Stečenje posjeda

Član. 310.

Osobe lišene pameti, nisu po sebi sposobne zadobiti posjed. Takve osobe zastupa tutor ili skrbnik. Nedorasli, koji su navršili godine djetinjstva, mogu sami sobom posjesti stvar (u posjed uzeti).

Predmeti posjeda

Član. 311.

Mogu se posjesti sve tjelesne i netjelesne stvari, koje su predmet prometa pravnog.

Načini zadobiti posjed

Član. 312.

Tjelesne pokretne stvari uzimaju se u posjed fizičkim uzećem, odnošenjem ili čuvanjem a

nepokretne nastupom, omeđašenjem, ograđenjem, obilježenjem ili obrađenjem. U posjed stvari netjelesnih ili prava dolazi se, kada se tko služi njima u svoje ime.

Osobito o pravu tvrdećem, nijekajućem ili zabranjujućem

Član. 313.

Služi se tko pravom, ako on od drugoga išt̆e što kao dužnost, i ovaj mu to čini; dalje, ako se tko služi na svoju korist tuđom stvari s dopuštenjem onoga čija je: najposlije, ako tko po tuđoj zabrani propusti što, što bi inače učiniti imao pravo.

Neposredni i posredni način zadobiti posjed

Član. 314.

Posjed prava i stvari tjelesnih zadobiva se ili neposredno, kada se zauzmu prava i stvari koje nisu ničije: ili posredno kada se zauzme kakvo pravo ili tuđa kakva stvar.

Opseg stečenja

Član. 315.

Neposrednim i posrednim samovlasnim uzećem posjeda, uzima se u posjed samo toliko, koliko se doista uzelo, nastupilo, upotrebilo, obilježilo ili sačuvalo; a posrednim uzećem posjeda, ako držalac u svoje ili tuđe ime ustupa koje pravo ili stvar, zadobiva se sve ono što je prijašnji držalac imao i predao s razgovjetnim znacima, bez da je potrebno, da se svaki dio cijele stvari primi napose.

Posjed zakonit i nezakonit

Član. 316.

Posjed stvari jest zakonit, ako se osniva na tvrdom naslovu (Titel): to jest, na pravnom kakvom temelju, po kojem se što steći može. Inače zove se nezakonit.

Glavni naslov posjeda zakonitog

Član. 317.

Kod stvari, koje nisu ničije, naslov se osniva u prirođenoj slobodi raditi ono, čime se ne vrijeđaju tuđa prava: kod inih stvari naslov se osniva u volji prijašnjeg posjednika, ili u izreci sučevoj, ili najposlije u zakonu, kojim se daje kome pravo na posjed.

Držalac nema još nikakva naslova

Član. 318.

Tko stvar kakvu ne drži u svoje nego tuđe ime, taj nema još nikakva naslova, da stvar uzme u

posjed.

Ne može ga zadobiti samovlasno

Član. 319.

Državalac koje stvari nema prava promijeniti samovlasno temelj, po kojem drži istu stvar i time prisvajati sebi naslov: ali tko je dotada stvar u vlastito ime zakonito posjedovao, može pravo posjeda ustupiti drugome i u buduće držati je u njegovo ime

Učinak samoga naslova

Član. 320.

Naslovom valjanim zadobiva se samo pravo na posjed stvari, a ne posjed istih Tko ima samo pravo na posjed ne smije u slučaju, da bi mu tko htio uskratiti posjed, posaditi se na nj samovlasno: nego dužan ga je tražiti po putu zakonitom od urednog suca očitovanjem naslova svojeg.

Što se ište za istinito pravo posjeda

Član. 321.

Gdje su uvedene tako zvane zemske table (gospoštinjske knjige), mjesne ili zemljišne knjige (zemljišnice), ili ini takvi javni registri, zadobiva se posjed zakoniti stvarnoga prava na nepokretne stvari, samo urednim upisom u ove javne knjige.

Član. 322.

Ako je kakva pokretna stvar bila predana nekolicini osoba jedno za drugim, pravo posjeda pristoji onoj osobi, koja rečenu stvar ima u svojoj vlasti. Ali ako je stvar nepokretna, a uvedene su javne knjige, pravo posjeda pripada isključivo onomu, koji je upisan kao posjednik njezin.

Posjednik ne može biti pozvan da pokaže naslov svoj

Član. 323.

O posjedniku kakve stvari drži se po zakonu, da ima tvrd naslov, on ne može dakle bili pozvan da pokaže naslov taj.

Član. 324.

Ovomu pozivu ni tada nema mjesta, ako iko utvrdi, da posjed privatnika njegovog ne može se sjediniti s inim predmjevama zakonitim, na pr. sa slobodom vlasnosti. U takvim slučajevima mora tvrdeći protivnik tužiti pred urednim sucem, i dokazati svoje mišljeno jače pravo. U dvojbi posjednik ima prvenstvo.

Iznimka:

Član. 325.

Glede stvari, koja je zabranjena u prometu, ili koja se čini da je ukradena, propisuju zakoni kazneni i politički, ukoliko je obvezan posjednik pokazati naslov posjeda svojeg.

Posjednik pošteni i nepošteni

Član. 326.

Tko drži iz uzroka vjerojatnih, da je njegova stvar koju posjeduje, jest pošteni posjednik. Posjednik nepošteni jesi onaj, koji zna ili iz okolnosti mora misliti, da je tuđa stvar koju posjeduje. S toga, što se tko prevario u samom djelu, ili što nezna propisa zakonitih, takav može biti nezakonit (316) a pri svem tom pošten posjednik.

Kako suposjednik postaje posjednikom nepoštenim ili nezakonitim

Član. 327.

Ako koja osoba posjeduje samu stvar, a druga pravo na sve ili na neke koristi iste stvari: može jedna i ista osoba, ako prekorači granice prava svojeg, u različitim obzirima biti posjednik pošteni i nepošteni, zakoniti i nezakoniti.

Rješenje o tom, da li je posjed pošten

Član. 328.

Da li je način posjeda pošten ili nepošten, presuđuje sudac u slučaju pravne raspre. U dvojbi uzima se da je posjed pošten.

Trajanje posjeda. Pravu posjeda poštenoga: a) glede supstancije

Član. 329.

Pošteni posjednik može iz jedinog uzroka, što posjeduje poštenim načinom, po volji upotrebiti, potrošiti i uništiti stvar koju posjeduje, a da nikomu za to ne odgovara.

b) koristi

Član. 330.

Poštenom posjedniku pripadaju svi plodovi, koji iz stvari proizlaze, čim su rastavljeni od stvari; njegove su također i sve ine jur sabrane koristi, ukoliko su za mirnog posjeda jur dospjele.

c) troška

Član. 331.

Ako je pošteni posjednik učinio trošak, koji je ili potrebit, da se supstanca stvari postojano sačuva ili koristan, da se još trajuće koristi umnože; pristoji mu naknada po sadašnjoj vrijednosti, ukoliko vrijednost ta ne prelazi troška doista učinjenog.

Član. 332.

Trošak učinjen samo radi zabave i poljepšanja, naknađuje se samo toliko, koliko je time stvar po općoj vrijednosti doista dobila; ali prijašnjem posjedniku slobodno je da sve za se odnese, što se ne kvareći supstancu odnijeti može.

Pravo na naknadu cijene

Član. 333.

Ni sam pošteni posjednik ne može iskati cijene, koju je on za ustupljenu mu stvar dao predniku svojemu. Tko je pak poštenim načinom pribavio tuđu stvar, koju bi vlasnik inače bio teško opet zadobio, i time vlasniku nabavio korist dokazljivu, može iskati primjerenu naknadu.

Član. 334.

Da li držaocu poštenom pripada pravo, radi iskanja svojeg zadržati stvar, ustanovljuje se u poglavlju o pravu zaloga.

Obveza posjednika nepoštenoga

Član. 335.

Posjednik nepošteni obvezan je povratiti ne samo sve koristi koje je zadobio posjedom tuđe stvari nego i one koristi, koje bi prikraćeni bio zadobio i naknaditi svukoliku štetu postavši s posjeda svojeg. Ako je nepošteni posjednik zadobio posjed po kakvom djelanju zabranjenom u zakoniku kaznenom, naknada se proteže do vrijednosti od osobite naklonosti.

Član. 336.

Ako je nepošteni posjednik učinio na stvar kakav trošak, ima se na to uporaviti ono, šio je naređeno u poglavlju o opunovlaštenju glede troška, učinjenoga po poslovođi bez naloga.

Prosuđenje o poštenju posjeda kakve općine

Član. 337.

Posjed općine prosuđuje se po poštenju ili nepoštenju punovlasnka, koji rade u ime članova. Ali svagda članovi nepošteni moraju naknaditi štetu kako članovima poštenim, tako i vlasniku.

Ukoliko tužbom posjed postaje nepošten

Član. 338.

I s posjednikom poštenim, ako je osuđen po sudskoj izreci da povrati stvar, ima se postupati glede koristi i štete i glede troška, od časa kada mu je dostavljena tužba, isto kao s posjednikom nepoštenim: ali za nenadani slučaj, koji stvar kod vlasnika ne bi postigao bio, odgovara on samo onda, ako je samovoljno vodeći parnicu stvar povratiti zakasnio.

Pravno sredstvo posjednika kada je smetan u posjedu svojem

Član. 339.

Bio posjed kakav mu drago, nitko nema prava samovlasno smetati ga. Smetani ima pravo iskati od suda, da se zabrani zadijevanje i naknadi dokazljiva šteta.

osobito građenjem

Član. 340.

Ako se ima graditi nova kakva zgrada, ili građevina na vodi, ili ina koja građevina po kojoj bi posjednik nepokretne stvari ili stvarnoga prava mogao bili oštećen u svojim pravima, a gradilac nije se zaštitio po propisu sudskog postupka suprot rečenom posjedniku, ovaj ima pravo iskati u sudu, da se ta novost zabrani, i sud je obvezan presuditi stvar što skorije.

Član. 341.

Dok se stvar ne presudi, sud redovito ne će dopustiti da se nastavi građenje Ovaj nastavak može se međutim dopustili samo ako je pogibelj blizu i ako je očevidna, ili ako gradilac daje primjerenu sigurnost, da će postaviti stvar u prijašnje stanje i naknaditi štetu, a zabranilac nasuprot ne daje u posljednjem slučaju nikakve spodobne sigurnosti za posljedice svoje zabrane.

Član. 342.

Što se u prethodnim člancima naređuje o novom građenju, ima se uporavljati također na porušenje stare zgrade, ili ine građevine.

ili kada je pogibao od kakve zarade opstojeće

Član. 343.

Ako posjednik kojeg prava stvarnoga može dokazati da stojeća tuđa zgrada ili ina koja tuđa stvar jest gotova srušiti se, i da mu prijeti očevidna šteta, ima pravo iskati po sudu osiguranje, ako oblast politička nije se jur dovoljno postarala za javnu sigurnost.

Pravno sredstvo, da se uzdrži stanje posjeda: a) kada je skrajnja pogibao

Član. 344.

Među prava posjeda spada i pravo braniti se u posjedu svojem, i u slučaju da bi sudska pomoć stigla posve kasno, odbiti silu s primjerenom silom (19).

Uostalom vlast politička ima se starati, da se uzdrži javni mir, a kazneni sud, da se kazne javna nasilja.

b) suprot posjedniku neistinitom

Član. 345.

Ako tko ulazi silom u posjed, ili se uvlači potajno s lukavstvom ili molbom, i nastoji pretvoriti u stalno pravo ono, što mu je dopušteno od jedne uslužnosti, bez obveze istu uslugu dalje mu činiti, posjed po sebi nezakonit i nepošten postaje suviše neistinit, inače smatra se kao istinit.

Član. 346.

Suprot svakom posjedniku neistinitom može se podignuti tužba, kako za povrat u prijašnje stanje, tako i za naknadu štete. Oboje će sud, poslije pravne rasprave, narediti, i ne gledajući na jače pravo, koje bi tuženik na stvar mogao imati.

c) kad se dvoji da li je posjed istinit

Član. 347.

Ako se odmah ne može poznati, tko se nalazi u posjedu istinitom i ukoliko jedna ili druga strana ima pravo na potporu sudsku, ima se stvar, o kojoj se vodi rasprava povjeriti sudu ili trećemu komu, da je dotle pričuva, dok se rasprava o posjedu ne raspravi i ne presudi. Tko je parnicu izgubio, može i poslije te presude ponovili tužbu po jačem pravu, što misli da mu pripada na stvar.

Obranjiva sredstva držaoca suprot više stičućih se tražilaca posjeda

Član. 348.

Ako više tražilaca kojeg posjeda ištu zajedno da im stvar preda onaj koji je samo drži, pa je među njima jedan, u kojeg ime stvar bijaše čuvana, ima se stvar predati navlastito ovome, i predaja javiti ostalima. Ako okolnost ova ne bi za nikoga od njih imala mjesta, stvar će se povjeriti sudu ili trećemu kome, da je čuva. Sudac dužan je razviditi pravne razloge tražilaca posjeda, i o tome izreći presudu.

Prestanak posjeda: a) stvari tjelesnih

Član. 349.

Posjed stvari tjelesne gubi se uopće, kad je nje nestalo, a nema nade da će se opet naći; kad je svojevoljno ostavljena; ili kad pređe u tuđi posjed.

b) prava, upisanih u javnim knjigama

Član. 350.

Posjed onih prava i stvari nepokretnih, koje su predmet javnih knjiga, prestaje, kad su izbrisane iz knjiga zemskih, mjesnih ili zemljišnih; ili kad su upisane na ime drugoga.

c) inih prava

Član. 351.

Što se tiče inih prava, prestaje njihov posjed, ako protivna strana očituje, da ne će više činiti, što je inače činila; ako ona dalje ne trpi da se izvršuje pravo tuđe; ili ako ne pazi više na zabranu da što propusti, a posjednik u svim ovim slučajevima ne protivi se tome, i ne podigne tužbe da bi održao posjed. Što se tko ne služi pravom kakvim, ne gubi zato posjed, osim slučajeva zastarjelosti, koji su ustanovljeni u zakonu.

Član. 352.

Dok je god nade, da će se zadobiti stvar izgubljena, može se tko po samoj volji održati u posjedu njezinom. Baš da je posjednik nepritoman, ili da kasnije postane nesposoban steći posjed, tim se ne ruši posjed, što ga je jur zadobio.

Poglavlje drugo
O PRAVU VLASNOSTI

Pojam vlasnosti. Vlasnost u smislu predmetnom (objektivnom)

Član. 353.

Sve što je osobe kakve, sve tjelesne i netjelesne njezine stvari, zovu se vlasnost njezina.

U podmetnom (subjektivnom) smislu

Član. 354.

Vlasnost smatrana kao pravo, jest vlast, raditi po volji supstancom i koristima stvari kakve, i svakog inoga isključiti od toga.

Predmetna i podmetna mogućnost stečenja vlasnosti

Član. 355.

Sve stvari jesu uopće predmeti prava vlasnosti, i svak, kojega zakoni naročito ne isključuju, može steći pravo to sam sobom ili po drugom u svoje ime.

Član. 356.

Tko dakle tvrdi, da osobi, koja hoće što da steče, smeta kakva zakonita zapreka glede osobne njezine sposobnosti, ili glede stvari koja se ima steći mora to dokazati.

Razdjeljenje vlasnosti na potpunu i nepotpunu

357 - 360. Propisima uređena feudalna doktrina o vlasništvu. Zbog bespredmetnosti ti su propisi izostavljeni.

Suvlasnost

Član. 361.

Ako stvar kakva, koja je još razdijeljena prinadleži u isto vrijeme nekolicini osoba, tad postaje vlasnost zajednička. Glede svekolike stvari suvlasnici smatraju se kao jedna jedina osoba; ali ako su svakome od njih određeni nekoji stanoviti, premda nerazlučeni dijelovi, tad svaki suvlasnik ima potpunu vlasnost dijela svojeg.

Prava vlasnikova

Član. 362.

Prema pravu razređivati slobodno svojom vlasnošću, može potpuni vlasnik redovito svojom stvari služili se ili ne služiti se; može je zatrti, prenijeti svukoliku ili stranom na druge, ili odreći je se bezuvjetno, to jest ostaviti je.

Član. 363.

Kako su u propisu sadržana pravila koja su relikt feudalnog poretka (razgraničenje između vrhovnog i koristovnog vlasništva) isti je kao bespredmetan izostavljen.

Član. 364.

Uopće izvršavanju prava vlasnosti ima samo utoliko mjesta, ukoliko se time ne vrijeđaju prava trećega, niti se prestupaju granice propisane u zakonima, da se uzdrži i unaprijedi opće dobro.

III novela:

Član. 364.

Uopće izvršavanju prava vlasnosti ima samo utoliko mjesta, ukoliko se time ne vrijeđaju prava trećega, niti se prestupaju granice propisane u zakonima, da se uzdrži i unaprijedi opće dobro.

Vlasnik zemljišta može susjedu utoliko zabraniti utjecaje, koji dolaze od njegovog zemljišta vodom u oticanju, dimom, plinovima, toplinom, mirisom, bukom, trešnjom i sličnim, ukoliko oni prema mjesnim prilikama prelaze običnu mjeru i bitno skučuju korištenje zemljišta, uobičajeno u mjestu. Neposredno dovođenje bez posebnog pravnog naslova nije dopušteno ni pod kojim uvjetom.

Član. 364a.

No ako je skučavanje na susjednom zemljištu uzrokovano rudničkim postrojenjem ili postrojenjem odobrenim od vlasti, ali na način koji prelazi tu mjeru, ovlašten je posjednik zemllljišta samo da putem suda zahtijeva naknadu nanijete štete, ma bila šteta uzrokovana i okolnostima koje nisu bile uzete u obzir kod rasprave pred vlašću.

Član. 364b.

Zemljište se ne smije na taj način izdubiti, da susjedovo tlo ili zgrada izgube potrebno uporište, osim ako se posjednik zemljišta pobrine za kakvo drugo dovoljno učvršćenje.

Član. 364c.

Zabrana otuđenja ili opterećenja ugovorom ili posljednjom voljom u pogledu stvari ili stvarnog prava, obvezuje samo prvog vlasnika, ali ne i njegove nasljednike, ili druge pravne sljednike. Protiv trećih djeluje ona samo onda, ako je osnovana među bračnim drugovima, roditeljima i djecom, usvojenicima ili branjenicima ili njihovim bračnim drugovima i ako je unijeta u javnu knjigu.

Član. 365.

Kad ište opće dobro, mora član države ustupiti uz primjerenu naknadu i samu potpunu vlasnost stvari kakve.

Tužba iz prava vlasnosti

a) prava tužba o vlasnosti, komu i suprot komu pristoji

Član. 366.

S pravom, koje ima vlasnik, da isključi svakoga inoga od posjeda stvari svoje, skopčano je također pravo, da je ište sudski od svakoga držaoca tužbom o vlasnosti. Ali ovo pravo nema onaj, koji je otuđio stvar u svoje ime, kad još ne bijaše njegova, a zatim je zadobio vlasnost njezinu.

Član. 367.

Tužbi o vlasnosti nema mjesta suprot poštenom posjedniku stvari pokretne, ako on dokaže, da je tu stvar pribavio ili na javnoj dražbi ili od kojeg obrtnika, ovlaštenog voditi takav promet, ili za plaću od onoga, kome je povjeri isti tužitelj da se njom služi, da je čuva ili na koju mu drago inu svrhu.

U ovim slučajevima pošteni posjednik zadobiva vlasnost; a prijašnji vlasnik ima pravo na naknadu štete samo protiv onih koji su mu za to odgovorni.

Član. 368.

Ali ako se dokaže, da je posjednik mogao temeljito posumnjati o načinu poštenom svojega posjeda, po samoj naravi prisvojene stvari, ili po njezinoj očitoj niskoj cijeni, ili po poznatim osobnim vlastitostima svojega prednika, po obrtu njegovom, ili po drugim okolnostima, dužan je kao nepošteni posjednik ustupiti stvar vlasniku.

Što ima tužitelj dokazati

Član. 369.

Tko preduzme tužbu o vlasnosti, mora dokazati, da tuženik ima u svojoj vlasti stvar iskanu putem pravice, i da je stvar njegova (tužiteljeva) vlasnost.

Član. 370.

Tko stvar pokretnu sudski natrag ište, mora je opisati s biljezima po kojima se razlikuje od svih spodobnih stvari jednake vrste.

Član. 371.

Tužbom o vlasnosti ne mogu se dakle redovito tražiti stvari koje se na gore spomenuti način ne mogu razlikovati, kao gotov novac pomiješan s drugim gotovim novcem, ili na donosnika glaseće zadužnice, ako ne nastanu takve okolnosti, iz kojih tužitelj može dokazati svoje pravo vlasnosti i iz kojih je tuženik morao znati, da mu nije slobodno stvar sebi prisvojiti.

b) tužba o vlasnosti iz pravno predmijevane vlasnosti tužitelja

Suprot kojemu posjedniku nastaje ova predmjeva

Član. 372.

Ako tužitelj ne može dovoljno da dokaže da je stekao vlasnost stvari, koja mu je zaustavljena, ali dokaže tvrdi naslov i istinit način, po kojem je došao do posjeda njezinog; ima se on ipak držati za pravog vlasnika prema svakom posjedniku, koji ne može pokazati nikakva naslova ili samo slabiji naslov posjeda svojeg.

Član. 373.

Ako dakle tuženik posjeduje stvar na nepošten ili nezakonit način; ako ne uzmogne pokazati nikakvog prednika ili samo sumnjivoga; ili ako je zadobio stvar bez plaće, a tužitelj uz plaću; tad mora da ustupi tužitelju.

Član. 374.

Ako tuženik i tužitelj imadu jednak naslov svojeg istinitog posjeda; pristoji tuženiku prvenstvo radi toga, što posjeduje stvar.

Član. 375.

Tko posjeduje kakvu stvar u tuđe ime, može se protiv tužbe o vlasnosti time braniti, da imenuje svojeg prednika i da dokaže da je stvar primio od njega.

Posljedica zakonska: a) kada tko taji posjed

Član. 376.

Tko taji pred sudom da posjeduje kakvu stvar, pa se dokaže da je posjeduje mora radi toga samo da ustupi posjed tužitelju, ali zadržava pravo iznijeti kasnije svoju tužbu o vlasnosti.

b) kada tko govori da posjeduje što

Član. 377.

Tko, ne posjedujući kakvu stvar, govori da je posjeduje i time vara tužitelja, odgovara za svukoliku štetu, koja otuda izlazi.

c) kada tko ostavlja posjed preporne stvari

Član. 378.

Tko je stvar posjedovao, pa ju ostavio pošto mu je dostavljena tužba, treba da je o svojeme trošku povrati tužitelju, ako ovaj ne bi htio tražiti pravog držaoca, ili da naknadi izvanrednu vrijednost stvari.

Što posjednik naknađuje vlasniku

Član. 379.

Što je pošteni i nepošteni posjednik dužan naknaditi vlasniku za korist izmaklu ili za štetu, koju je ovaj imao, ustanovljeno je u prednjem poglavlju.

Poglavlje treće
O STEČENJU VLASNOSTI PRISVOJENJEM

Pravne potrebitosti stečenja

Član. 380.

Bez naslova i bez pravnog načina stečenja ne može se zadobiti nikakva vlasnost.

Naslov i način neposrednog stečenja

Prisvojenje

Član. 381.

Za stvari, koje nisu ničije, naslov sastoji u prirođenoj slobodi posjesti ih. Način stečenja jest prisvojenje, po kojem se zauzima stvar, koja nije ničija, s odlukom držati je kao svoju.

Član. 382.

Svaki član države može prisvojenjem steći stvari, koje nisu ničije, ako pravo to nije ograničeno po zakonima političkim, ili ako nekojim članovima ne pristoji preče pravo prisvojiti ih.

1. Lovom zvjeradi

Član. 383.

Ovo valja vrh svega o lovu zvjeradi. Zakoni politički ustanovljuju, kome pristoji pravo loviti zvjerad i ribe.

Napomena: Ostatak norme, u kojoj su sadržana pravila o okupaciji divljači i riba, kao ravnopravna pravila danas je bespredmetan.

Član. 384.

Rojevi domaćih pčela i ina pitoma ili pripitomljena zvjerad ne mogu se slobodno loviti, dapače vlasnik ima pravo vijati ili na tuđem zemljištu, ali tako da naknadi posjedinku zemljišta štetu, koja mu je možebit uzrokovana. Ako vlasnik ulišta u dva dana nije pognao roj: ili ako pripitomljena zvijer izostane sama od sebe 42 dana; može ih na općem zemljištu svatko, a na svojem vlasnik zemljišta za se uzeti i zadržati.

2. Nahođenjem stvari koje nisu ničije

Član. 385.

Nijedna privatna osoba nema prava prisvajati sebi proizvode, koji su po naredbama političkim ostavljeni za državu.

Član. 386.

Stvari pokretne, koje vlasnik za svoje ne će više da drži, te ih ostavlja, može svaki član države sebi prisvojiti.

Član. 387.

Pravilo je zbog bespredmetnosti izostavljeno.

Propisi o nalasku: a) stvari izgubljenih

Član. 388.

U dvojbi ne može se misliti, da tkogod svoju vlasnost hoće da ostavi, zato tko nađe koju stvar, ne može je smatrati da je ostavljena, i sebi je prisvojiti. Još manje može tko prisvajali sebi pravo na stvari izbačene vodom na obalu (pravo obale).

389 - 392. Pravila izostavljena zbog bespredmetnosti.

Član. 393.

Tko ne pazi na propise navedene u čl. 388 -392. odgovara za sve štetne posljedice. Ako ih zanemari nalaznik, gubi također nalježbu i potpada uslijed zakonika kaznenog još vrh toga prema okolnostima pod krivinu prevare.

Član. 394.

Ako više osoba nadu zajedno koju stvar, pripadaju im glede te stvari, jednake obveze i jednaka prava. Među nalaznike broji se i onaj, koji je najprije otkrio stvar i za nju se mašio, premda ju je drugi koji prije posvojio.

b) stvari sakrivenih

Član. 395.

Ako se otkriju stvari nepoznatog vlasnika zakopane, uzidane ili inače sakrivene; ima se to javiti na isti način, kao što je naređeno pri nalasku uopće.

396 - 397. Ovi se propisi pozivaju na čl. 390-392 koji su postali bespredmetni, pa su i ovi izostavljeni zbog istog razloga.

c) blaga

Član. 398.

Ako stvari otkrivene sastoje u novcu, nakitu ili inim dragocjenostima, koje su tako dugo ležale sakrivene, da se njihov prijašnji vlasnik više saznati ne može, tad se one zovu blago.

399 - 401. Izostavljeni kao bespredmetni obzirom na propise novog poretka.

O plijenu

Član. 402.

Izostavljen kao bespredmetan obzirom na na haaške konvencije o kopnenom ratu.

O pravu iz izbavljanja tuđe pokretne stvari

Član. 403.

Tko tuđu pokretnu stvar sačuva od neizbježivog gubitka ili propasti, ima pravo zahtijevati od vlasnika, koji stvar natrag ište, da mu naknadi trošak, i da mu da razmjernu nagradu od najviše deset na sto.

Poglavlje četvrto
O STEČENJU VLASNOSTI PRIRAŠTEJEM

Priraštaj

Član. 404.

Priraštaj zove se što god ishodi iz stvari, ili k njoj novo dolazi, a nije vlasniku nitko drugi predao. Priraštaj biva naravlju, umjetnošću ili obojim zajedno.

I. Priraštaj naravni: a) u proizvodima naravnim; b) u kotenju živine

Član. 405.

Plodovi naravni kakvog zemljišta, to jest takve koristi, koje rađa zemljište bez radnje, kao: trave, gljive i tim spodobna, pripadaju vlasniku zemljišta: kao što sve koristi, izlazeće iz kakvog živinčeta, pripadaju vlasniku živinčeta.

Član. 406.

Vlasnik živinčeta, oplođenog po tuđem živinčetu, nije dužan dati vlasniku posljednjega nikakve nagrade, ako nije bila ugovorena.

c) u otocima

Član. 407.

Ako usred kakve vode postane otok; vlasnici ovih zemljišta, koja duž toga otoka leže na obadvije obale, imaju isključivo pravo prisvojiti postavši otok u dva jednaka dijela i među se podijeliti ga po dužini svojih zemljišta. Ako je otok postao na jednoj poli vode, vlasnik bliže obale ima sam pravo na nj. Otoci na rijekama ladonosnim ostaju za državu.

Član. 408.

Ako koja voda presuši ili se rascijepi na više rukava, i kroz to načine se otoci, ili se poplave zemljišta; prava prijašnje vlasnosti ostaju čitava.

d) u koritu ostavljenom

Član. 409.

Ako voda ostavi svoje korito, prije svega posjednici zemljišta, koji su oštećeni novim tokom vode, imaju pravo, da se naknade iz korita ostavljenog ili iz vrijednosti njegove.

Član. 410.

Osim slučaja takvog naknađenja, korito ostavljeno pripada graničnim posjednicima obale isto kao što je naređeno za postali otok.

e) u naplavu

Član. 411.

Zemlja, koju voda nanosi neprimjetno na obalu, jest vlasnika obale.

f) u otkinuću zemlje

Član. 412.

Ali ako se veliki dio zemlje snagom rijeke položi na tuđu obalu; prijašnji posjednik gubi svoje pravo vlasnosti na rečeni dio zemlje onda samo, ako to pravo nije izvršavao za godinu dana.

Član. 413.

Svaki posjednik zemljišta ima vlast utvrđivati svoju obalu proti uronu rijeke. Ali nitko ne smije podizati takvih zgrada ili činiti takve nasade koji preinačuju uredni tok rijeke, ili koji bi mogli donijeti štete brodarenju, mlinovima, ribolovu ili inim tuđim pravima. Uopće spodobne zgrade i nasadi mogu se dizati samo s dopuštenjem oblasti političke.

II. Priraštaj umjetni prerađenjem ili sjedinjenjem uopće

Član. 414.

Tko tuđe stvari preradi, tko ih sa svojima sjedinjuje, miješa, ili smiješa, ne dobiva time još nikakva prava na tuđu vlasnost.

Član. 415.

Ako se ovakve prerađene stvari mogu u prijašnje stanje povratiti; a stvari sjedinjene, miješane ili smiješane ako se mogu opet rastaviti, tad se svakome vlasniku svoje vraća i naknađuje se šteta onome, kome pristoji. Ako povrat u prijašnje stanje, ili rastava nije moguća, stvar postaje općena među dionicima; ali vlasniku stvari, koja je po krivnji drugoga bila sjedinjena, ostavlja se na volju, da zadrži za sebe svukoliku stvar naknadivši troškove za poboljšanje njezino, ili da je ustupi drugome također uz naknadu. S dionikom, koji je kriv, postupa se po njegovoj poštenoj ili nepoštenoj namisli. Ako pak nijedna strana ne može biti okrivljena, izbor ostaje onome, čiji dio više vrijedi.

Član. 416.

Ako tko tuđu građu upotrebi samo na popravak koje stvari, tuđa grada pripada vlasniku glavne stvari; i ovaj je obvezan po svojem poštenom ili nepoštenom postupku, platiti prijašnjem vlasniku potrošene građe vrijednost njezinu.

Osobito pri građenju

Član. 417.

Ako tko na svojoj zemlji podiže kakvu zgradu, i tuđu građu je na to upotrebio, zgrada ostaje vlasnost

njegova; ali i sam pošteni gradilac, ako građu nije nabavio po kojemgod od načina navedenih u čl. 367. dužan je platiti oštećeniku vrijednost građe po općenoj cijeni; a nepošteni gradilac platit će mu je po najvišoj cijeni, i vrh toga naknadit će mu svaku inu štetu.

Član. 418.

Nasuprot, ako je tko gradio od svoje građe na tuđem zemljištu, bez znanja i protiv volje vlasnika, zgrada pripada vlasniku zemljišta. Pošteni gradilac može iskati naknadu troškova potrebnih i korisnih; a s gradiocem nepoštenim postupa se kao s onim koji bez naloga obavlja tuđe poslove. Ako je vlasnik zemljišta znao za građenje, pa ga nije odmah zabranio gradiocu poštenomu, ne može on iskati za zemljište nego općenu cijenu.

Član. 419.

Ako je zgrada podignula na tuđem zemljištu i s tuđom građom, vlasnost zgrade pripada i u ovom slučaju vlasniku zemljišta. Među ovim i gradiocem nastaju ista prava i obveze, koje su ustanovljene u prednjem paragrafu; i gradilac po kakvoći svoje poštene ili nepoštene namisli, ima naknaditi prijašnjem vlasniku građe općenu ili najvišu cijenu njezinu.

III. Priraštaj pomiješani

Član. 420.

Što je do sada ustanovljeno za zgrade podignute tuđom građom, služi i u slučajevima, ako je polje tuđim sjemenom posijano, ili tuđim rašćem zasađeno. Ovakav priraštaj jest vlasnika zemljišta, ako je rašće jur žile pustilo.

Član. 421.

Vlasnost stabla ne označuje se po žilama, koje se raširuju u graničnom zemljištu nego po trupu, koji se iz zemljišta u vis diže. Ako je trup na granicama od više vlasnika, stablo je općeno među njima.

Član. 422.

Svaki vlasnik zemljišta može iz svoje zemlje istrgnuti žile tuđeg stabla, ili odsjeći grane koje vise nad njegovim prostorom zračnim, ili ih upotrebiti na ini način.

Poglavlje peto
O STEČENJU VLASNOSTI PREDAJOM

Stečenje posredno

Član. 423.

Stvari, koje jur imadu vlasnika teku se posredno, kada po načinu pravnom prelaze s vlasnika na inoga kojega.

Naslov stečenja

Član. 424.

Naslov posrednog stečenja osniva se u pogodbi, u naredbi za slučaj smrti, u izreci sučevoj, ili u naredbi zakona.

Način stečenja posrednoga

Član. 425.

Sam naslov ne daje još nikakve vlasnosti. Izvan slučajeva naznačenih u zakonu, vlasnosti i uopće sva prava stvarna mogu se samo steći, kada se po zakonu predadu i prime.

Načini predaje: 1) Kod stvari pokretnih a) predaja u naturi

Član. 426.

Stvari pokretne mogu se redovito prenijeti na inoga samo po predaji tjelesnoj iz ruke u ruku.

b) predaja po znacima

Član. 427.

Ali što se tiče takvih stvari pokretnih, koje se ne mogu predati iz ruke u ruku, kao što su iskanja, povozni tovari, skladišta robe, ili ina kakva ukupna stvar, zakon dopušta da se predadu kakvim znacima, koje biva, kada vlasnik predaje primaocu isprave, koje dokazuju vlasnost ili oruđa, kojima primalac postavlja se u stanje, da isključivo uzme posjed stvari: ili kad se sa stvari skopča takav biljeg, po kojem svatko može razgovijetno poznati, da je stvar ostavljena inomu komu.

c) predaja očitovanjem

Član. 428.

Očitovanjem, predaje se stvar, ako onaj, koji otuđuje stvar, izjavljuje na način dokazljiv svoju volju, da će unaprijed držati stvar u ime primaoca; ili da primalac može ubuduće posjedovati po pravu stvarnom stvar, koju je prije držao bez prava takvog.

Posljedice glede stvari poslanih

Član. 429.

Stvari poslane drže se redovito da su predane onda, kad ih je primalac primio; već ako je on isti naznačio ili odobrio način, kako da se pošalju.

ili stvari otuđenih nekolicini osoba

Član. 430.

Ako je vlasnik otuđio istu pokretnu stvar dvjema različitim osobama, jednoj predajom, a drugoj bez predaje; stvar pristoji onoj osobi, kojoj je najprije bila predana; ali vlasnik treba da odgovara strani oštećenoj.

2. Predaja stvari nepokretnih upisom u javne knjige

Član. 431.

Da se prenese vlasnost stvari nepokretnih, treba da je stečenje upisano u javne knjige na to određene. Ovo upisanje zove se uknjižba (intabulacija).

III novela:

Kod nepokretnih stvari i građevina

Član. 431.

Za prenos vlasništva na nepokretnim stvarima mora se posao stečenja upisati u javne knjige za to određene. Ovaj upis zove se uknjižba (intabulacija).

Član. 432.

Pravilo postalo bespredmetno obzirom na odredbe Zakona o zemljišnim knjigama od 18.05.1930. godine.

Član. 433.

Ovaj propis koji govori o seljačkim dobrima postao je bespredmetan obzirom na novi poredak.

III novela:

Član. 433.

Isprava mora sadržavati točne podatke o osobama, koje predaju i primaju vlasništvo, o nepokretnosti koju treba predati sa njenim pripadnostima, o pravnom osnovu predaje; dalje o mjestu i vremenu zaključenja ugovora; i predavalac mora u ovoj ili u posebnoj ispravi dati izričnu izjavu, da pristaje na uknjižbu.

Član. 434.

Propis je postao bespredmetan s obzirom na pravila Zakona o zemljišnim knjigama i Zakona o unutrašnjem uređenju zemljišnih knjiga, pa je kao takav izostavljen.

III novela:

Član. 434.

Za prenos vlasništva na nepokretnostima, koje nisu upisane u zemljišnu knjigu, mora se kod suda položiti isprava, koja odgovara zahtjevima iz paragrafa 432. i 433.

Umjesto odobrenja za uknjižbu dolazi ovdje izjava o pristanku na polaganje isparave.

Član. 435.

U takvu ispravu imadu se točno naznačiti osobe, koje predaju i primaju vlasnost; stvar koja se ima predati, s granicama njezinim; naslov stečenja; zatim mjesto i vrijeme sklapanja pogodbe, i u istoj ili u inoj osobitoj ispravi dopustit će prodavalac, da primalac kao vlasnik uknjižen biti može.

III novela:

Član. 435.

Isto važi i za prijenos vlasništva na građevinama, koje su podignute na tuđem zemljištu u namjeri, da na njemu ne ostanu stalno, ukoliko nisu pripadnost nekog prava građenja.

b) presudom i inim ispravama sudskim

Član. 436.

Ako se vlasnost stvari nepokretnih ima prenijeti na drugoga uslijed pravomoćne presude, sudskog diobnog pisma, ili uslijed sudskog izručenja kojeg nasljedstva; tad je od potrebe i uknjiženje ovih isprava.

III novela:

Član. 436.

Ako se ima prenijeti vlasništvo na nepokretnim stvarima ili građevini po pravomoćnoj presudi, sudskoj diobi ili uručenju nasljedstva, također je potrebna uknjižba (paragrafi 431 - 413) ili polaganje isprave (paragrafi 434., 435).

ili c) zapisom

Član. 437.

Tako isto, da se steče vlasnost kojega zapisanog dobra nepokretnoga, nije dosta, da je naredba oporučiteljeva uopće upisana u javne knjige. Tko ima iskanje od ove vrste, dužan je uz to izmoliti u nadležne vlasti, da se zapis posebno uknjiži.

III novela:

Član. 437.

Isto tako da se stekne vlasništvo zapisanog dobra nepokretnog ili građevine, nužno je da stvar bude legataru predana po paragrafima 431 do 435.

Upis uvjetni u javnu knjigu ili predbilježenje

Član. 438.

Ako tko govori, da je vlasnik kakve stvari nepokretne, i ima vjerovnu ispravu o tome, ali nemajući svih potrebitosti, koje su za uknjižbu propisane u paragrafima 434 i 435. može sa svim tim, da ga nitko ne preteče u pravu, izmolili uvjetni upis u javnu knjigu, što se zove predbilježenje (prenotacija). Time zadobiva on uvjetno pravo vlasnosti, i čim je ozakonio predbilježenje izrekom sudskom, drži se da je pravi vlasnik još od časa onoga, kad je po redu zakonskom prošnju radi predbilježenja predao.

Član. 439.

Učinjeno predbilježenje ima se objaviti kako onomu, koji ga je izmolio, tako i protivniku njegovom dostavkom u vlastite ruke. Iskalac predbilježenja dužan je u 14 dana, brojeći od dana primljene dostavke, predati urednu tužbu za dokazanje prava vlasnosti; inače izmoljeno predbilježenje ima se izbrisati na molbu protivnika.

Propis kada se sukobe upisi

Član. 440.

Ako je vlasnik istu nepokretnu stvar ostavio dvjema različitim osobama; stvar pripada onoj, koja je ranije zaiskala uknjižbu.

Posljedice stečenja: a) glede posjeda

Član. 441.

Čim je isprava o pravu vlasnosti upisana u javnu knjigu, novi vlasnik ulazi u posjed zakoniti.

b) glede prava s njom skopčanih

Član. 442.

Tko steče vlasnost kakve stvari, zadobiva time i prava koja su skopčana s njom. Ali ne može predati prava, koja su ograničena na osobu prodavaoca. Uopće, nitko ne može drugomu ustupiti više prava, nego sam ima.

c) tereta

Član. 443.

Sa vlasnošću stvari nepokretnih primaju se također tereti njihovi, koji su zabilježeni u javnim knjigama. Tko u ove knjige ne zagleda, trpi u svim slučajevima za svoju nemarnost. Ina iskanja i ina prava, koja tkogod ima suprot prijašnjem vlasniku, ne prelaze na novog stecioca.

Prestanak prava vlasnosti

Član. 444.

Vlasnost se uopće može izgubili po volji vlasnikovoj, po zakonu, ili po izreci sučevoj. Ali vlasnost stvari nepokretnih prestaje onda samo, kad je izbrisana iz javnih knjiga.

Pružanje ovih propisa na ina prava stvarna

Član. 445.

Po propisima ustanovljenim u ovom poglavlju o načinu, kako se stiče i kako prestaje pravo vlasnosti stvari nepokretnih, treba se ravnati i glede ostalih prava stvarnih, koja se odnose na stvari nepokretne.

Način i opazi pri uknjižbama

Član. 446.

Na koji način i s kojim opazima treba uopće postupati pri uknjiženju prava stvarnih, sadržava se u osobitim naredbama opstojećim vrhu uređenja tabla zemskih i knjiga zemljišnih.

Poglavlje šesto
O PRAVU ZALOGA

Pojam o pravu zaloga i zalogu

Član. 447.

Pravo zaloga jest pravo stvarno, koje ustupa vjerovniku, da se namiri iz stvari, ako obveza ne bi bila ispunjena u vrijeme ustanovljeno. Stvar, na koju pristoji vjerovniku pravo to, zove se uopće zalog.

Vrste zaloga

Član. 448.

Kao zalog može služiti svaka stvar, koja je u prometu. Ako je stvar pokretna, zove se pokretni zalog, ili zalog u užem smislu; ako li je nepokretna, zove se hipoteka ili zalog nepokretni.

Naslov prava od zaloga

Član. 449.

Pravo zaloga odnosi se, istina, svagda na tvrdo iskanje ali svako iskanje ne daje naslova, da se steče pravo zaloga. Ovaj naslov osniva se u zakonu, u izreci sučevoj, u pogodbi, ili u posljednjoj volji vlasnika.

Član. 450.

Slučajevi, u kojima zakon ustupa komu pravo zaloga, naznačeni su na mjestu nadležnom ovoga zakonika, i u postupku u stečajima. Ukoliko sud može dati pravo zaloga, ustanovljuje sudovnik. Ako se pravo zaloga ima steči po privoljenju dužnikovu ili treće kakve osobe, koja svoju stvar za nj zalaže; tad služe za pravilo propisi o pogodbama i zapisima.

Način steći pravo zaloga: a) predajom u naturi; b) upisom u javne knjige

Član. 451.

Da se doista steče pravo zaloga, dužan je vjerovnik, koji ima naslov, uzeti u sahranu stvar založenu, ako je pokretna; ako li je nepokretna, treba da upiše svoje iskanje po načinu propisanom, da se steče vlasnost stvari nepokretnih. Sam naslov daje tek pravo osobno k stvari, ali ne daje nikakva stvarnoga prava na stvar.

III novela:

Način steći pravo zaloga: a) predajom u naturi: b) uknjiženjem ili polaganjem isprave u sud

Član. 451.

Založno pravo na nepokretnostima, koje nisu upisane u zemljišnu knjigu (paragraf 434) ili na građevinama (paragraf 435) stječe se polaganjem ovjerene isprave o zalaganju u sud. Isprava mora sadržavati točnu oznaku založenog predmeta i tražbine s novča-nim iznosom određenim u brojkama, a kod ukamaćene tražbine i visinu kamata; zatim izričnu privolu zalagaoca na polaganje u sud.

e) predajom simboličnom

Član. 452.

Kada se zalažu one stvari pokretne, koje se fizično ne mogu predati iz ruke u ruku, treba isto kao i kada se prenosi vlasnost (paragraf 427), služiti se takvim znacima, iz kojih svatko može lako poznati, da je stvar založena Tko propusti ovaj opaz, odgovara za štetne posljedice.

d) predbilježenjem

Član. 453.

Ako upisu kojega iskanja u javne knjige nema mjesta radi toga, što isprava nema formalnosti po zakonu, tad vjerovnik može iskati da se predbilježi. Ovim predbilježenjem zadobiva on uvjetno pravo zaloga, koje, ako je iskanje ozakonjeno na način naveden u paragrafima 438. i 439., prelazi u pravo bezuvjetno još od časa, kada je po redu zakonitom predana prošnja radi predbilježenja.

Stečenje podzaloga

Član. 454.

Držalac zaloga može svoj zalog, ukoliko ima pravo na nj, trećemu komu opet založiti, i zalog taj postaje podzalogom onda, ako ga je u isto vrijeme rečeni treći po predaji primio, ili ako je podzalog dao upisati na pravo zaloga u javne knjige.

Član. 455.

Ako je vlasnik obaviješten, da je stvar dalje založena: može namiriti svoj dug vjerovniku samo ako pristane onaj, koji ima podzalog, ili mora dug položiti u sud; inače zalog ostaje založen za držaoca podzaloga.

Zalaganje stvari tuđe

Član. 456.

Ako je založena tuđa pokretna stvar, bez vlasnikova privoljenja; ovaj redovito ima pravo natrag iskati je; ali u takvim slučajevima, u kojima nema mjesta tužbi o vlasnosti suprot posjedniku poštenomu (paragraf 367), treba isti vlasnik ili da naknadi štetu onomu koji drži pošteno zalog, ili da ostavi zalog; a da se zadovolji pravom naknade suprot založitelju.

Opseg objektivni prava od zaloga

Član. 457.

Pravo zaloga proteže se na sve dijelove, koji spadaju na slobodnu vlasnost založitelja, na priraštaj i pripadnost zaloga, dakle i na plodove, dok još nisu razlučeni ili sabrani. Ako dakle dužnik založi jednom vjerovniku svoje dobro, a kasnije založi inomu njegove plodove; posljednji zalog valja samo za plodove, koji su jur razlučeni i sabrani.

Prava i obvezne založnog vjerovnika

a) kad se pronađe da zalog ne dostaje

Član. 458.

Ako se nađe, da vrijednost zaloga nije dovoljna osigurati dug, a to po krivini založitelja, ili po kojem nedostatku stvari, kojemu se kasnije u trag ušlo; vjerovnik ima pravo iskati od založitelja ini primjereni zalog.

b) prije nego rok mine

Član. 459.

Bez dopuštenja založiteljeva ne smije se vjerovnik služiti zalogom: nogo je još dužan dobro ga čuvati i za nj odgovarati, ako bi se izgubio po krivnji njegovoj. Ako se zalog izgubi, a vjerovnik nije tomu kriv, ne gubi on zato iskanja svojeg.

Član. 460.

Ako je vjerovnik zalog dalje založio; odgovara on i za takav slučaj nenadani, po kojem zalog ne bi bio propao, ili se ne bi pokvario, da je bio ostao u njegovim rukama.

c) po dospjetku iskanja

Član. 461.

Ako založni vjerovnik, pošto prođe ustanovljeno vrijeme, ne bi bio namiren, ima vlast iskati od suda, da se proda zalog. Sud će postupati u tome po propisu sudovnika.

Član. 462.

Prije nego se proda dobro, prosto je svakomu vjerovniku, koji je upisan na isto dobro, isplatiti iskanje, radi kojeg se tražila prodaja.

Član. 463.

Dužnici nemaju nikakva prava, da udioništvuju u dražbi stvari, koju su založili.

Član. 464.

Ako se od prodaje zaloga ne izvadi onoliko, koliko iznosi dug, ima dužnik naknaditi što ne dostaje; ali s druge strane njemu pripada i onaj suvišak, koji se izvadi od prodaje.

Član. 465.

Sudovnik ustanovljuje, ukoliko založni vjerovnik treba da se drži svojeg zaloga., ili ukoliko ima pravo dirati i u inu imovinu dužnika svojeg.

Član. 466.

Ako dužnik u vrijeme trajućega zaloga prenese na inoga koga vlasnost stvari založene, prosio je vjerovniku tražiti najprije svoje osobno pravo suprot dužniku, a zatim potpuno namirenje iz stvari založene.

Kako prestaje pravo zaloga

Član. 467.

Ako založena stvar propadne; ako se vjerovnik svojeg prava na nju odreče po zakonu, ili ako ju bezuvjetno povrati dužniku; pravo zaloga prestaje, ali dug ostaje i nadalje.

Član. 468.

Pravo zaloga prestaje također, kad prođe vrijeme, na koje pravo to bijaše ograničeno, dakle prestaje i s prestankom založiteljevog prava vremenita na stvar založenu, samo ako je vjerovnik znao za ovu okolnost, ili ako je za nju znati mogao iz javnih knjiga.

Član. 469.

Kad se dug isplati, prestaje pravo zaloga. Ali založitelj je obvezan platiti dug samo onda, ako mu se zajedno povrati zalog. Da se digne hipoteka, nije dosta isplatiti samo dug. Dobro dano u hipoteku ostaje dotle obvezano, dok se zadužna isprava ne izbriše iz javnih knjiga.

III novela:

Član. 469.

Isplatom duga prestaje založno pravo. No zalogodavac je obvezan da isplati dug samo onda, ako mu se ujedno vrati zalog. Za prestanak hipoteke nije dovoljna samo isplata duga. Hipotekarno dobro ostaje tako dugo založeno, dok se dug ne izbriše iz javnih knjiga. Vlasnik dobra može dotle na temelju priznanice ili druge isprave, koja iskazuje prestanak založnog duga, prenijeti založno pravo na novu tražbinu, koja ne prelazi iznos upisane založne tražbine.

Član. 469a.

Ovog prava raspolaganje ne može se nitko odreći kod osnivanja založnog prava. Obveže li se vlasnik naprama nekome drugome, da će izvjesnu hipoteku brisati, ne može on raspolagati ovom hipotekom, ako je njegova obveza zabilježena u javnoj knjizi kod hipoteke.

O pravu prvenstva založnih vjeronika

Član. 470.

Prava prvenstva vjerovnika, kada se otvori stečaj, ustanovljuje postupak u slučajevima stečajnim.

III novela:

Član. 470.

Ako se poslije isplate duga (paragraf 469) ili nastupjelog sjedinjenja (paragraf 1446) hipotekarno dobro proda prinudno na dražbi ili se odobri njegova prinudna uprava, a prije nego se založno pravo zemljišnoknjižno izbriše ili nepokretnost ili založno pravo prenese, ne će se založno pravo kod razdiobe kupovnine uzeti u obzir. Vlasniku dodijelili će se pripadajući dio samo onda, ako

postoji tražbina protiv treće osobe, osigurana založnim pravom ili ukoliko pripada vlasniku naknada za njeno izmirenje (paragraf 1358).

O pravu zadržanja

Član. 471.

Ni zalogoprimac, ni koji mu drago ini držalac tuđe stvari, ne može zadržati istu stvar radi kojeg inog iskanja, pošto je jednom prestalo pravo ustupljeno mu. Ali ako nastanu potrebitosti naznačene u sudovniku, a stvar je pokretna, može je predati u sudsku sahranu i staviti na nju zabranu, ili ako je nepokretna, iskati da se uzapti.

III novela:

Član. 471.

Tko je dužan izdati neku stvar, može je zbog osiguranja svojih dospjelih tražbina, zbog izdatka učinjenog na stvar ili zbog štete, koja mu je tom prilikom prouzrokovana, zadržati s tim učinkom, da se može presuditi na izdavanje stvari samo na taj način, što bi se izvršilo davanje iz ruke u ruku.

Vršenje prava zadržanja može se otkloniti davanjem sigurnosti: isključeno je davanje sigurnosti porocima.

Poglavlje sedmo
O SLUŽNOSTIMA (SERVITUTIMA)

Pojam prava služnosti

Član. 472.

Po pravu služnosti obvezuje se vlasnik, da će u obziru svoje stvari štogod trpiti ili propustili na korist inoga. Ovo je pravo stvarno i s učinkom suprot svakomu posjedniku stvari služne.

Razdjeljenje služnosti u služnosti zemljišne i osobne

Član. 473.

Ako je pravo služnosti skopčano s posjedom zemljišta, da se ovo korisnije i udobnije može upotrebiti, tad postaje služnost zemljišna; inače je služnost osobna.

U služnosti poljske i kućne

Član. 474.

Glede služnosti zemljišnih, uzima se, da su dva posjednika zemljišta: jednoga od tih posjednika kao obvezanoga jest dobro služno, a drugoga kao povlaštenoga jest dobro gospodujuće. Zemljište gospodujuće ili je određeno na gospodarstvo poljsko, ili na inu koju porabu; zato se i razlikuju

službenosti poljske i kućne.

Vrste običnije: a) kućnih službenosti

Član. 475.

Službenosti kućne jesu običajno: 1. Pravo nasloniti teret svoje zgrade na tuđu zgradu; 2. Umetnuti gredu ili rožnik u tuđi zid; 3. Otvoriti prozoru tuđem zidu, bilo to za svjetlost ili radi vida; 4. Graditi krov ili nastrešnicu (balkon) nad zračnim prostorom susjedovim; 5. Provoditi dim kroz dimnjak susjedov; 6. Navoditi kapnicu sa svoje strehe na tuđe zemljište. 7. Polivati ili propuštati tekućine na zemljište susjedovo.

Ove i spodobne službenosti kućne, daju pravo posjedniku kuće, da čim na zemljištu susjeda svojeg takvo što, što ovaj trpiti mora.

Član. 476.

Ine službenosti kućne obvezuju posjednika službnog zemljišta da propusti što, što bi inače imao pravo činiti. Takve su: 8. Ne uzdizati kuće svoje; 9. Ne praviti je nižu; 10. Ne oduzimati zgradi gospodujućoj svjetlost i zrak: 11. Ili ne oduzimati joj vid: 12. Ne odvraćati kapnicu svoje kuće sa zemljišta susjedovog, kome može bili korisna za polivanje njegovog vrta, ili za naliti cisternu, ili za ini koji način.

b) službenosti poljskih

Član. 477.

Poglavito službenosti poljske jesu: 1. Pravo ići pješice, goniti živinu i voziti se u kolima na tuđem zemljištu: 2. Crpsti vodu, živinu pojiti, vodu odvraćati ili dovoditi; 3. Čuvati i pasti živinu; 4. Sjeći drva, suho granje i grančice sabirali, žir kupiti, i lišće grabljama kupiti; 5 Divljač loviti, ribu loviti, pliće hvatati; 6. Kamenje vaditi, pijesak kopati, vapno paliti.

Vrste osobnih službenosti

Član. 478.

Službenosti osobne jesu: potrebna poraba (upotrebljenje) kakve stvari, uživanje i stan.

Službenosti nepravilne i prividne

Član. 479.

Ali i službenosti, koje su po sebi službenosti zemljišne, mogu se dati samoj osobi: ili dozvoljenja, koja su običajno službenosti, mogu se davati samo pod uvjetom da se poreknu. Ali odstupci od naravi kakve službenosti ne predmijevaju se; tko to tvrdi, mora dokazati.

Stečenje prava službenosti. Naslov da se steče

Član. 480.

Naslov k služnosti kakvoj osniva se u pogodbi; u očitovanju posljednje volje, u izreci sučevoj, izušćenoj povodom razdjeljenja kojega zajedničkoga zemljišta: ili najposlije u zastarjelosti.

Član. 481.

Stvarno pravo služnosti na stvari nepokretne i uopće na takve predmete, koji su upisani u javne knjige, može se steći samo upisom u iste knjige; a na ine stvari zadobiva se pravo to po načinima predaje, naznačenim u paragrafima 426 - 428.

III novela:

Član. 481.

Stvarno pravo služnosti na predmetima, koji su upisani u javne knjige, može se steći samo upisom u te knjige.

Na nekretninama, koje nisu opisane (paragraf 434) ili na građevinama (paragraf 43?) stječe se stvarno pravo polaganjem u sud ovjerene isprave o dopuštenju služnosti; na druge pak stvari stječe se onim vrstama predaje, koje su gore označene (paragrafi 426 do 428).

Odnos pravni pri služnostima. Opći propis o pravu služnosti

Član. 482.

Sve služnosti slažu se u tom, da posjednik stvari služne, redovito, nije obvezan činiti što: nego samo dopustiti, da se drugi služi pravom kojim, ili uzdržati se od onoga, što bi inače kao vlasnik imao pravo činiti.

Član. 483.

Zato i trošak za uzdržavanje i opravljanje stvari, koja je određena da služi, ima redovito nositi ovlaštenik Ali ako ovu stvar uživa i obvezanik, ima priložiti razmjerno na trošak, i može se oslobodili od prinosa toga samo, ako bi stvar ustupio ovlašteniku, baš da ovaj na to i ne pristane.

Član. 484.

Posjednik dobra gospodujućega može, istina, izvršavati svoje pravo, kako mu se najbolje vidi; ali služnosti ne mogu se raširivati, dapače treba ih stezati, na koliko dupušta narav njihova, i svrha, radi koje su ustanovljene.

Član. 485.

Nijedna služnost ne može se samovlasno razlučiti od stvari služne, niti prenijeti na inu stvar ili osobu. Uz to svaka služnost drži se utoliko da je nerazdjelna, ukoliko pravo, koje je na zemljištu, ne

može biti preinačeno niti razdijeljeno po povećanju, umanjenju ili po raskomadanju zemljišta.

III novela:

Član. 485.

Nijedna služnost ne može se samovlasno odvojiti od služne stvari niti prenijeti na drugu stvar ili osobu. Svaka služnost smatra se i nerazdjeljivom utoliko, ukoliko se pravo, kojim je zemljište opterećeno. ne može povećanjem, umanjenjem ili komadanjem zemljišta niti promijeniti niti razdijeliti, izuzevši slučaj naznačen u paragrafu 847.

Član. 486.

Jedno zemljište može u isto vrijeme služiti nekolicini osoba, samo ako time ne bi trpila štete starija prava trećega kojega.

Uporavljivanje na služnosti zemljišne; osobito na pravo držati teret, gredu na tuđoj zgradi ili provoditi dim

Član. 487.

Po načelima ovdje postavljenim imadu se ustanoviti pravna odnošenja pri različnim vrstama služnosti. Tko je dakle dužan trpiti teret susjedne zgrade; umetak tuđe grede u svoj zid, ili prolaz tuđeg dima kroz svoj dimnjak; taj treba razmjerno da prilaže na uzdržavanje određenoga na to zida, stupa, stijene ili dimnjaka. Ali ne može se iskati od njega, da podupire dobro gospodujuće, ili da popravlja susjedov dimnjak.

Pravo prozora

Član. 488.

Pravo prozora daje samo pravo na svjetlost i na zrak: vid mora biti posebno dopušten. Tko nema pravo na vid, može biti natjeran da stavi rešetku na prozor. S pravom prozora skopčana je dužnost čuvati otvor; tko zanemari ovu dužnost, odgovara za štetu, koja bi otuda izašla.

Pravo kapnice

Član. 489.

Tko ima pravo kapnice, može propuštati kišnicu na tuđi krov slobodno tako kao što pada ili na žljebove, on može i uzdići krov svoj, ali mora učiniti takve priprave, da tim služnost ne bude tegotnija. Tako isto dužan je za vremena počistili obilno popadavši snijeg, i držati u dobrom slanju žljebove koji su određeni da otiče voda.

Pravo odvoditi kišnicu

Član. 490.

Tko ima pravo dovesti sa susjednog krova kišnicu na svoje zemljište, dužan je sam trošiti za žljebove, kade, i za ostale sprave, koje na to spadaju.

Član. 491.

Ako su za odvoditi tekućine potrebni prokopi i kanali, vlasnik zemljišta gospodujućeg mora ih sagraditi; ima ih također držati dobro pokrivene i čiste, i time olakšati teret služnog zemljišta.

Pravo staze. Pravo progona živine i kolnika

Član. 492.

Pravo staze sadržava u sebi pravo hodati po toj stazi, dati se po njoj nositi od ljudi, i ine ljude tuda k sebi puštati. S progonom živine skopčano je pravo služiti se kolicima, a s kolnikom skopčano je pravo, voziti se s jednim ili više zaprega.

Član. 493.

Nasuprot pravo ići pješice ne može se bez osobitog dopuštenja raspružiti na pravo jahati ili na pravo dati se nositi od živine, niti pravo progona živine na pravo vući terete preko služnog zemljišta, kao ni pravo voziti se, na pravo nevezanu živinu tuda protjerivati.

Član. 494.

Na uzdržavanje puta, mostova i brvi, prilažu razmjerno sve osobe, ili posjednici zemlje, koji imaju pravo njima se služili; dakle i posjednik zemljišta služnog, ukoliko vuče otuda korist.

Prostor k tomu

Član. 495.

Prostor za ove tri služnosti treba da bude primjeren potrebnoj porabi njihovoj i okolnostima mjesta. Ako bi se putevi i staze poplavom ili inim kojim slučajem nenadanim tako pokvarile, da se više ne mogu upotrebiti: ima se odrediti novi prostor, dok se ne postave u prijašnje stanje, ako politička vlast nije jur naredila što je od potrebe.

Pravo crpsti vodu

Član. 496.

Tko ima pravo crpsti tuđu vodu, tomu je dopušteno pristupati k njoj.

Pravo vodovoda

Član. 497.

Tko ima pravo navraćati vodu s tuđeg zemljišta na svoje, ili nju sa svoje zemlje odvraćati na tuđu

zemlju, ima vlast također namještati o svojem trošku potrebne k tomu cijevi, žljebove i ustave. Mjera, koja se nema preći u izvršavanju tih naprava, ustanovljuje se po potrebi zemljišta gospodujućeg.

Pravo paše

Član. 498.

Ako u vrijeme, kada se steklo pravo paše, nije bila naznačena vrsta i broj živine od progona, niti vrijeme i mjera uživanja paše: ima se braniti mirni posjed od 30 godine. U slučajevima dvojbenim služe za upravu slijedeći propisi.

Propisi zakonski: a) o vrsti živine koja se goni na pašu

Član. 499.

Ukoliko se ne opiru zakoni politički i naredbe o šumama, pravo paše proteže se na svaku vrst tegleće živine, goveda i ovaca, ali ne na svinje i na živad; a u šumskim stranama ni na koze. Živina nečista, nezdrava i luda svagda se isključuje od paše.

b) o broju njezinom

Član. 500.

Ako se u najposljednjih 30 godina mijenjao broj živine, koja bijaše odagnana na pašu: tad iz izgona od prve 3 godine uzima se srednji broj. Ako ni taj broj ne izlazi, ima se uzeli pravičan obzir na to, kolika je i kakva je paša; povlaštenomu pako nije nikako dopušteno, da na tuđoj paši drži više živine, nego je može ishraniti za jednu zimu s krmom dobivenom sa zemljišta gospodujućeg. Živina, koja još sisa, ne spada u broj određeni.

c) o vremenu paše

Član. 501.

Vrijeme paše ustanovljuje se uopće po običaju uvedenom u svakom potesu, i kojemu se nitko nije protivio; ali radi paše ne može nigda biti smetano ili otegoćeno poljsko obrađivanje, uređeno po osobitim naredbama političkim.

d) dokle se proteže uživanje

Član. 502.

Uživanje prava paše ne proteže se ni na kakvu inu korist. Tko ima pravo, ne može trave kositi ni redovito isključiti vlasnika zemljišta, da i njegova živina skupa ne pase, a tim manje može kvarili supstanciju paše. Ako bi bio uzrok bojati se kakve štete, ima narediti da živinu čuva pastir.

Uporavljivanje ovih ustanova na ine služnosti

Član. 503.

Štogod je dosad propisano glede prava paše, ima se uporavljivati razmjerno i na pravo hvatati zvjerinje, sjeći drva, vaditi kamenje i na ostale služnosti.

Ako tko misli da može ta prava osnivati na suvlasnosti; raspre, koje bi nastale o tome, imaju se presuđivati po načelima sadržanim u poglavlju o zajednici vlasnosti.

Osobne služnosti; osobito: 1. pravo porabe

Član. 504.

Izvršivanje osobnih služnosti, ako što drugo nije ugovoreno, ustanovljuje se po slijedećim načelima. Služnost porabe sastoji se u tom, da tkogod ima vlast služiti se tuđom stvari samo za svoju potrebu, ne kvareći supstancije njezine.

Osobite služnosti; osobito: 1. pravo porabe

Član. 505.

Tko dakle ima pravo služiti se kakvom stvari, takav može bez obzira na svoju ostalu imovinu, vaditi otuda onu korist, koja je prema njegovom staležu, njegovom gospodarstvu i prema njegovoj domaćoj potrebi.

Član. 506.

Da se može ustanoviti, na kakvu potrebu ima služiti pravo porabe, treba paziti na ono vrijeme, kad je poraba dozvoljena. Potonje preinake u staležu ili u obrtu porabovnika ne daju mu nikakva prava na prostraniju porabu.

Supstancije

Član. 507.

Porabovnik ne može preinačiti supstancije stvari dane na porabu, niti može svoje pravo prenijeti na inoga kojega.

Tereta

Član. 508.

Sve koristi, koje se mogu vaditi iz stvari bez štete porabovnika, pripadaju vlasniku iste stvari. Ovaj je pak obvezan nositi sve terete uredne i izvanredne koji su na stvari, i nju o svojem trošku držati u dobrom stanju. Samo kada troškovi nadilaze korist, koja ostaje vlasniku, mora porabovnik nositi suvišak, ili ostavili se porabe.

2. pravo uživanja

Član. 509.

Uživanje jest pravo, upotrebljavali tuđu stvar bez svakoga ograničenja, ali čuvajući supstanciju njezinu.

Ukoliko se pravo to može protegnuti na stvari potrošne

Član. 510.

Stvari potrošne nisu same po sebi predmet porabe ili uživanja, nego samo vrijednost njihova. Tko ima pravo uživanja može gotovim novcem po volji razrađivati. Ali ako je dana na uživanje ili porabu kakva glavnica jur uložena, tko ima takvo pravo, može samo iskati kamate.

Prava i obveze uživaoca

Član. 511.

Uživalac ima pravo na vaskolik običajni i izvanobičajni dohodak, njemu dakle pripada i čisti dobitak iz rudničkih dijelova, kakvi se po opstojećem redu rudokopnom izvaditi može, kao i dna sječena po propisu šumarskom. Ali nema nikakva prava na blago nađeno u zemljištu određenom na uživanje.

Osobito: a) u obziru tereta koji su na stvari

Član. 512.

Kao čist dohodak može se smatrati samo ono, što preteče po odbijanju svih potrebnih troškova. Uživalac prima dakle na se sve terete, koji su bili skopčani sa služnom stvari u vrijeme, kad mu je bilo dozvoljeno uživanje, a tako i kamete od glavnica upisanih na spomenutoj stvari. Na nj spadaju sve uredne i izvanredne dužnosti skopčane sa stvari, ukoliko mogu biti naplaćene iz koristi izvađenih za vrijeme, dok se stvar uživa: on nosi i troškove, bez kojih se plodovi ne bi mogli imali.

b) sadržanja stvari

Član. 513.

Uživalac obvezan je držati služnu stvar kao dobar domaćin u stanju, u kojem ju je primio, i iz dohotka je popravljati, ponačinjati i ponavljati. Akko bi se sa svim tim umanjila vrijednost stvari služne samo po uživanju zakonitom bez krivine uživaoca; ovaj nema za to odgovarati.

c) građenja

Član. 514.

Ako vlasnik, pošto mu je javio uživalac, preduzima o svojem trošku takva građenja, koja su postala potreban po starini zgrade, ili po kojem inom slučaju; uživalac ima mu naknaditi kamate od uložene glavnice po poboljšanom time uživanju.

Član. 515.

Ako bi po slučaju nužno bilo, novo zdanje podići, ili staro opalo sasvim obnoviti, to će zavisiti od osobite pogodbe između uživaoca i gospodara zemlje; jer niti je ovaj dužan tune (badava) graditi, niti je onom, ako samovlasno takvo podigne, dužan ovaj bezuslovno naknadu učiniti. Nužda i potreba k opredjeljenom uživanju u ovom slučaju služiće za osnov presuđivanja.

Član. 516.

Uživalac nije obvezan dopustili bez potpune naknade građenja koja nisu potrebna, baš da bi na umnoženje dohotka i korisna bila.

d) troškova popravnih

Član. 517.

Uživalac može uzeti natrag štogod je bez privoljenja vlasnikova uložio na umnoženje koristi jednako trajućih, ali glede koristi, koje se još nalaze od popravka, može samo utoliko iskati naknadu, ukoliko je poslovođa bez naloga ima pravo iskati.

Sredstva to dokazati

Član. 518.

Da se lakše dokažu iskanja zamjenita među vlasnikom i uživaocem, treba ovi da vjerodostojno opišu sve služne stvari. Ako to nije učinjeno, uzima se, da je uživalac primio stvar u stanju upotrebljivom srednje vrste sa svima pripadnostima, koje su potrebne, da se ona uredno uživa.

Čije su koristi kad prestane uživanje

Član. 519.

Kada je okončano uživanje, plodovi još stojeći pripadaju vlasniku; ali je ovaj dužan isto kao pošteni posjednik naknaditi uživaocu ili njegovim nasljednicima sve one troškove, koji su učinjeni na rađanje plodova. Na ine koristi ima pravo uživalac ili njegovi nasljednici po razmjeru vremena, za kojega je trajalo uživanje.

Na koliko je porabovnik ili uživalac obvezan dati osiguranje

Član. 520.

Vlasnik može redovito samo tad zahtijevati od porabovnika, ili od uživaoca, da mu osiguraju supstanciju stvari, kad bi se pogibao za nju pojavila. Ako nije dana sigurnost, stvar se ima ostaviti vlasniku uz pravičnu naplatu ili će se prema okolnostima predati sudu da njom upravlja.

3. Služnost stana

Član. 521.

Služnost stana jest pravo, služiti se za svoju potrebu dijelovima kakve kuće, što su za stanovanje. Ona je dakle služnost porabe od kuće. Ali ako su komu ustupljeni svi dijelovi kuće, koji su za stanovanje, da ih, čuvajući supstanciju, uživa neograničeno: tad je to uživanje kuće. Prema ovoj razlici imaju se uporavljivati gore spomenuti propisi na pravno odnošenje među imajućim pravo služnosti i vlasnikom.

Član. 522.

U svakom slučaju vlasnik zadržava pravo rezređivati svima dijelovima kuće nespadajućima na pravi stan; ne može mu se također otegotiti potrebno nadgledanje kuće svoje.

Pravo tužbe glede služnosti

Član. 523.

Glede služnosti dvojako je pravo tužbeno. Može se podići tužba protiv vlasnika na obranu prava služnosti: ili vlasnik se može tužiti proti onomu, koji prisvaja sebi služnost kakvu. U prvom slučaju tužitelj treba da dokaže, da je zadobio služnost ili bar posjed njezin kao stvarnoga prava; u drugom dokazati će vlasnik nepravedno prisvajanje služnosti u stvari svojoj.

Prestanak služnosti. Uopće

Član. 524.

Služnosti prestaju uopće na iste načine, po kojima se prema trećem i četvrtom poglavlju trećega dijela ukidaju uopće prava i obveze.

Osobita naredba kad prestaju služnosti

a) propašću zemljišta služnog ili gospodujućeg

Član. 525.

Služnost istina prestaje, ako propadne zemljište služno ili gospodujuće: ali čim je zemljište ili zgrada povraćena u prijašnje stanje, služnost zadobiva opet svoju prijašnju snagu.

u) sjedinjenjem

Član. 526.

Ako se vlasnost zemljišta služnog i gospodujućeg sjedini u jednoj osobi, služnost prestaje sama od sebe. Ako li kasnije bude opet otuđeno jedno od tih zemljišta sjedinjenih, a međutim služnost nije izbrisana iz javnih knjiga: novi posjednik zemljišta gospodujućeg ima pravo izvršavati služnost.

c) istečenjem vremena

Član. 527.

Ako je posjednik služnosti mogao poznati iz javnih knjiga, ili na ini način, da je pravo onoga, koji mu je dozvolio služnost, bilo samo vremenito, ili da je trajanje služnosti bilo ograničeno na neko vrijeme; čim to vrijeme prođe, prestaje i služnost sama od sebe

Član. 528.

Ako je dana komu služnost, dok treća koja osoba dostigne neke stanovite godine, služnost prestaje tek u vrijeme ustanovljeno, premda je treći umro pn tih godina.

Prestanak služnosti osobnih napose

Član. 529.

Služnosti osobne prestaju smrću. Ako su na nasljednike izrijekom bile raspružene, tad, ako bi nastala dvojba, razumijevaju se pod tim nazvanjem samo prvi zakonski nasljednici. Pravo pak dano kojoj porodici, prelazi na sve članove njezine. Ako je koja općina ili ma kakva moralna osoba zadobila služnost osobnu, ova traje dotle, dok opstoji rečena osoba moralna.

Gornji propis ne uporavljiva se na stalne prihode (rente)

Član. 530.

Stalni godišnji prihodi nisu nikakve služnosti osobne, i zato mogu se prema svojoj naravi prenijeti na sve nastupnike.

531 - 824. Propisi o pravu nasljedstva izostavljeni (uređeni odredbama Zakona o nasljeđivanju od 23.04.1955. g.)

Poglavlje šesnaesto
O ZAJEDNICI VLASNOSTI I O INIM PRAVIMA STVARNIM

Prestanak zajednice

Član. 825.

Kad vlasnost iste stvari, ili jedno i isto pravo pristoji nekolicini osoba nerazdjelno, postaje zajednica. Zajednica se osniva na kakvom slučajnom događaju; na zakonu; na poštovanju posljednje volje ili na pogodbi.

Član. 826.

Po različnosti izvora (naslova), iz kojih izlazi zajednica, ustanovljuju se pobliže prava i dužnosti dionika. Posebni propisi o zajednici dobara ishodećoj od pogodbe, sadržavju se u poglavlju

dvadesetsedmom.

Član. 827.

Tko ište dio kakve stvari zajedničke, dužan je dokazati svoje pravo, ako bi se ostali dionici protivili pravu tome.

Zajednička prava dionika

Član. 828.

Dok su svi dionici suglasni, dotle predstavljaju oni samo jednu osobu, i imaju pravo razređivati po volji stvarju zajedničkom. Ali čim su nesložni, nijedan dionik ne može činiti u stvari zajedničkoj takve preinake, kojom bi se razređivalo o dijelu inoga dionika.

Prava dionika na svoj dio

Član. 829.

Svaki dionik jest potpuni vlasnik dijela svojeg. Ukoliko ne vrijeđa prava svojih sudionika, može on svoj dio, ili koristi njegove samovoljno i nezavisno založili, zapisati ili inače otuđiti (paragraf 361).

Član. 830.

Svaki dionik ima pravo iskati, da se polože računi, i podijeli dohodak. Redovito može i zahtijevali da se ukine zajednica; ali ne u nevrijeme, ili na štetu ostalih. Zato mora on pristati na odgađanje primjereno okolnostima, i koje se lako ne može izbjeći.

Član. 831.

Ako se koji dionik obvezao, da će ostati i nadalje u zajednici; ne može istina izići iz nje prije nego prođe vrijeme ustanovljeno; ali obveza ta prestaje kao i ine obveze, i ne proteže se na nasljednike, ako ovi samo nisu pristali na to.

Član. 832.

I razredbu trećega kojeg, kojom se određuje kakva stvar da je zajednička, imaju ispuniti prvi dionici, ali ne i njihovi nasljednici. Obveza na vazdašnju zajednicu ne može opstojali.

Prava dionika u stvari zajedničkoj

a) u obziru glavne stvari

Član. 833.

Posjed i upravljanje zajedničkom stvari pripada svim dionicima skupa. U poslovima tičućim se samo urednog upravljanja i uživanja zajedničke glavnice, odlučuje većina glasova, koji se ne broje po

osobama, nego po razmjeni dijelova dionikovih.

Član. 834.

Ako se predlože važne preinake, da se sačuva ili to bolje uživa zajednička glavnica, dionici, koji su većinom glasova bili nadvladani, mogu iskati osiguranje za buduću štetu, ili ako im se uskrati osiguranje to, mogu zahtijevati da istupe iz zajednice.

Član. 835.

Ako ne će da iziđu, ili ako izlazak biva u nevrijeme, tad odlučuje žrijeb, odabranik, ili ako se ne bi svi o tome mogli složiti, presuđuje sudac, da li se preinaka bezuvjetno ili uz osiguranje dopustiti ima ili ne. Ovi načini odluke imaju mjesta i kad je jednaki broj glasova od članova.

Član. 836.

Ako se ima postaviti upravitelj stvari zajedničkih, takav se izabire po većini glasova a ako ne bi bilo većine glasova, odabire ga sudac.

Član. 837.

Upravitelj kojega dobra zajedničkog smatra se kao punovlasnik. S jedne strane obvezan je polagati uredan računa; a s druge strane ima pravo odbiti sve troškove korisno učinjene. To valja i onda, kad koji dionik upravlja dobrom zajedničkim bez naloga ostalih dionika.

Član. 838.

Ako je upravljanje ostavljeno nekolici; tad i među njima odlučuje većina glasova.

b) koristi i tereta

Član. 839.

Zajedničke koristi i tereti određuju se po razmjeni dijelova. U dvojbi drži se da su dijelovi jednaki; tko protivno tvrdi, mora to dokazati.

Član. 840.

Koristi proizvedene imadu se običajno razdijeliti u naturi. Ali ako se takvo razdjeljenje ne može učiniti; svaki dionik ima pravo iskati, da se stvari prodadu na javnoj dražbi. Vrijednost izvađena otuda razdjeljuje se razmjerno među dionike.

c) diobe

Član. 841.

U diobi stvari zajedničke, pošto je ukinuta zajednica, ne valja većina glasova. Dioba ima se preduzeti

tako, da svaki dionik bude zadovoljan. Ako se dionici ne mogu da slože: odlučuje žrijeb ili odabranik, ili ako svi jednoglasno ne pristaju na kojigod od ta dva načina odluke, presuđuje sudac.

Član. 842.

Odabranik ili sudac odlučuje također, da li je u diobi zemljišta ili zgrada dioniku potrebna kakva služnost, da svoj dio može uživati, i pod kojim uvjetom ima mu se dozvolili služnost takva.

Član. 843.

Ako je koja zajednička stvar nerazdjeljiva, ili ako se bar razdijeliti ne može, a da se znatno ne umanji vrijednost njezina; ima se ona, ako i jedan samo dionik uzište, prodati na javnoj dražbi, i cijena podijeliti među dionike.

Član. 844.

Služnosti, granični biljezi, i isprave potrebne za zajedničku porabu nisu razdjeljive. Služnosti zemljišne od koristi su svim dionicima. Isprave, ako inače ništa ne smeta, čuvati se kod najstarijeg dionika. Ostali mogu imati o svojem trošku prepise udostovjerene.

III novela:

Član. 844.

Služnosti, granični biljezi i isprave, potrebne radi zajedničkog korištenja, nisu sposobne za diobu. Ako ništa ne stoji na putu, isprave će se ostaviti kod najstarijeg dionika. Ostali dobivaju o svom trošku ovjerene prijepise. Zemljišne služnosti ako što nije ugovoreno postoje u korist sviju dijelova. Ipak ne smije se time služnost proširivati niti postojati težom za poslužno dobro. Ako vršenje služnosti koristi samo pojedinim dijelovima, onda se to pravo glasi u pogledu ostalih dijelova.

Član. 845.

Kad se razdjeljuju zemljišta, treba zabilježiti zamjenite granice prema različnosti položaja stupovima, kamenjem ili koljem na način razgovjetan i nepromjenljiv. Rijeke, brda i putevi jesu granice naravske. Da se udalji svaka prevara ili bludnja, imaju se usjeći u kamenje, u stupove, ili u kolje, služeće za međaš, križevi, grbovi, brojevi ili ina obilježja, ili ukopati pod njih.

Član. 846.

O učinjenoj diobi imaju se napraviti isprave. Dionik kakve stvari nepokretne zadobiva stvarno pravo na svoj dio onda tek, kad je upisana ii javne knjige isprava napravljena vrhu te diobe (paragraf 436).

Član. 847.

Sama dioba kojeg mu drago zajedničkog dobra ne može škodili trećemu: sva ovome pristojeća prava zaloga, služnosti i ina stvarna prava mogu se izvršavati poslije diobe, kao i prije diobe. I osobna prava pristojeća kakvoj trećoj osobi prema zajednici ostaju u prijašnjoj snazi, sasvim tim da je

zajednica ukinuta.

III novela:

Član. 847.

Sama podjela ma kakvog zajedničkog dobra ne može biti na štetu trećemu; sva založna prava, služnosti i druga stvarna prava, koja mu pripadaju, vrše se poslije kao i prije diobe Ipak ako se vršenje zemljišne služnosti odnosi samo na jedan dio, gasi se pravo u pogledu ostalih dijelova.

Član. 848.

Isto tako ne može onaj, koji je dužan zajednici platiti svoj dug pojedinim dionicima. Ovi dugovi imaju se platili cijeloj zajednici, ili onomu, koji je zastupa po zakonu.

III novela:

Član. 848.

I osobna prava, koja pripadaju trećoj osobi prema zajednici, imaju svoju prijašnju snagu bez obzira na izvršeno istupanje. Isto tako onaj, koji je dužan zajednici, ne može platiti pojedinim dionicima Takvi dugovi moraju se platiti cijeloj zajednici ili onomu, tko je uredno predstavlja.

III novela:

848a.

Ako neka služnost ili kakav drugi stvarni teret daje pravo na koristi, može pri podjeli povlasnog zemljišta, svaki ovlaštenik, a pri podjeli poslužnog zemljišta svaki opterećenik tražiti, da sud uredi vršenje. S obzirom na prirodu i cilj prava, kao i na odnos veličina i privrednu posebnost pojednih dijelova zemljišta vršenje će se bez otežavanja tereta tako urediti, kako to pravedno odgovara svim interesima.

Član. 849.

Što se do sada ustanovilo o zajednici uopće: uporavlja se također na prava i stvari, koje pristoje kakvoj porodici kao zajednici, na pr. zaklade, povjerbe itd.

Ponovljenje granica

Član. 850.

Ako su mednici kojimgod okolnostima tako pokvareni, da bi mogli takvi postati, da se sasvim ne mogu poznati; svaki dionik ima pravo zahtijevati da se granice zajednički ponove. Na taj posao imaju se pozvati udionstveni susjedi, granice će se točno opisati i troškove nosit će svikolici prema prostoru svojih graničnih poteza.

II novela:

Član. 850.

Ako su granični biljezi između dva zemljišta uslijed ma kakvih okolnosti tako povrijeđeni, da se ne bi mogli sasvim raspoznati ili ako su granice odista neprimjetljive, ili sporne, ima svaki od susjeda pravo zahtijevati sudsko obnavljanje ili ispravljanje granice. U tu svrhu pozvat će se susjedi na raspravu u vanparničnom postupku sa napomenom, da će i pored izostanka pozvanoga granica biti određena i obilježena.

Član. 851.

Ako su granice doista postale takve, da se ne mogu poznati, ili ako prilikom ustanovljenja međaša nastane raspra; sud brani prije svega najposljednje stanje posjeda Tko cijeni, da mu je time učinjeno krivo, može načinom propisanim (paragraf 347) iznijeti dokaze, da mu pristoji pravo na posjed, na vlasnost ili ino koje pravo.

Član. 852.

Najglavnija sredstva dokazivanja kada se uređuju granice jesu: izmjer i opis ili također izrisanje pijepornog zemljišta; k tomu javne knjige i ine isprave koje se odnose na to: najposlije kazivanja vještih svjdoka, i mnijenje izrečeno po vještacima, pošto su razgledali mjesto.

Član. 853.

Ako nijedna stranka ne dokaže isključivo pravo na posjed ili na vlasnost; sud razdjeljuje prijeporni prostor prema dosadašnjem mirnom stanju posjeda. Ali ako je i stanje posjeda dvojbeno, prijeporni prostor, po saslušanju vještaka, razdjeljuje se među strankama prema razmjeru posjeda od kojega ishodi pravo, a poslije toga meću se međinci.

II novela:

Član. 853.

Troškove postupka snosti će susjedi po mjeri svojih graničnih linija. Onaj, koji stavlja prijedlog, snosit će troškove postupka, ako se iz rasprave pokaže, da obnavljanje ili ispravljanje granica nije bilo potrebno, jer granica nije sporna ili je bila dovoljno uočljiva ili jer su drugi učesnici bili spremni, da se obilježenje izvrši bez suda. Troškovi oko zastupanja padaju na zastupanoga.

Ako je postupak uzrokovan smetanjem mirnog posjeda, može sud sasvim ili djelomično nametnuti troškove stranci, koja je uzrokovala spor.

Zajednica predmjevana

Član. 854.

Razori, plotovi, živice, stobori, zidovi, privatni potoci, kanali, prazna mjesta i spodobne pregrade nalazeći se među susjednim zemljištima, smatraju se kao vlasnost zajednička: već ako bi grbovi,

natpisi ili napisi, ili koji drugi znakovi i dokazana sredstva protivno svjedočila.

Član. 855.

Svaki dionik može se sa svoje strane služiti zajedničkim zidom do polovine debljine, može napraviti i slijepa vrata i ormare, gdje ih s protivne strane još nikakvih nema. Ali zgrada ne smije se ipak staviti u pogibao građenjem dimnjaka, ognjišta, ili ine građevine, niti se na ikoji način smetati može, da se susjed služi svojom.

Član. 856.

Svi suvlasnici prilažu razmjerno na održavanje takvih zajedničkih pregradnih zidova. Gdje su ovi pregradni zidovi dvostruki, ili gdje je vlasnost razdijeljena, svaki održava o svojem trošku ono, što pripada njemu samomu.

Član. 857.

Ako pregradni zid tako stoji, da cigle, letve, ili kamenje samo na jednoj strani izlazi ili se naginje, ili ako su stupovi, potpornji, kolje ukopani na jednoj strani; drži se u dvojbi, da nerazdjelna vlasnost pregradnog zida jest na ovoj strani, već ako bi se protivno vidjelo iz tereta ležećeg na obadvije strane, iz sklopljenja, iz inih znamenja, ili iz inih dokaza. I onaj drži se da je isključivi posjednik kakvoga zida, koji posjeduje nedvojbeno drugi zid jednake visine i debljine, koji ide istim pravcem.

Član. 858.

Redovito, isključivi posjednik nije dužan graditi nanovo svoj opali zid ili stobor, onda samo mora ih držati u dobrom stanju, kad bi se bojalo da otvor može škoditi graničnom susjedu. Obvezan je pak svaki vlasnik, da s desne strane svojeg glavnog ulaza ogradi svoj prostor, i da ga razluči od prostora susjednovog.

RAZDIO DRUGI
O OSOBNIM PRAVIMA NA STVARI

Poglavlje sedamnaesto
O POGODBAMA UOPĆE

Temelj prava osobnih na stvar

Član. 859.

Prava osobna na stvari, po kojima je jedna osoba obvezana drugoj činiti što, osnivaju se ili neposredno na zakonu; ili na pogodbi; ili na šteti, koju je tko imao.

III novela:

O UGOVORIMA I PRAVNIM POSLOVIMA

Temelj prava osobnih na stvari

Član. 859.

Osobna prava na stvari, po kojima je jedna osoba obvezana da drugoj nešto čini, osnivaju se neposredno na zakonu, ili na nekom pravnom poslu ili na pretrpljenom oštećenju.

III novela:

Raspis nagrade

Član. 860.

Obećanje nagrade za činidbu ili za uspjeh, koje se ne upravlja na određene osobe (raspis nagrade), postaje obaveznim, kad se javno oglasi. Raspis nagrade, koji ima za predmet nagradno natjecanje, važi samo onda, ako je u oglasu određen rok za natjecanje.

III novela:

860a.

Do ispunjenja onoga, što se obećanjem tražilo, može se obećanje opozvati u istoj formi n kojoj je obavljeno ili u kojoj podjednako djelotvornoj formi, ili naročitim saopćenjem ako inače nije bilo odricanja u oglasu ili određivanjem izvjesnog roka. Ali opozivanje nema učinka prema onome koji je izvršio činidbu s obzirom na obećanje, ako dokaže da mu opozivanje u to vrijeme bez njegove krivnje nije bilo poznato.

III novela:

860b.

Ako je činidbu izvršilo više osoba, pripada nagrada, u slučaju da iz obećanja što drugo ne slijedi, onome, koji je činidbu najprije ispunio; a pri jednovremenom ispunjenju svima na jednake dijelove.

III novela:

Zaključenje ugovora

Član. 861.

Tko očituje, da će svoje pravo prenijeti na koga, to jest, da će mu nešto dopustiti, nešto dati; da će za nj nešto učiniti, ili radi njega nečega se ostaviti, taj čini obećanje; ako drugi prihvati valjanim načinom to obećanje, tad suglasnom voljom obiju strana nastaje pogodba. Dok traju ugovori, i dok obećanje nije još učinjeno, ili nije ni prije ni poslije prihvaćeno, dotle ne nastaje pogodba.

Član. 862.

Ako nikakvo vrijeme nije bilo ugovoreno da se prihvati obećanje, usmeno obećanje ima se prihvatili bez odlaganja. Ako li je obećanje pismeno, treba gledati, da li se obje strane nalaze u istom mjestu ili ne. U prvom slučaju obećenje valja prihvatiti i objaviti obećavajućoj strani, da je prihvaćeno, u 24 sata; a u drugom slučaju u takvo vrijeme, koje je potrebno da odgovor dvaput stigne; inače je obećanje prestalo. Prije nego mine vrijeme ustanovljeno, obećanje se ne može poreći.

III novela:

Član. 862.

Obećanje (ponuda) mora se prihvatiti unutar roka, što ga je odredio ponudilac. Ako toga nema, mora se ponuda, učinjena prisutnome ili telefonom od jedne osobe drugoj prihvatiti odmah; ponuda, koja je inače slavljena odsutnome, mora se prihvatiti najdalje do časa, kad ponudilac, pod pretpostavkom da je njegova ponuda stigla na vrijeme, smije, pri pravodobnom i urednom otposlanju odgovora, očekivati njegovo prispjeće; u protivnom ponuda se ugasila.

Prije izminuća roka za prihvat ne može se ponuda opozvati. Ona se ne gasi ni onda, kad jedna strana za vrijeme roka prihvatanja umre ili postane poslovno nesposobna, ukoliko ne proizlazi iz okolnosti drukčija volja ponudioca.

III novela:

862a.

Prihvat važi kao pravodoban, kad je ponudiocu stiglo očitovanje unutar roka prihvata. No i pored njegovog zakašnjenja ugovor je nastao, kad je ponudilac morao saznati, da je očitovanje o prihvatu pravodobno otposlano, a on ipak ne izvijesti drugu stranu odmah o svom odstupanju.

Razdjeljenje pogodaba

Član. 863.

Svoju volju može svatko očitovati ne samo izrijekom riječima i znacima opće primljenim, nego i muče takvim djelanjima, koja po rasuđenju svih okolnosti ne daju nikakva razumnog uzroka dvojiti o njima.

III novela:

Član. 863.

Svoju volju može čovjek očitovati ne samo izrijekom riječima i znakovima opće primljenim, nego i prešutno takvim radnjama, koje po rasuđenju svih okolnosti ne daju nikakva razumna razloga dvojiti o njima.

U pogledu značenja i učinka radnji i propuštanja uzimat će se u obzir običaji i navade, koje važe u poštenom prometu.

Član. 864.

Pogodbe obvezuju jednostrano ili dvostrano, kako kada jedna samo strana obećava štogod a druga prihvaća; ili obje strane prenose prava jedna na drugu, i zamjenito ih prihvaćaju. Prve čine se dakle bez plaće, a druge s plaćom.

III novela:

Član. 864.

Kada se prema prirodi posla ili prema prometnom običaju ne može očekivati izričito očitovanje prihvata, ugovor je nastao, ako se odista udovoljilo ponudi u roku, koji je za to određen ili koji odgovara okolnostima.

Potrebitosti tvrde pogodbe: 1) sposobnosti osobe

Član. 865.

Tko nema razuma, kao i dijele do 7 godina, nesposobno je učiniti obećanje ili ga prihvatiti. Ine osobe nasuprot, koje zavise od oca, tutora ili skrbnika mogu istina prihvatiti obećanje samo na njihovu korist učinjeno: ali ako prihvaćaju koji teret skopčan s obećanjem, ili obećavaju i same što, valjanost pogodbe zavisi redovito od privoljenja zastupnika ili zajedno i od suda, po propisima ustanovljenim u poglavlju 1. i 4. prvog dijela. Dok nije dano to privoljenje, druga strana ne može odustati, ali može zahtijevati da se primjeren rok odredi za očitovanje.

Član. 866.

Tko lukavim načinom govori, da je sposoban praviti pogodbe i time vara drugoga, koji se nije mogao lako obavijestiti o tome, obvezan je na zadovoljenje.

Član. 867.

Propis izostavljen kao bespredmetan obzirom na novi politički poredak.

Član. 868.

Pravilo izostavljeno zbog bespredmetnosti obzirom na pravila koja uređuju oblast krivičnog prava.

2) pravo privoljenje

Član. 869.

Privoljenje na pogodbu treba da se očituje slobodno, ozbiljno, određeno i razumljivo. Ako se očitovanje ne može razumijeti, ako je sasvim neodređeno, ili ako se prihvati pod inim uvjetima, a ne pod onim, pod kojima je učinjeno obećanje; ne biva nikakva pogodba. Tko se služi izrazima nerazgovijetnim da drugoga prevari, ili preduzima tobožnje djelanje, dužan je dali zadovoljenje.

Član. 870.

Koga je strana prihvatna prisilila na pogodbu strahom nepravednim i temeljitim taj nije obvezan držati pogodbe. Da li je strah bio temeljit, prosudit će sudac iz okolnosti (paragraf 55).

III novela:

Član. 870.

Tko je od druge strane lukavstvom ili strahom nepravednim i temeljitim (paragraf 55) bio pobuđen da zaključi ugovor, nije obvezan držati ga.

Član. 871.

Ako je jedna sirana lažnim izvješćima uvela u bludnju drugu stranu, i ta bludnja tiče se glavne stvari, ili bitne kakvoće njezine, i to takve, koju su strane ugovarajuće osobito imale pred očima, i na koju sa smjerale očitovanjima svojim; tad za zavedenoga ne nastaje nikakva obveza.

III novela:

Član. 871.

Ako je jedna strana bila u zabludi o sadržaju očitovanja, koje je ona dala ili drugome dostavila, a zabluda se tiče glavne stvari ili koje njene bitne osobine, na što je namjera bila poglavito upravljena i očitovana, ne nastaje za nju nikakva obveza, ako je zabluda bila od dragoga prouzrokovana ili je ovome po okolnostima očigledno morala pasti u oči ili mu je blagovremeno bila objašnjena.

Član. 872.

Ako li se bludnja ne tiče glavne stvari, niti koje bitne njezine kakvoće, nego kakve okolnosti pobočne; pogodba ostaje u snazi, ako su samo obje strane pristale na glavni predmet, a pobočnu okolnost nisu očitovale da je glavna svrha pogodbe: ali zavedeni ima pravo iskati od onoga, koji ga je zaveo, primjerenu naknadu.

Član. 873.

Ista ova načela imaju se uporavljivati i na bludnju dogodivšu se u osobi onoga, kome je učinjeno obećanje, ukoliko pogodba bez te bludnje ne bi bila napravljena, ili bi bila bar napravljena na ini način.

Član. 874.

Tko je lukavštinom ili nepravednim strahom uzrokovao te se učinila kakva poredba, mora svagda dati zadovoljenje za štetne posljedice.

Član. 875.

Ako je treći koji prisilio stranu obećavajuću na pogodbu strahom nepravednim ili temeljitim, ili ju je

zaveo lažnim izvješćima; pogodba je tvrda. Samo u slučaju, ako je prihvatna strana dioništvovala u djelanju protuzakonitom treće osobe, ili je o njemu izričito znati morala, ima se s njom postupati po paragrafima 870-874. isto tako, kao da je ona sama drugu stranu zastrašila ili zavela.

III novela:

Član. 875.

Ako je jedan od ugovarača zaveden od strane trećega lukavstvom ili nepravednim i temeljitim strahom na zaključenje ugovara ili pobuđen na pogrešnu izjavu, ugovor važi. Samo u slučaju, kad je druga strana u radnji trećega učestvovala ili je o njoj morala očevidno znati, primjenjuju se paragrafi 870 do 874.

Član. 876.

Ako je strana obećavajuća sama i jedina uzrok svojoj bludnji, bila ta bludnja kakva mu drago, pogodba opstoji; već ako je bludnja prihvatnoj strani iz okolnosti u oči pasti morala.

III novela:

Član. 876.

Gornje odredbe (paragrafi 869 do 875) primijenit će se shodno i na druga očitovanja volje, koja se imaju učiniti naprama nekoj drugoj osobi.

Član. 877.

Tko zahtijeva da se ukine pogodba radi toga, što na nju nije pristao, mora da sa svoje strane povrati sve koristi, koje je imao od takve pogodbe.

3) mogućnost činjenja (ispunjenja)

Član. 878.

Pogodbe mogu se sklopiti o svim stvarima, koje su u prometu. Što se ne može ispuniti ili učiniti: što je sasvim nemoguće ili nedopušteno, o tome ne može se ni tvrda pogodba učiniti. Tko takvim obećanjima vara dragoga, ili mu otkida što po krivom neznanju, ili koristi vadi (vuče) iz štete njegove, taj odgovara za to.

III novela:

3. mogućnost i dopustivost

Član. 878.

Što je upravo nemoguće, ne može biti predmet punovažnog ugovora. Ako je jednovremeno ugovoreno moguće i nemoguće, ostaje ugovor u prvom dijelu punovažan, ako inače iz ugovora ne izlazi, da se nijedna točka ne može od druge odvojiti. Tko je pri zaključenju ugovora za

nemogućnost znao ili morao znati, naknadit će dragoj strani ako to isto ne važi za nju,. štetu, koju je ona pretrpjela uslijed povjerenja u punovažnost ugovora.

Član. 879.

Osim pogodaba imenovanih na svojem mjestu, ne valjaju slijedeće pogodbe:

1. ako se ugovori što za staranje, da se sklopi nagodba ženidbena;

2. ako se vidar ili koji mu drago liječnik učinio, te mu je bolesnik obećao naročitu nagradu, što će se primiti liječenja; ili

3. ako pravdozastupnik ugovori za sebe naročitu koju nagradu, što će se primili parnice, ili ako je prekupio parnicu njemu povjerenu;

4. ako tko nasljedstvo ili zapis, kojemu je nada od treće osobe, otuđuje još za života te osobe.

III novela:

Član. 879.

Ugovor, koji je protivan zakonitoj zabrani ili dobrim običajima, je ništav. Naročito su ništavi slijedeći ugovori:

1. ako se što ugovori za posredovanje bračnog ugovora;

2. ako pravni zastupnik sasvim ili djelomično prekupi povjerenu mu parničnu stvar ili ako ugovori za sebe određeni dio iznosa, koji je dosuđen stranci;

3. ako se nasljedstvo ili legat, kome se tko nada od treće osobe, otuđuje još za života te osobe;

4. ako netko iskorišćuje lakoumnost, težak položaj, slaboumnost, neiskustvo ili uzbuđenje drugoga time, što za činidbu sebi ili trećemu ugovara ili uzima takvu protučinidbu, čija imovinska vrijednost stoji u upadljivom narazmjeru sa vrijednošću činidbe.

Član. 880.

Ako je stvar, o kojoj je učinjena pogodba, uzeta iz prometa prije nego li je bila predana, pogodba se drži kao da nije bila sklopljena.

III novela:

880a.

Ako je netko obećao drugom činidbu trećega, važi to kao prihvaćanje njegovog zalaganja kod trećega; ali ako se ujamčio za uspjeh, odgovara za puno zadovoljenje, ako činidba trećega izostane.

Član. 881.

Izvan slučajeva ustanovljenih i zakonu, nitko ne može za drugoga obećavati niti obećanje prihvaćati. Ali ako je tko obećao, da će se zauzeti u trećega, isti se još nije ujamčio za uspjeli; takav mora da ispuni obvezu na se uzetu prema svojem obećanju.

III novela:

Ugovori u korist trećeg

Član. 881.

Tko je ugovorio, da se činidba izvrši nekom trećemu, može tražiti, da se činidba trećemu izvrši.

Kada i u kome trenutku treći neposredno stječe pravo, da od obećavaoca traži ispunjenje, cijenit će se po ugovoru te cilju i prirodi ugovora. U sumnji stječe treći ovo pravo, ako činidba poglavito njemu ima da bude od koristi.

Pravo na činidbe obećane pri ustupanju koga dobra od primaoca u korist koga trećega, smatra se, u nedostatku drugačijeg sporazuma, da ga je treći stekao prilikom predaje dobra.

Član. 882.

Ako su zajedno bile obećane stvari nemoguće i moguće; moguće imaju se ispuniti, već ako su strane ugovarajuće postavile taj naročiti uvjet, da se nijedna točka pogodbe od druge razlučiti ne može.

III novela:

Član. 882.

Ako treći odbije pravo stečeno iz ugovora, smatra se, da pravo nije ni stečeno. Prigovori iz ugovora pripadaju obećavaocu i prema trećemu.

Način (forma) pogodaba

Član. 883.

Pogodba može se učiniti usmeno ili pismeno, pred sudom ili van suda, sa svjedocima ili bez svjedoka. Osim slučajeva u zakonu ustanovljenih, ova različitost u načinu (formi) ne čini u obziru obveze nikakve razlike.

Član. 884.

Ako su stranke naročito ugovorile, da će učiniti pismenu pogodbu, pogodba ta ne drži se da je sklopljena, dok je stranke ne potpišu. I u ovom slučaju nije bitno potrebno da se udari pečat.

III novela:

Član. 884.

Ako su si stranke pridržale, da na neki ugovor primijene izvjesnu formu, predmnijeva se, da one ne će da budu vezane prije, nego se ispuni ta forma.

Nacrtanje (punktacija)

Član. 885.

Ako prava (formalana) isprava nije još napravljana, ali je napravljeno pismo vrhu glavnih točaka pogodbe i potpisano od stranaka, tad samim takvim pismom utvrđuju se ona prava i obveze, koje su izrečene u njemu.

Član. 886.

Tko pisati ne umije, ili radi tjelesnih mana pisati ne može, ima prizvati dva svjedoka od kojih će jedan potpisati ime njegovo, a sam će običajno znamenje svoje ruke pristaviti.

III novela:

Član. 886.

Ugovor, za koji se zakonom ili stranačkom voljom određuje pismenost, nastaje kad ga stranke potpišu ili - ako ne znaju ili su radi mane nesposobne da pišu - kad stave na njega svoj rukoznak, ovjeren od suda ili notara ili kad stave svoj rukoznak pred dva svjedoka, od kojih će jedan potpisati ime stranke. Pismeno zaključenje ugovora nadomješta se sudskim ili notarskim posvjedočenjem. Oponašanje vlastoručnog potpisa mehaničkim putem dovoljno je samo onda, gdje je ono u poslovnom prometu uobičajeno.

Član. 887.

Ako je napravljena koja isprava o kakvoj pogodbi; nema se nimalo gledati na ugovore usmene učinjene tobož u isto vrijeme, ali koji se ne slažu s ispravom, ili sadržavaju nove pridavke.

III novela:

Član. 887.

Pravilo stavljeno van snage.

Zajednička obveza ili pravo

Član. 888.

Ako dvije ili više osoba obećavaju kome isto pravo ka kojoj stvari, ili ga prihvaćaju od njega: iskanje i dug razdjeljuje se po načelima o zajednici vlasnosti.

Član. 889.

Zato, izuzevši slučajeve ustanovljene u zakonu, gdje je više sudužnika kakve razdjeljive stvari, svaki odgovara samo za svoj dio, i tako isto gdje je više dionika kakve stvari razdjeljive, svaki treba da bude zadovoljan dijelom njemu pristojećim.

Član. 890.

Ako se radi o stvarima nerazdjeljivim, vjerovnik, ako je on jedini, može ih iskati od svakoga dužnika. Ali ako je više vjerovnika, a jedan samo dužnik; ovaj nije obvezan predati stvar bez osiguranja jednomu samome suvjerovniku, nego može iskati da se svi suvjerovnici pogode o tome, ili moliti da se stvar čuva u sudu.

Obveza nerazdjeljiva

Član. 891.

Ako više osoba obećavaju nerazdjelno istu cijelu stvar na takav način, da se obvezuju jedan za sve a svi za jednoga; svaka pojedina osoba odgovara za cijelost. Zavisi tada od vjerovnika, da li će od sviju ili od nekih sudužnika da ište stvar svukoliku ili dijelove, koje on sam izabira; ili da traži sve to od jednoga sudužnika. Još i pošto je podignuta tužba, priuzdržan mu je rečeni izbor ako odstupi od tužbe; i ako ga jedan ili drugi sudužnik nešto namiri, može ostatak iskati od ostalih.

Član. 892.

Ako li je tko obećao istu svukoliku stvar nekolici osoba, i ako su ove izrijekom povlaštene da je nerazdjelno mogu iskati; dužnik mora dati cijelu stvar onome od vjerovnika, koji mu je prvi zaište.

Član. 893.

Čim je jedan od sudužnika vjerovniku platio sav dug, ne može isti vjerovnik ništa više iskati od ostalih sudužnika; i čim je jedan suvjerovnik po dužniku bio sasvim namiren, ostali suvjerovnici ništa više tražiti ne mogu.

Član. 894.

Sudužnik, koji se podlaže težim uvjetima prema vjerovniku, ne može time škoditi ostalim sudužnicima, i ako je kome od sudužnika što otpušteno, ili je čega oslobođen za svoju osobu; ostalim sudužnicima to nimalo ne pomaže.

Član. 895.

Ako ima više suvjerovnika, kojima je ista cijela stvar obećana nerazdjelno, a jedan je među njima primio za se svekoliko iskanje; ima se ustanoviti po osobitim pravnim odnošenjima opstojećim među vjerovnicima, na koliko rečeni vjerovnik koji je primio iskanje treba da odgovara ostalim vjerovnicima. Ako li takvog odnošenja nema, tad jedan nije dužan dati razloga drugome.

Član. 896.

Sudužnik nerazdjelno obvezan, koji je platio od svoga sav dug, ovlašten je, ma da mu i nije ustupljeno pravo, iskati od ostalih sudužnika naknadu, i to na jednake dijelove, ako drugo kakvo osobito odnošenje ne opstoji među njima. Ako je koji od njih bio nesposoban obvezati se, ili ako nije u stanju zadovoljiti obvezi svojoj; dio njegov imaju uzeti na se istim načinom svi suobvezanici. Oslobođenje jednoga suobvezanika ne može škodili ostalima u iskanju naknade (paragraf 894).

Pobočna ustanovljenja u pogodbama:

1) uvjeti

Član. 897.

Glede uvjeta u pogodbama valjaju uopće isti propisi, koji su ustanovljeni o uvjetima priloženim razredbama posljednje volje.

Član. 898.

Ugovori učinjeni pod takvim uvjetima, koji se u posljednjoj volji smatraju kao da nisu priloženi, nisu tvrdi.

Član. 899.

Ako uvjet propisan u kakvoj pogodbi zbio se još prije pogodbe; ima se poslije pogodbe ponoviti onda samo, ako se takav uvjet sadržava u djelanju onoga koji pravo steći ima, i ako on spomenuti uvjet ponoviti može.

Član. 900.

Pravo obećano pod uvjetom odgađajućim prelazi i na nasljednike.

2) uzrok privoljenja

Član. 901.

Ako su stranke uzrok ili svrhu svog privoljenja postavile izrijekom kao uvjet; uzrok ili svrha smatra se kao svaki drugi uvjet. Osim toga slučaja, takva očitovanja nemaju nikakva upliva na valjanost pogodaba za plaću. A na pogodbe besplatne imaju se uporaviti propisi ustanovljeni glede razredaba posljednje volje.

3) vrijeme, mjesto i način ispunjenja pogodbe

Član. 902.

Pogodbe imaju se ispuniti u vrijeme, u mjestu i na način kako su stranke ugovorile. Po zakonu, 24 ure čine jedan dan, 30 dana jedan mjesec, i 365 dana jednu godinu.

III novela:

Član. 902.

Rok određen ugovorom ili zakonom izračunat će se, ako nije drukčije utvrđeno, tako da se kod roka, određenog po danima, ne računa dan u koji pada događaj, od koga tok roka počinje.

Kraj roka određenog po tjednima, mjesecima ili godinama pada u onaj dan posljednjeg tjedna, ili posljednjeg mjeseca, koji po svom imenu ili broju odgovara danu događaja, s kojim tok roka počinje; ali ako ovaj dan u posljednjem mjesecu ne dostaje, onda u posljednji dan ovoga mjeseca.

Pod polovinom mjeseca razumjevaju se 15 dana, pod sredinom mjeseca 15. dan mjeseca.

Član. 903.

Ako je za stečenje kojega prava ustanovljen naročiti dan; pravo se stječe početkom toga dana. Ali da se ispuni kakva obveza, cijeli dan ustanovljeni na korist je osobi obvezanoj.

III novela:

Član. 903.

Pravo, čije je stjecanje vezano za jedan određeni dan, stječe se početkom toga dana. Pravne posljedice neispunjenja jedne obveze ili koga propuštanja nastupaju tek protekom posljednjeg dana roka. Ako za davanje jednog očitovanja ili za neku činidbu određeni posljednji dan pada u nedjelju ili na priznati praznik, dolazi na njegovo mjesto slijedeći radni dan, ako nije protivno ugovoreno.

Član. 904.

Ako nije ustanovljeno naročito vrijeme da se ispuni pogodba; ispunjenje to može se iskati odmah, to jest bez ikakva nepotrebna odgađanja. Ako je obvezanik ostavio sebi na volju naznačiti vrijeme, kad da se ispuni pogodba; treba li čekati smrt njegovu i držati se nasljednika; ili, ako se tiče samo kakve dužnosti osobne, koja ne prelazi na nasljednike, valja nastojati da sudac naznači po pravičnosti vrijeme za ispunjenje obveze. Ovom posljednjem propisu ima mjesta i tada, ako je obavezanik obećao da će ispuniti pogodbu po mogućnosti ili činljivosti. U ostalom imaju se i na ovo uporavljivati propisi gore ustanovljeni (paragraf 704-706) glede naznačenja vremena priloženoga u razredbama posjednje volje.

Član. 905.

Ako se mjesto, u kojem se pogodba ima izvršiti, ne može ustanoviti ni po ugovoru stranaka, ni po naravi ili svrsi posla; stvari nepokretne predavaju se u mjestu, gdje se nahode, a pokretne na onom mjestu, gdje je obećanje bilo učinjeno. Radi mjere, vage i vrste novaca; ima se gledati na mjesto, u kojem se predaje stvar.

III novela:

Član. 905.

Ako se mjesto ispunjenja ne može odrediti ni po dogovoru ni po prirodi ili svrsi posla, ima se ispuniti na mjestu, gdje je dužnik u vrijeme sklapanja ugovora prebivao, ili u mjestu sjedišta, ako je obaveza nastala u pogonu dužnikovog zanatskog ili poslovnog poduzeća. U pogledu mjere, težine ili vrsti novca ima se gledati na mjesto ispunjenja. Novčana plaćanja ima dužnik u slučaju dvojbe na svoju opasnost i trošak otpremiti vjerovniku u njegovo prebivalište (sjedište). Ako se ono poslije postanka tražbine promijenilo, snosi vjerovnik povišenje opasnosti i troškova, koje je time prouzrokovano.

Član. 906.

Ako se obećanje može ispuniti na više načina, izbor stoji na volju obvezaniku; ali pošto je on jednom izabrao, ne može sam uzmaknuti od izbora toga.

Član. 907.

Ako je u kakvoj pogodbi naročito priuzdržan izbor, i ovaj se uništi po slučajnoj propasti jedne ili više stvari izberivih; strana kojoj pristoji izbor nije više obvezana držati pogodbe. Ali ako je tome kriv obvezanik; ovaj treba da odgovara ovlešteniku za uništenje izbora.

4) kapara

Član. 908.

Ono što se daje naprijed kada se sklapa pogodba, smatra se, izuzevši slučaj kakvog osobitog ugovora, samo kao znak da je sklopljena pogodba, ili kao osiguranje da će se ispuniti, i zove se kapara. Ako se pogodba ne ispuni po krivnji jedne stranke; nevina stranka može zadržati primljenu kaparu, ili iskati, da joj se dvostruko vrati kapara koju je dala. Ako li na to ne će da pristane; može iskati da se ispuni pogodba, ili ako to više nije moguće, da se naknadi šteta.

5) odustatnina (pišmanluk)

Član. 909.

Ako se u pogodbi ustanovljuje kakav iznosak, što ga ima platiti jedna ili druga strana u slučaju, da bi htjela odustati od pogodbe prije nego je ispuni; pogodba čini se pod odustatninu ili pišmanluk. U ovom slučaju mora se ili ispuniti pogodba ili platiti odustatnina. Tko je pogodbu ispunio samo stranom; ili tko je prihvatio ono, što je druga strana ma nešto dala na ispunjenje obećanja, taj ne može više odstupiti, ako bi odustatninu i platiti htio.

Član. 910.

Ako je dana kapara i zajedno bude ugovoreno pravo odustati od pogodbe, a osobita odustatnina nije ugovorena: kapara stoji mjesto odustatnine. Zato kada se odustane od pogodbe davalac gubi kaparu, a primatelj vraća je dvostruko.

Član. 911.

Tko je smetan ispuniti pogodbu po svojoj krivnji a ne po nenadanom slučaju, mora također platiti odustatninu.

6) pristojbe pobočne

Član. 912.

Kadkad vjerovnik ima pravo iskati od svojeg dužnika osim glavnog duga i pobočnih pristojbi. Takve su pristojbe; priraštaj i plodovi glavne stvari; kamate, koje su ili ugovorene ili se radi zatezanja dužnikova platiti imaju; naknada učinjene štete, ili naknada onoga što je vjerovnik izgubio radi toga, što pogodba nije ispunjena kao što treba; najposlije iznosa, što ga je jedna strana za taj slučaj ugovorila za se.

Član. 913.

Ukoliko je s pravom stvarnim sjedinjeno pravo na priraštaj ili na plodove, ustanovljeno je u poglavlju prvom i četvrtom drugoga dijela. Tko ima samo osobno pravo, taj ne može još zahtijevati pristojbi pobočnih. Ukoliko vjerovniku pripada pravo na te pristojbe, poznaje se nešto iz posebnih vrsta i ustanovljenja pogodbenih, a nešto iz poglavlja o pravu naknađenja štete i zadovoljenja.

Pravila po kojima se imaju tumačit pogodbe

Član. 914.

Opća pravila navedena u prvom dijelu (paragraf 6) vrhu tumačenja zakona, valjaju i za pogodbe. Navlastito ima se pogodba dvojbena tako tumačiti, da nikakva protuslovlja ne sadržava u sebi, i da ima učinak.

III novela:

Član. 914.

Pri tumačenju ugovora ne treba se držati doslovnog smisla izraza, već treba ispitivati namjeru stranaka i ugovor tako razumjeti, kako to odgovara vršenju poštenog prometa.

Član. 915.

U pogodbama jednostrano obveznim drži se u dvojbi, da je obvezanik htio rađe uzeti manji nego veći teret: a u pogodbama dvostrano obveznim, riječi nerazgovjetne tumače se na štetu onoga, koji se njima služio (paragraf 869).

Član. 916.

Ako je posao od neke vrste ugovoren samo prividno; treba ga prosuđivati po onim propisima zakonskim, po kojima po svojoj pravnoj naravi presuđen biti ima.

III novela:

Član. 916.

Izjava volje, koja je prema drugome po sporazumu s njime učinjena prividno, ništava je. Ako se time ima prikriti drugi posao, cijenit će se ovaj po njegovom pravom svojstvu.

Naprama trećemu, koji je u povjerenju prema toj izjavi pribavio prava, ne može se isticati prigovor prividnog posla.

O prestanku pogodaba

Član. 917.

Na koji način prestaju obveze ishodeće od pogodaba, bit će ustanovljeno kod svake pogodbe napose, i u poglavlju o ukinuću obveza uopće.

III novela:

Opće odredbe o naplatnim ugovorima i poslovima

Član. 917.

Kod naplatnih ugovora plaćaju se ili stvari stvarima, ili radnje, kamo spadaju i propuštanja, radnjama, ili najzad stvari radnjama i radnje stvarima.

Član. 918.

Sva prava i obveze izlazeće od pogodaba, prelaze na nasljednike ugovornika: samo ako se ne osnivaju jedino na osobnim odnošenjima i sposobnostima, ili ako nasljednici nisu isključeni po samoj pogodbi ili po zakonu. Obećanje još ne prihvaćeno, ako umre i jedna samo strana u vrijeme promišljaja, ne prelazi na nasljednike (paragraf 862).

III novela:

Član. 918.

Ako jedna strana ne ispuni naplatni ugovor u vrijeme, kad treba, na mjestu, gdje treba ili na način, kako je ugovoreno, može druga strana tražiti ili ispunjenje i naknadu štete zbog zadocnjenja ili izjaviti, stavljajući prigodan rok za naknadno ispunjenje, da odustaje od ugovora.

Ako je ispunjenje za obje strane djeljivo, može se odustanak zbog zadocnjenja jednog dijela činidbe izjavili samo u pogledu pojedinih ili u pogledu sviju još nenamirenih dijelova činidbe.

Član. 919.

Ako jedna strana ili sasvim ne ispuni pogodbe, ili je ne ispuni u svoje vrijeme, u mjestu nadležnom ili na ugovoreni način: druga sirana, osim slučajeva u zakonu ustanovljenih, ili kojega naročitog priuzdrška, nema prava iskati da se ukine pogodba, nego samo da se točno ispuni, i da se dade

naknada.

III novela:

Član. 919.

Ako je ugovoreno ispunjenje u točno određeno vrijeme ili unutar točno određenog roka time da će se inače odustati od ugovora mora ovlašteni na odustanak, ako hoće da ostane pri ispunjenu, saopćiti to drugome po isteku vremena bez odugovlačenja, ako to propusti, ne može više kasnije tražiti ispunjenje. Isto važi, ako se iz prirode posla ili iz svrhe činidbe, poznate obvezanome, može razabrati, da zakašnjena činidba ili u slučaju zakašnjenja jednog dijela činidbe, preostale činidbe nemaju više interesa za primaoca.

Član. 920.

Pošto je pogodba potpuno ispunjena, ne mogu stranke, ma obadvije pristale na to, od nje više uzmaknuti, nego moraju sklopiti novu pogodbu, koja će se smatrati kao drugi posao.

III novela:

Član. 920.

Ako se ispunjenje osujeti po krivnji obvezanoga ili uslijed slučaja za koji on odgovara, može druga strana zahtijevati ili naknadu štete zbog neispunjenja ili odustati od ugovora. Pri djelomičnom osujećenju vlasna je odustati, ako se iz prirode posla ili iz cilja činidbe, poznatog obvezanome, može razabrati da djelomično ispunjenje nema za nju interesa.

Opća ustanovljenja platežnih pogodaba i poslova

Član. 921.

U pogodbi za plaću namiruju se stvari stvarima: ili djelanja, među koja spadaju i propuštanja, djelanjima: ili najposlije stvari namiruju se djelanjima, a djelanja stvarima (paragraf 864).

III novela:

Član. 921.

Odustanak od ugovora ne dira u pravo na naknadu štete, uzrokovane sakrivljenim neispunjenjem. Naplata već primljena vratit će se ili će se dati naknada na takav način, da nijedna strana iz štete druge strane ne izvuče dobitak.

Jemstvo

Član. 922.

Ako tko prenosi stvar na drugoga za plaću: mora jemčiti, da ta stvar ima one vlastitosti, koje su izrijekom ugovorene ili koje se običajno predmnijevaju u njoj, i da se ona prema naravi posla ili

prema učinjenom ugovoru uživati i upotrebiti može.

Slučajevi jemstva

Član. 923.

Tko dakle pridaje stvari kakve vlastitosti, kojih ona nema, a bile su izrijekom ugovorene, ili se po naravi posla razumijevaju da su ugovorene: tko zataji njezine neobične nedostatke ili terete: tko otuđuje stvar koje više nema, ili tuđu stvar otuđuje kao svoju; tko lažno govori, da je stvar zgodna za neku stanovitu porabu, ili da nema ni običajnih nedostataka i tereta: taj ima odgovarati, ako se što pojavi protivno tome.

Član. 924.

Ako se koje živinče razboli ili skapa za 24 ure otkako je primljeno, drži se da je bilo bolesno prije nego je primljeno.

Član. 925.

Ista predmnjeva valja ako se otkrije: 1) za 8 dana kod svinja guba, a u ovaca ospice ili srab; ili za 2 mjeseca u posljednjih crv u plućima i u jetri (metilj); 2) za 30 dana poslije prijema u goveda žlijezna bolest; 3) u konja i u živini od tovara za 15 dana poslije predaje podmukla žlijezda ili bale (sakagija), i sipljivost: ili za 30 dana bijesna vrtoglavica (žura), crv (pundrav), ćudljivost, jasna sljepoća ili mjesečna sljepoća.

III novela:

Član. 925.

Odredit će se naredbom, ukoliko nastupa predmnjeva, da je neka životinja bila bolesna već prije predaje, ako se u toku određenih rokova pojave izvjesne bolesti i mane.

Član. 926.

Ovom pravnom predmnjevom (paragrafi 924 i 925) može se primatelj takvog živinčeta služiti onda samo, ako je opaženi nedostatak javio odmah onome, koji mu je predao živinče, ili jemcu, ili ako ovoga ne bi bilo u mjestu, sudu mjesnomu ili vještacima, i ako je učinio, te je živinče razviđeno.

III novela:

Član. 926.

Pravnom predmnjevom, da je nedostatak postojao još prije predaje životinje, može se preuzimatelj samo onda poslužiti, ako je o opaženom nedostatku odmah izvijestio predavatelja ili u njegovoj odsutnosti predsjednika općine ili dao po stručnjaku životinju pregledati i za osiguranje dokaza predložio sudsko izvođenje dokaza.

Član. 927.

Ako primatelj zanemari ovaj opaz, mora dokazati, da je živinče bilo nedostatno još prije nego je sklopljena nagodba.

Ali i predavaocu slobodno je svagda dokazati, da je spomenuti nedostatak nastao tek poslije predaje.

III novela:

Član. 927.

Ako primatelj zanemari ovaj opaz, mora dokazati, da je životinja imala nedostataka još prije predaje. Ali i predatelju slobodno je dokazati, da je prigovoreni nedostatak nastupio tek poslije predaje.

Član. 928.

Ako nedostaci kakve stvari padaju u oči ili ako se tereti, koji su na stvari, mogu vidjeti iz javnih knjiga, nema mjesta nikakvu jemstvu, već ako je izrijekom bilo obećano, da je stvar prošla od svih nedostataka i tereta (paragraf 443). Za dugove i za ostatke, koji su na stvari, treba svagda odgovarati.

III novela:

Član. 928.

Ako nedostaci kakve stvari padaju u oči ili ako se tereti, koji su na stvari, mogu vidjeti iz javnih knjiga, nema mjesta nikakvu jemstvu, osim u slučaju zlonamjernog prešućenja nedostatka ili izričnog obećanja, da je stvar prosta od svih nedostataka i tereta (paragraf 443). Za dugove i ostatke, koji su na stvari, treba uvijek odgovarati.

Član. 929.

Tko je tuđu stvar znajući sebi nabavio, takav ne može iskati jemstva, kao što ga ne može ni onaj iskati, koji se izrijekom odrekao jemstva toga.

Član. 930.

Ako se stvari predaju napoprijeko, to jest onako, kako stoje i leže, bez broja, mjere i vage; predavalac ne odgovara za nedostatke, koji su u njima spaženi. izuzevši slučaj, ako stvar nema kakve kakvoće, koju je lažno njoj pripisivao, ili koju je primatelj naročito ugovorio.

Uvjeti jemstva

Član. 931.

Ako posjednik hoće da se služi jamstvom radi toga, što ište stvar treći koji, ima označiti svojeg prednika od koga je zadobio stvar, i iskati po propisu sudovnika da ga ovaj zastupa. Ako je propustio to učiniti, ne gubi time još pravo na naknađenje štete; ali njegov prednik može mu usuprot staviti sve prigovore neučinjene proti trećemu, i time sebe osloboditi od naknade utoliko, ukoliko

bude presuđeno, da ti prigovori, da su bili učinjeni kao što treba, bili bi proizveli različnu presudu suprot trećemu.

III novela:

Član. 931.

Ako preuzimatelj hoće da se služi jamstvom radi toga, što stvar potražuje neko treći, mora svoga prednika izvijestiti o sporu.

Ako to propusti, nije doduše izgubio pravo na obeštećenje, ali njegov prednik može mu nasuprot staviti sve prigovore, neučinjene protiv trećemu i time osloboditi sebe od naknade u toj mjeri, ukoliko bude presuđeno, da bi ti prigovori, kad bi bili učinjeni kao što treba, bili proizveli drugu odluku protiv trećega.

Učinak

Član. 932.

Ako je nedostatak, koji daje povod jemstvu, takav, da se više ukloniti ne može, i da smeta urednoj porabi stvari; oštećenik može iskati da se pogodba sasvim ukine; ali ako se može nadopuniti ono što ne dostaje; na pr. u mjeri ili u vagi, iskati će samo nadopunjenje to; u oba slučaja može pak tražiti i naknadu dalje štete, a i korist izmaklu, ako je druga strana radila nepošteno.

III novela:

Član. 932.

Ako je nedostatak, na kome se zasniva jamstvo, takve vrsi, da se više ne može ukloniti i da smeta urednoj upotrebi stvari, može preuzimatelj tražiti potpuno ukidanje ugovora, ali ako nedostatak ne smeta redovnu upotrebu ili ako se može ukloniti, može tražiti primjereno smanjenja naplate ili popravak odnosno naknadu manjka. U svim slučajevima odgovara predatelj za sakrivljenu štetu.

Neizviđeno smanjenje vrijednosti ne dolazi u obzir.

III novela:

932a.

Za vrijeme parnice o raskidanju ugovora zbog nekog nedostatka na stoci, sud će, na prijedlog jedne stranke, čim pregled više nije potreban, narediti privremenom naredbom prodaju životinje i polaganje dobivene svote u sud.

Prestanak prava od jemstva

Član. 933.

Tko hoće da ište jemstvo, mora tražiti (proizvesti) svoje pravo u 3 godine, ako se tiče stvari

nepokretnih; a u 6 mjeseci ako su stvari pokretne, inače je pravo prestalo.

III novela:

Član. 933.

Tko hoće tražiti jamstvo, mora svoje pravo sudskim puteni ostvariti, i to ako se tiče nepokretnih stvari za 3 godine, ako se tiče pokretnih za 6 mjeseci, a ako se radi o nedostacima stoke, za 6 tjedana, inače se tužba ugasila. Rok počinje od dana isporuke stvari; za jemstvo zbog takvih nedostataka na stoci, za koje postoji predmjevani rok, od dana kada se ovaj svršava; a za jemstvo zbog zahtjeva, koji treća osoba stavlja na stvar, od dana, kad je stjecatelj s tim zahtjevom bio upoznat.

Ostvarivanje putem prigovora ostaje stjecatelju priuzdržano, ako je on saopćio nedostatak predatelju unutar roka.

Obešteta radi skraćenja preko polovine

Član. 934.

Ako u poslovima dvostrano obveznima jedna strana nije primila od druge ni polovinu onoga, što je istoj dala prema običajnoj vrijednosti; zakon daje oštećenoj strani pravo iskati, da sa pogodba ukine, i da se stvari povrate u prijašnje stanja. Ali drugoj strani je slobodno uzdržati posao, nadopunjenjem onoga, što ne dostaje do običajne vrijednosti. Nerazmjerje vrijednosti određuje se po onom vremenu, kad je posao sklopljen.

Član. 935.

Ovom pravnom sredstvu nema mjesta, ako ga se tko izrijekom odrekao, ili ako je očitovao, da stvar zato, jer mu se osobito omilila, prima po cijenu izvanobičajnu; ako je pristao na cijenu nerazmjernu, premda mu je prava cijena bila poznata; također ako se iz odnošenja osoba ugovarajućih može misliti, da su htjele sklopiti pogodbu mješovitu stranom za plaću a stranom besplatnu; ako se prava vrijednost više ne može pronaći: najposlije, ako je sud prodao stvar na dražbi.

O ugovoru buduće pogodbe

Član. 936.

Ugovor, po kojemu očituju stranke, da će tek unaprijed sklopiti kakvu pogodbu, obvezuje samo onda, ako je ustanovljeno ne samo vrijeme, kada se pogodba ima sklopiti, nego i glavni članci pogodbe, i ako međutim okolnosti ne budu se tako preinačile, da se time uništi svrha pogodbena, koja je naročito izrečena ili koja se vidi iz okolnosti, ili da jedna ili druga strana izgube povjerenje. Uopće ispunjenje takvih obećanja treba iskati najdalje u godini dana poslije roka ugovorena, inače je pravo prestalo.

O odrečenju prigovora

Član. 937.

Ako se tko uopće i bez naročitog označenja odriče prigovora proti valjanosti pogodbe, takvo odrečenje nema učinka.

Poglavlje osamnaesto
O DAROVANJIMA

Darovanje

Član. 938.

Pogodba, kojom se kakva stvar daje komu bez plaće, zove se darovanje.

Ukoliko odrečenje kakvo jest darovanje

Član. 939.

Tko se odriče kakvog prava, kojemu se nada, ili koje mu je zaista pripalo, ili koje je dvojbeno, a ne preda ga uredno drugome, ili ga ne otpusti obvezanoj osobi s njezinim privoljenjem; taj se ne smatra da je darovalac (darovnik).

Darovanje nagradno

Član. 940.

Sućnost darovanja ostaje ista, ma darovanje to bilo učinjeno iz priznanosti; ili radi zasluga obdarenoga; ili kao osobita njegova nagrada; samo ako obdarenik nije od prije imao na to kakvog prava tužbenog.

Član. 941.

Ako je obdarenik imao tužbeno pravo na nagradu radi toga, jer ova među strankama bijaše jur ugovorena ili zakonom propisana: posao prestaje biti darovanje, i smatra se kao pogodba za plaću.

Darovanja zamjenita

Član. 942.

Ako su darovanja bila prije ugovorena na takav način, da darovnik ima zamjenito biti obdaren; tad u cijelosti ne nastaje nikakvo pravo darovanje; nego samo u obziru veće vrijednosti.

Forma darovne pogodbe

Član. 943.

Iz darovne pogodbe, koja je učinjena samo usmeno bez prave predaje darovane stvari, daroprimac

ne zadobiva nikakva tužbenog prava. Ovo pravo treba da je na pismenoj ispravi osnovano.

i mjera darovanja

Član. 944.

Vlasnik neograničeni, ako pazi na propise zakonite, može raspoklanjati i svukoliku svoju imovinu. Ali pogodba, kojom se dariva buduća imovina, valja samo onda, ako ne prelazi polovinu rečene imovine.

Ukoliko darovnik odgovara za darovanje

Član. 945.

Tko znajući dariva tuđu stvar, i ovu okolnost zataji daroprimcu, odgovara za štetne posljedice.

Neporečenje darovanja

Član. 946.

Darovne pogodbe ne mogu se redovito poreći.

Iznimke: 1. radi oskudnosti

Član. 947.

Ako darodavac kasnije tako osiromaši, da ne bi imao potrebnoga čime se uzdržavati vlastan je, ako se još nalazi darovana stvar ili njezina vrijednost, i ukoliko mu ne dostaje potrebno uzdržavanje, iskati od obdarenika svake godine zakonite kamate od darovane sume, već ako bi se i sam obdarenik nalazio u jednakoj oskudnosti. Gdje je više daroprimalaca, raniji daroprimalac obvezan je samo utoliko, ukoliko prilozi kasnijih daroprimalaca nisu dovoljni da se uzdržava darodavac.

2. radi neharnosti

Član. 948.

Darovanje može se poreći, ako je obdarenik krivac kakve grube neharnosti prema svom dobročincu. Pod grubom neharnošću razumijeva se takva pozljeda tijela ili uvreda u poštenju, u slobodi ili u imovini, da se protiv uvredioca može postupati službeno ili na zahtijevanje uvrjeđenika po zakonu kaznenom.

Član. 949.

Radi neharnosti postaje neharni za svoju osobu posjednikom nepoštenim, i ako uvrjeđenik nije oprostio neharnost, a od darovane stvari ostaje još štogod u naturi ili u vrijednosti, tad neharnost daje pravo i samome nasljedniku uvrjeđenika da ište proti nasljedniku uvrjedioca, da se darovanje poreče.

3. radi oštećenja dužnoga uzdržavanja

Član. 950.

Tko je dužan uzdržavati drugoga, ne može povrijediti njegovo pravo, čineći trećemu darovanje. Tko je oštećen ovakvim načinom, vlastan je pozvati obdarenika u sud, da mu nadopuni ono, što darovnik nije više u stanju dati mu. Ako je više daroprimalaca, ima se uporaviti gornji (paragraf 947) propis.

4. radi oštećenja zakonitog dijela

Član. 951.

Tko u vrijeme darovanja ima potomaka, kojima je dužan ostaviti zakoniti dio ne može učiniti nikakvog darovanja na njihovu štetu, koje prelazi polovicu njegove imovine. Ako je ovu mjeru prešao, pa rečeni potomci poslije njegove smrti uzmognu dokazati, da čista njegova zaostavština ne doseže polovice od imovine, koju je imao kad je učinio darovanje, mogu razmjerno iskati od obdarenika, da povrati suvišak, što ga je primio proti zakonu.

III novela:

Član. 951.

Ako se pri određenju nužnog dijela uzmu u račun darovanja (paragraf 785), ali ostavina ne dosiže za njegovo pokriće, može prikraćeni nužni nasljednik zahtijevati od obdarenika, da radi pokrića manjka vrati dar. Obdarenik može otkloniti vraćanje plaćanjem manjka.

Ako je i sam obdarenik ovlašten na nužni dio, odgovara on drugome samo utoliko, ukoliko bi uslijed darovanja dobio više od nužnog dijela, koji bi mu pripao pri uračunavanju darovanja.

Između više obdarenika odgovara raniji obdarenik samo u toj mjeri, koliko kasniji obdarenik nije obvezan na vraćanje ili nije u stanju da vrati. Istodobni obdarenici odgovaraju razmjerno.

Član. 952.

Ako obdarenik nema više darovane stvari ili njezine vrijednosti; odgovara samo onda, ako ju je nepoštenim načinom pustio iz posjeda.

5. radi oštećenja vjerovnika

Član. 953.

Pod tim istim (paragraf 952) ograničenjem mogu se natrag iskati i oni darovi, kojima su skraćeni vjerovnici, koji su se jur nalazili, kad je učinjeno darovanje. Na vjerovnike, kojih su iskanja kasnija nego darovanje, proteže se to pravo samo onda, ako se suprot obdareniku može posvjedočiti lukavo (himbeno) sporazumljenje.

6. radi poslije rođene djece

Član. 954.

Ako se besčednom darodavcu poslije sklapanja darovne pogodbe rodi djece, nema zato pravo ni on, ni poslije rođena djeca da poreku darovanje. Ali u slučaju potrebe, pristoji darodavcu ili poslije rođenom djetetu gore spomenuto pravo na zakonske kamate od darovane sume ne samo prema obdareniku, nego i prema njegovim nasljednicima (paragraf 947).

Koja darovanja ne prelaze na nasljednike

Član. 955.

Ako je darodavac obećao obdareniku kakvu pomoć u određene rokove: nasljednicima njihovim ne pripada otuda niti pravo niti kakva obveza; već ako je u darovnoj pogodbi bilo naročito drukčije ugovoreno.

Darovanje za slučaj smrti

Član. 956.

Darovanje, koje se ima ispuniti tek nakon smrti darovnika, valjano je kao zapis, ako se pazilo na formalnosti, koje zakon propisuje. Onda samo ima se darovanje smatrati kao pogodba, ako je obdarenik primio darovanje, ako se darovnik odrekao prava da ga poriče i ako je vrhu toga darovanja predao obdareniku pismenu ispravu.

Poglavlje devetnaesto
O OSTAVNOJ POGODBI

Ostavna pogodba

Član. 957.

Ako tko uzme tuđu stvar pod svoju skrb; nastaje ostavna pogodba. Prihvaćeno obećanje, da će se tko skrbiti o tuđoj stvari, koja još nije predana, obvezuje istina stranu obećavajuću, ali to još nije ostavna pogodba.

Član. 958.

Ostavnom pogodbom primalac ne zadobiva ni vlasnost, ni posjeda, niti prava služiti se stvarju. On je samo držalac s dužnošću, da čuva od štete stvar povjerene mu.

Kad ona prelazi u pogodbu zajamsku ili posudnu

Član. 959.

Ako je čuvaru na njegovo zahtijevanje, ili zato, što ga je ponudio ostavljač sam, bilo dopušteno da upotrebi stvar, pogodba prestaje biti ostava, i to u prvom slučaju odmah poslije dopuštenja, a u drugom slučaju od onoga časa, kad je prihvaćena ponuda, ili kad je stvar ostavljena bila zaista

upotrebljena; i pretvara se u pogodbu zajamsku, ako su stvari potrošne, a u pogodbu posudnu, ako su nepotrošne, te nastaju prava i dužnosti, koje su skopčane s tim pogodbama.

ili u punovlašće

Član. 960.

Mogu se pokretne i nepokretne stvari dati u ostavu. Ako li je čuvaru zajedno naložen ini kakav posao, koji se odnosi na stvar povjerenu mu; čuvar se smatra tad kao punovlasnik.

Dužnosti i prava čuvara

Član. 961.

Glavna je dužnost čuvara, da povjerenu mu stvar brižljivo čuva za određeno vrijeme, i poslije toga vremena, da je vrati ostavljaču u istom onom stanju, u kom ju je primio, i sa svim priraštajem.

Član. 962.

Čuvar dužan je i prije nego mine vrijeme ustanovljeno, povratiti stvar ostavljaču na njegovo zahtijevanje, i može samo iskati, da mu se naknadi šteta, koja mu je možebit uzrokovana. Nasuprot čuvar ne može ranije povratiti stvar povjerenu mu, već ako bi mu radi nepredviđene kakve okolnosti bilo nemogućno da stvar sačuva sigurno, ili bez svoje vlastite štete.

Član. 963.

Ako nije izrijekom ustanovljeno vrijeme, za koje stvar ima biti na ostavi, niti se to vrijeme iz pobočnih okolnosti može doznati, ostava može se po volji otkazati.

Član. 964.

Čuvar odgovara ostavljaču za štetu, koja mu je uzrokovana radi propuštenog dužnog staranja, ali ne odgovara za nenadani slučaj; ni onda, ako je on stvar povjerenu mu premda dragocjeniju, mogao spasti s izgubljenjem svoje vlastite stvari.

Član. 965.

Ako li se čuvar služio stvarju njemu povjerenom, ako ju je bez potrebe i bez dopuštenja ostavljača dao na ostavu trećemu komu; ili ako je zatezao povratiti je, te bi stvar imala štetu, koju u ostavljača ne bi bila trpila; ne može se čuvar izgovarati nenadanim slučajem, i ošteta njemu se pripisuje.

Član. 966.

Ako su dane na ostavu stvari zaključane ili zapečaćene, pa se kasnije pokaže, da je zaklop pokvaren ili pečat povrijeđen, dužan je ostavljač, ako tvrdi, da mu je što nestalo, po propisu zakona potvrditi zakletvom rečenu štetu, ako je ista šteta vjerojatna, gledajući na njegovo stanje, obrt, imovinu i na ostale okolnosti; već ako bi čuvar mogao dokazati da on tome nije kriv, što se povrijedio zaklop ili

pečat. To isto opstoji i onda, ako su se izgubile sve stvari, koje su tim načinom bile dane na ostavu.

i ostavljača

Član. 967.

Ostavljač obvezan je naknaditi čuvaru štetu, kojoj je on kriv i naplatili mu troškove, koje je čuvar učinio da se uzdrži stvar dana na ostavu ili da se umnože trajuće koristi. Ako je čuvar u slučaju potrebe, da sačuva povjereno mu dobro, žrtvovao svoje vlastite stvari; može on primjerenu naknadu zahtijevati.

Zamjenita iskanja čuvara i ostavljača kakve pokretne stvari, mogu se samo za 30 dana, otkako je stvar povraćena, prijaviti sudu.

Uzaptitelj (sekvestar)

Član. 968.

Ako su parci ili sud predali kome stvar, o kojoj je raspra, da je čuva; čuvar zove se uzaptitelj (sekvestar). Prava i obveze uzaptitelja prosuđuju se po načelima ovdje ustanovljenim.

Pristoji li čuvaru plaća

Član. 969.

Plaća za čuvanje može se iskati samo onda, ako je naročito, ili po staležu čuvara muče bila ugovorena.

Član. 970.

Krčmari, lađari i kiridžije odgovaraju isto kao čuvar (paragraf 1316) za stvari, koje su predane od primljenih putnika, ili kao tovar njima samima, ili slugama njihovim.

III novela:

Primanje gostiju

Član. 970.

Ugostitelji, koji ukonačuju strance, odgovaraju kao čuvari za stvari, unijete od primljenih gostiju, ukoliko ne dokažu, da štetu nisu skrivili ni oni ni neki od njihovih ljudi niti prouzrokovale strane osobe, što iz kuće izlaze i ulaze. Ako je kod nastanka štete sudjelovala krivnja oštećenoga, odlučit će sudac prema okolnostima, da li i u kojem iznosu pristoji pravo na naknadu.

Kao unijete važe one stvari, koje su predane ugostitelju ili nekome od njegovih ljudi ili su donijete na mjesto, koje su oni označili ili koje je za to određeno. Tako isto odgovaraju poduzetnici, koji drže staje i prostorije za čuvanje životinja i vozila spremljenih kod njih kao i za stvari, koje se na ovima

nalaze.

S ugostiteljima se izjednačuju posjednici kupališta s obzirom na stvari, koje su kupališni gosti uobičajeno unijeli.

III novela:

970a.

Otklanjanje odgovornosti oglasom je bez pravnog učinka. Za dragocjenosti, novac i vrijednosne papire odgovara ugostitelj samo do iznosa od 1000 kruna, osim, ako je te stvari preuzeo na čuvanje u znanju njihovog svojstva ili ako je štetu skrivio on sam ili njegovi ljudi.

III novela:

970b.

Zahtjev za naknadu po prijemu gosta prestaje, ako oštećeni nije obavijestio ugostitelja bezodvlačno, čim je saznao za štetu, ipak ovo ne važi, ako je ugostitelj preuzeo stvari na čuvanje.

III novela:

970c.

Osobama označenim u paragrafu 970. pristoji pravo, da radi osiguranja svojih tražbina zbog ukonačenja i opskrbe te svojih troškova za goste zadrže unijete stvari.

Poglavlje dvadeseto
O POSUDNOJ POGODBI

Posudna pogodba

Član. 971.

Posudna pogodba nastaje tad, kada se kome za neko određeno vrijeme daje kakva nepotrošna stvar, samo da se njom bez plaće posluži. Pogodba, kojom se obećava kome ali mu se ne predaje kakva stvar na posudbu, obvezuje istina, ali to još nije pogodba posudna.

Prava i dužnosti posudovnika (uzimaoca u posudbu)

1. Što se tiče porabe

Član. 972.

Posudovnik zadobiva pravo služiti se istom stvari onako, kao što to običajno biva, ili kao što je po pogodbi bliže ustanovljeno. Pošto prođe vrijeme, obvezan je istu stvar povratiti.

2. povrata

Član. 973.

Ako nije ustanovljeno nikakvo vrijeme, kad da se povrati stvar, ali je bila naznačena svrha porabe: posudovnik treba da ne odlaže porabu i da povrati stvar što brže.

Član. 974.

Ako nije ustanovljeno niti trajanje niti svrha porabe; tad nije prava pogodba, nego samo izmoljena posudba (precarium), i posudilac može stvar posuđenu kadgod hoće natrag iskati.

Član. 975.

Ako raspra nastane o tome, dokle ima poraba trajati, mora posudovnik dokazati, da ima pravo na dužu porabu.

Član. 976.

Baš da bi stvar posuđena prije nego mine vrijeme, i prije nego se svrši poraba, bila neophodno potrebita samome posudiocu; nema on ipak prava da je prije vremena natrag uzme, već ako je to izrijekom ugovoreno bilo.

Član. 977.

Posudovnik vlastan je redovito, vratiti stvar posuđenu i prije vremena određenog; ali ako bi taj raniji povrat bio za posudioca težak, tad ne može mu se povratiti stvar suprot njegovoj volji.

3. oštete

Član. 978.

Ako se posudovnik posuđenom stvarju služi drukčije, nego je bilo ugovoreno, ili ako samovlasno dopušta kome trećemu, da se služi njom; odgovara on posudiocu, i ovaj ima pravo stvar odmah natrag iskati.

Član. 979.

Ako se posuđena stvar pokvari ili propadne; dužan je posudovnik isto kao čuvar kakve stvari (paragraf 965), naknaditi ne samo štetu, kojoj je upravo on kriv, nego i slučajnu štetu, kojoj je dao povod po djelanju protuzakonitom.

Član. 980.

Ako se posuđena stvar izgubila, pa je posudovnik platio što ona vrijedi, nema ovaj prava, ako se stvar opet nađe, zadržati je za se suprot volji vlasnikovoj, samo ako je vlasnik gotov povratiti što je

primio u ime vrijednosti.

4. troškova da se sačuva stvar

Član. 981.

Običajne troškove, koji su skopčani s porabom stvari, mora posudovnik sam da snosi. A izvanredne troškove da se sačuva stvar, dužan je on naprijed platiti, ako ne bi mogao, ili ne bi htio da ostavi stvar posudioci, da se o njoj stara; ali i ovi troškovi treba da mu se naknade, isto kao poštenom posjedniku.

Ograničenje uzajamnih tužbi

Član. 982.

Ako posudilac za 30 dana. otkako je dobio natrag stvar posuđenu, nije se potužio radi zloporabe, ili radi pretjeranog izdera; ili ako posudovnik, pošto je povratio stvar nije za to isto vrijeme prijavio izvanredne troškove, koje je na nju uložio, tad je tužba prestala.

Poglavlje dvadesetprvo
O POGODBI ZAJAMSKOJ

Zajam

Član. 983.

Pogodba zajamska postaje, kad se predaju kome potrošne stvari pod uvjetom, da s njima može po svojoj volji razređivati, ali poslije nekoga vremena da baš onoliko od iste vrste i dobrote povratiti ima. Ovu pogodbu ne treba smiješati s drugom također obveznom pogodbom (paragraf 936), da će se u buduće štogod dati u zajam.

Vrste zajamske pogodbe

Član. 984.

Zajam daje se u novcu ili u inim potrošnim stvarima, i to bez kamata ili na kamate. U posljednjem slučaju zove se također pogodba kamatna.

Zajam novčani

Član. 985.

Novčani zajam može biti u kovanom ili u papirnom novcu, ili u javnim zadužnicama (obligacijama).

a) u kovanom ili u papirnom novcu

Član. 986.

Ukoliko se može sklopiti zajam u kovanom novcu, i u kojoj vrijednosti (valuti) ima se vratiti takav zajam ili zajam u papirnom novcu, ustanovljuju osobiti propisi, koji opstoje vrhu toga.

Član. 987.

Ako je zajmodavac ugovorio, da mu se vrati zajam u onoj istoj vrsti novaca, u kojoj ih je on dao: tada ga valja namiriti u toj istoj vrsti novčanoj.

Član. 988.

Zakonite preinake u novcu, a to takve, koje ne preinačuju unutrašnje njegove vrijednosti, idu na račun zajmodavca. Ali ako se preinači unutrašnja vrijednost; tad ima se namiriti zajmodavac prema unutrašnjoj vrijednosti, koju je u vrijeme zajma imala uzajmljena vrsta novčana.

Član. 989.

Ako u vrijeme, kad se povraća zajam, ne prolaze u državi takve novčane vrste; dužnik mora da izmiri vjerovnika s naličnim novcima, u tolikom broju i takvim načinom, da vjerovnik primi unutrašnju vrijednost onoga, šio je dao u zajam, i to takvu, kakva je bila u vrijeme zajma.

b) u zadužnicama

Član. 990.

Zajmovi u javnim zadužnicama mogu se valjano sklopiti na takav način, da se plati dug ili sasvim jednakom javnom zadužnicom, kao što je bila uzajmljena, ili da se iznosak vrati prema vrijednosti, koju je imala zadužnica u vrijeme zajma.

Član. 991.

Ako je mjesto novca dana u zajam kakva posebna zadužnica ili roba: dužnik je samo obvezan povratiti čitavu zadužnicu ili primljenu robu, ili naknaditi vjerovniku štetu, koju bi ovaj dokazao.

c) zajam u inim potrošnim stvarima

Član. 992.

Kada se u zajam ne daje novac, nego ine stvari potrošne: ne čini nikakve razlike, ako je stvar međutim u vrijednosti skočila ili pala: samo ako je povrat bio ugovoren u istoj vrsti, dobroti i mnoštvu.

Kamate

Član. 993.

Ako je zajmodavac u kojem mu drago zajmu ugovorio za se izrijekom ili muče više nego je dao, bilo to u vrsti, u dobroti, ili u mnoštvu: takva pogodba opstoji samo onda, ako se ne prelazi mjera

dopuštenih kamata pogodbenih.

Član. 994.

Ako se daje zalog, može se pogodbom ugovoriti sa svakim 5, a bez zaloga 6 po sto na godinu. Ova mjera dopuštenih pogodbenih kamata razumijeva se i onda, ako su kamate istina ugovorene, ali nije bio ustanovljen iznosak njihov.

Član. 995.

Ako komu pristoje kamate bez naročitog ugovora, samo po zakonu: kamata zakonita jest 4% na godinu. Među povlaštenim trgovcima i fabrikantima, plaća se za dugove, koji izlaze iz čisto trgovačkih poslova, kao zakonita kamata 6% na godinu.

Član. 996.

Ako je zajmodavac naznačio ne samo mjesto i vrijeme, kada da se plati glavnica i kamate, nego je uz to ugovorio još inih pobočnih dužnosti: ili ako je za se, ili za druge ugovorio neke pobočne koristi: ugovori ti valjaju samo utoliko, ukoliko u svemu ne prelaze mjere dopuštenih pogodbenih kamata.

Član. 997.

Propis je stavljen van snage kao bespredmetan (određuje pravila o vremenu i načinu plaćanja kamata).

Član. 998.

Pravila (o anatocizmu) su kao bespredmetna izostavljena.

Član. 999.

U zajmu novčanom plaćaju se kamate u istoj vrijednosti (valuti), kao i sama glavnica.

Član. 1000.

Kako se postupa s lihvom, koja je učinjena glede glavnice ili glede dopuštene mjere kamata, ustanovljuje osobiti opstojeći zakon lihveni.

Forma zadužnice

Član. 1001.

Da zadužnica o zajamskoj pogodbi ima potpunu dokaznu silu, valja u njoj da se naznači pošteno i razgovjetno kako pravi zajmodavac ili vjerovnik, tako i pravi zajmoprimac ili dužnik; treba da se naznači stvar i iznosak dani u zajam, i, ako su uzajmljeni novci, vrsta njihova, ko i svi uvjeti, koji se odnose na plaćanje glavnice i na kamate, koje bi se možebiti imale platiti. Sudovnik ustanovljuje vanjsku formu zadužne isprave, koja je (forma) od potrebe da se ispravom tom može što dokazati.

Poglavlje dvadesetdrugo
O PUNOVLAŠTENJU I INIM VRSTAMA POSLOVODSTVA

Pogodba opunovlasna

Član. 1002.

Pogodba opunovlasna zove se ona pogodba, kojom se tko prima naloženog mu kakvog posla, da nastoji o njemu u ime drugoga.

Član. 1003.

Propis (o obveznom preuzimanju zastupanja) izostavljen kao bespredmetan, obzirom na propise o advokaturi.

Razdjeljenje opunovlaštenja na besplatno ili za plaću

Član. 1004.

Ako je za nastojanje oko tuđega posla ugovorena kakva nagrada izrijekom, ili po staležu poslovođe ma i samo muče; pogodba spada među pogodbe za plaću, inače među besplatne.

Na usmeno ili pismeno

Član. 1005.

Pogodbe opunovlasne mogu se činiti usmeno ili pismeno. Isprava, koju opunovlastitelj daje vrhu toga punovlasniku, zove se punovlašće.

Na općeno ili osobito

Član. 1006.

Punovlašća jesu općena ili osobita, kako se kad nalaže kome da nastoji oko svih ili samo oko nekih poslova. Osobita punovlašća mogu se ticati samo sudskih ili samo vansudskih poslova uopće; ili mogu se ticati pojedinih poslova od vrste sudske ili vansudske.

Na neograničeno ili ograničeno

Član. 1007.

Punovlašća daju se s neograničenom ili s ograničenom slobodom djelati što. Prva daju pravo punovlasniku, da nastoji oko posla kako najbolje zna i kako ga savjest najbolje uči; a posljednja određuje mu granice dokle, i način kako da nastoji oko posla.

Član. 1008.

Slijedeći poslovi ištu posebnog punovlašća glasećeg na iste vrste poslova: ako se stvari u tuđe ime

otuđuju ili primaju za plaću; ako se čine pogodbe o uzimanju ili davanju zajma; ako se dižu novci ili vrijednost njihova; ako se zameću parnice; ako se nalažu, prihvaćaju ili povraćaju zakletve, ili ako se nagodbe činiti imaju. Ali ako valja kakvo nasljedstvo bezuvjetno prihvatiti ili odbacili; ako treba sklopiti ortačke pogodbe; ako se imaju učiniti darovanja; ako se ima dati kome vlast da izabere odabranika, ili ako treba odreći se prava bez plaće: tad je za svaki ovakav posao od potrebe posebno punovlašće. U ovim slučajevima punovlašća općena, i sama neograničena punovlašća dovoljna su samo onda, ako je u punovlašću izrečena vrsta posla.

Prava i obveze punovlasnika

Član. 1009.

Punovlasnik valja da nastoji oko posla marljivo i pošteno kako je obećao i kako mu je naloženo u punovlašću, i da ostavi punovlastitelju svukoliku korist, koju donosi posao. On je vlastan, ma imao i ograničeno punovlašće, služiti se svim sredstvima, koja su sa naravi posla potrebito skopčana, ili koja se slažu sa namisli, koju je očitovao punovlastitelj. Ako li pređe granice punovlašća; odgovara za posljedice.

Član. 1010.

Ako punovlasnik bez potrebe naloži posao kome trećemu; odgovara on sam za ishod. Ali ako mu je u punovlašću bilo naročito dopušteno da postavi namjesnika, ili ako mu je to po okolnostima neophodno potrebno: tad odgovara samo ako je kriv u izboru osobe.

Član. 1011.

Ako je posao naložen zajedno nekolicini punovlasnika; potrebno je sudjelovanje sviju da posao bude tvrd, i da može obvezati punovlastitelja: već ako je izrijekom jednome ili nekolicini dano potpuno ovlaštenje u punovlašću.

Član. 1012.

Punovlasnik dužan je naknaditi punovlastitelju štetu, koju je uzrokovao po svojoj krivnji, i kadgod ovaj uzište, valja da mu da račune, koji se odnose na posao.

Član. 1013.

Izuzevši slučaj sadržan u paragrafu 1004, punovlasnici nemaju prava iskati nagrade za svoj trud; niti im je dopušteno, da od koga trećega suprot volji punovlastitelja prime ikakav dar radi opravljanja posla. Primljeni darovi pripadaju pjeneznici sirotinjskoj.

Prava i obveze punovlastitelja

Član. 1014.

Punovlastitelj valja da naknadi punovlasniku sav trošak, što je ovaj nastojeći oko posla potrebito ili korisno imao baš da je posao ostao bez koristi; i ako punovlasnik zahtijeva treba da mu da naprijed razmjernu sumu za troškove, koji se u gotovu novcu imaju učiniti; punovlastitelj dužan je također

naknaditi svekoliku štetu, kojoj je on kriv da se dogodila ili koja je skopčana s ispunjenjem naloga.

Član. 1015.

Ako je punovlasnik opravljajući posao imao samo slučajno kakvu štetu, slobodno mu je, ako se primio opravljanja posla bez plaće, iskati toliko, koliko bi ga išlo za svoj trud po najvišoj procjeni, da se primio posla za plaću.

Član. 1016.

Ako punovlasnik pređe granice svoga punovlašća: punovlastitelj obvezan je prema njemu onda samo, ako je odobrio posao, ili ako je prisvojio sebi korist koju je donio taj posao.

Glede trećega

Član. 1017.

Punovlasnik predstavljajući punovlastitelja po sadržaju punovlašća, može za nj steći prava i naložiti mu obveza. Ako je dakle unutar granica otvorenog punovlašća sklopio pogodbu s kojim trećim; prava i obveze utemeljena na toj pogodbi pripadaju punovlastitelju i trećemu, ali ne punovlasniku. Trajno punovlašće dano punovlasniku nema nikakva upliva na prava trećega.

Član. 1018.

I onda, ako je punovlastitelj postavio takvog punovlasnika, koji je nesposoban da sam sebe obveže, poslovi sklopljeni unutar granica punovlašća, obvezuju punovlastitelja i trećega.

Član. 1019.

Ako je naloženo punovlasniku, da komu trećemu nabavi kakvu korist, te punovlasnik prihvati taj nalog; tad treći, čim ga je punovlastitelj ili punovlasnik izvijestio o tome, zadobiva pravo podići tužbu proti jednome ili drugome.

III novela:

Član. 1019.

Propis stavljen van snage.

Ukinuće pogodbe porekom

Član. 1020.

Punovlastitelj može punovlašće poreći kadgod hoće; ali valja da punovlasniku ne samo naknadi troškove, koje je ovaj učinio do poreke, i štetu ako je kakvu imao; nego dužan je dati mu također dio nagrade prema trudu njegovu. Ovo biva i onda, ako je kakav nenadani slučaj smetao, te se posao nije svršio.

Otkazom

Član. 1021.

I punovlasnik može otkazati punovlašće koje je prihvatio. Ali ako ga otkaže prije nego je svršio posao, koji mu je osobito naložen, ili što ga je započeo uslijed općenoga punovlašća, dužan je naknaditi svukoliku štetu, koja je otuda postala, već ako je nastala kakva nenadana i neizbježna smetnja.

Smrću

Član. 1022.

Punovlašće prestaje redovito ako umre punovlastitelj ili punovlasnik. Ali ako se započeti posao ne može prekinuti bez očevidne štete nasljednika, ili ako se punovlašće proteže i na slučaj da umre punovlastitelj; punovlasnik ima pravo i dužnost svršiti posao.

Član. 1023.

Ako je kakav zbor (zajednica) dao i prihvatio punovlašća; ova prestaju kad i zajednica.

Ili stečajem

Član. 1024.

Ako punovlastitelj padne pod stečaj; sva djelanja koja je poduzeo punovlasnik u ime stečajnog društva poslije oglašenja stečaja, nemaju nikakve prave snage. Isto tako dano punovlašće prestaje samo od sebe, ako se oglasi stečaj nad imovinom punovlasnika.

Ukoliko traje obveza

Član. 1025.

Ako je punovlašće prestalo radi toga, jer je porečeno ili otkazano, ili radi smrti punovlastitelja ili punovlasnika; imaju se ipak poslovi, koji se ne mogu nikako da odgode, nastaviti dotle, doklegod punovlastitelj ili njegovi nasljednici ne učine ine naredbe, ili dok takve naredbe učiniti ne mogu.

Član. 1026.

I one pogodbe obvezuju, koje su sklopljene s trećom osobom, koja nije kriva što nije znala da je prestalo punovlašće, i punovlastitelj može samo iskati naknadu štete od punovlasnika, koji je zatajio prestanak punovlašća.

Mučeće opunovlaštenje osoba službenih

Član. 1027.

Propisi, koji se sadržavaju u ovom poglavlju, uporavljuju se također na vlasnike kakve trgovine, broda, dućana ili inoga obrta, koji povjeravaju upravljanje nastojniku (faktoru), brodaru, dućanskom kalfi ili inim poslovođama.

Član. 1028.

Pravilo je izostavljeno kao bespredmetno obzirom na propise trgovačkog prava.

Član. 1029.

Ako punovlašće nije dano na pismu, prosuđuje se po predmetu i po naravi posla, dokle se raspruža punovlašće. Tko je povjerio drugome kakvo upravljanje, uzima se da mu je također dao vlast da čini štogod ište upravljanje, i što je običajno s njim skopčano (paragraf 1009).

Član. 1030.

Ako vlasnik kakve imovine ili obrta dopusti svome kalfi ili šegrtu da prodaje robu u dućanu ili van dućana; uzima se da su oni ovlašteni primati novce, i o tome davati namire.

Član. 1031.

Ali punovlašće prodavati robi, u ime vlasnika ne daje nikakva prava kupovati robu u njegovo ime; isto tako kiridžije ne mogu primati vrijednost tovara, koji su im povjereni, niti novac na njih uzajimati, ako to nije naročito ustanovljeno u tovarnim listovima.

Član. 1032.

Poslodavci i domaćini nisu obvezani platiti to, što su njihove osobe namještene ili ini domaći uzeli na vjeru u njihovo ime. Davalac na vjeru valja da dokaže u takvim slučajevima, da je to službenim osobama bilo naloženo

Član. 1033.

Ali ako primalac i davalac na vjeru drže među sobom urednu zapisnu knjigu u koju se upisuju stvari dane na vjeru; tad se uzima, da je donosilac iste knjige opunovlašten uzeti robu na vjeru.

Sudsko i zakonsko opunovlaštenje

Član. 1034.

Pravo tutora i skrbnika, da upravljaju poslove osoba povjerenih skrbi njihovoj, osniva se na naredbi suda, koji ih je namjestio. Ocu i mužu zakon daje ovlaštenje da zastupa sina i ženu. Propisi o tome sadržavaju se na svojim mjestima.

Poslovodstvo bez naloga

Član. 1035.

Tko po naročitoj ili mučećoj pogodbi, po sudu ili po zakonu nije povlašten, taj se po pravilu ne smije miješati u tuđi posao. Ako je to učinio, odgovarat će za svekolike posljedice.

Kada je potreba

Član. 1036.

Tko ne budući na to pozvan prima se tuđeg posla, da bi odvratio predstojeću kakvu štetu, tome valja da naknadi nužni i svrsishodno učinjeni trošak onaj, kojega je posao on opravljao, premda je nastojanje bez krivnje nastojnika ostalo bez koristi (paragraf 403).

Ili na tuđu korist

Član. 1037.

Tko se tuđih poslova hoće da primi samo da umnoži korist drugoga, treba da zaište dopuštenje od njega. Ako je poslovođa ovaj propis istina zanemario, ali je posao opravljao o svojem trošku na jasnu u pretežnu korist drugoga, valja da mu ovaj naknadi troškove na to učinjene.

Član. 1038.

Ali ako ova pretežna korist nije jasna; ili ako je poslovođa samovlasno preuzeo tako važnih preinaka u tuđoj stvari, da je njezin vlasnik ne može upotrijebiti u svrhu, u koju ju je tada uživao: tad vlasnik nije obvezan dati naknade; dapače može zahtijevati, da poslovođa o svojem trošku povrati stvar u prijašnje stanje, ili ako to više nije moguće, da mu dade potpuno zadovoljenje.

Član. 1039.

Tko je tuđi posao na se primio ne imajući za to naloga; valja da ga i dovrši i o njemu isto kao punovlasnik položi točan račun.

Proti tuđoj volji

Član. 1040.

Tko se u tuđi posao mješa suprot tvrdo očitovanoj volji vlasnika ili tko smeta zakonitog vlasnika u opravljanju posla; odgovara ne samo za štetu koja je otud postala i za izmakli dobitak, nego gubi još i učinjeni trošak, ako se takav ne može u naturi natrag uzeti.

Upotrebljavanje stvari na tuđu korist

Član. 1041.

Ako je bez poslovodstva upotrebljena kakva stvar na tuđu korist, može je vlasnik zahtijevati u naturi, ili ako to više ne može biti, može iskati njezinu vrijednost, koju je imala u vrijeme kad je bila

upotrebljena, premda je korist ta kasnije uništena.

Član. 1042.

Tko za drugoga troši što, što bi ovaj po zakonu sam imao trošiti, vlastan je iskati naknadu.

Član. 1043.

Ako tko u slučaju potrebe, da bi odvratio veću štetu od sebe ili od inih žrtvuje svoju vlasnost; valja da mu srazmjerno naknade štetu svi oni, koji su otuda imali koristi. Opširnije uporavljivanje tog propisa na pomorske pogibelji sadržava se zakonima pomorskim.

Član. 1044.

Podjeljenje ratnih šteta određuju vlasti političke po osobitim propisima.

Poglavlje dvadesettreće
O POGODBI PROMJENE

Promjena

Član. 1045.

Promjena je pogodba, kojom se jedna stvar daje za drugu. Da ta pogodba postane, nije potrebno da se stvar preda, predaja je od potrebe samo da se ispuni pogodba promjene i da se steče vlasnost.

Član. 1046.

O novcu ne sklapa se pogodba promjene; sasvim tim može se zlato i srebro kao roba i kao novčana vrsta promijeniti na takav način, da se to zlato i srebro promijeni za ine vrste novčane, to jest zlatne za srebrne, manje za veće komade.

Prava i dužnosti promijenilaca

Član. 1047.

Sklopljena pogodba obvezuje promjenioce da predadu i prime u slobodni posjed stvari promijenjene, kao što je ugovoreno, s njihovim dijelovima, i sa svim onim što spada na stvari, u svoje vrijeme, na nadležnom mjestu, i u onom stanju, u kojem su se nalazile, kad se sklopila pogodba. Tko propusti ispuniti to, na što se obvezao, odgovara drugome za štetu i za izmaklu korist.

III novela:

Član. 1047.

Promjenioci su po ugovoru obavezni, da promijenjene stvari shodno ugovoru predadu i prime u slobodan posjed sa njihovim sastavnim dijelovima i sa svom pripadnošću u pravo vrijeme, na mjesto

na kome treba i u onom stanju, u kome su se one nalazile u vrijeme zaključenja ugovora.

osobito glede pogibelji

Član. 1048.

Ako je bilo ugovoreno vrijeme kad se stvar ima predati, pa je međutim promijenjena stvar, koja je u pogodbi naročito imenovana prestala po zabrani u obrtu prolaziti, ili je slučajno sasvim ili preko polovine u vrijednosti propala; promjena se smatra kao da nije ni sklopljena.

Član. 1049.

Ostala pogoršanja u stvari, koja su se u to međuvrijeme slučajno dogodila, i ostali tereti idu na račun posjednika. Ali ako su stvari pogođene đuture; tad slučajno izginuće pojedinih stvari ide na štetu primaoca, samo ako se tim gubitkom ne bi svekoliko, što je bilo promijenjeno skratilo u vrijednosti preko polovine.

i glede koristi prije predaje

Član. 1050.

Posjedniku pristoje koristi od promijenjene stvari do ugovorenog roka od predaje. Od toga vremena pristoje one zajedno s priraštajem primaocu, premda stvar još nije bila predana.

Član. 1051.

Ako vrijeme nije ugovoreno kad se naročita stvar ima predati, i ako se nijedna stvar ne može okriviti radi nepažnje; tad se gornji propisi glede pogibelji i koristi (paragrafi 1048-1050) imadu uporaviti na čas, kada se predaje stvar, ako stranke nisu ino što ustanovile.

Član. 1052.

Tko hoće da ište predaju, valja da je svoju obvezu ispunio, ili treba da je gotov ispuniti je.

III novela:

Član. 1052.

Tko hoće da traži predaju stvari, mora ispuniti svoju obavezu ili biti gotov da je ispuni. I onaj, koji je obavezan da prvi ispuni činidbu, može uskratiti svoju činidbu sve do ispunjenja ili osiguranja protučinidbe, ako je ova ugrožena lošim imovinskim prilikama druge strane, a koje mu u vrijeme zaključenja ugovora nisu morale biti poznate.

Poglavlje dvadesetčetvrto
O KUPOVNOJ POGODBI

Pogodba kupovna

Član. 1053.

Kupovnom pogodbom ustupa se drugome kakva stvar za neku određenu sumu novca. Ova pogodba ide isto kao promjena među naslove, kojima se teče vlasnost. Stečenje biva tek onda, kad se preda stvar kupljena. Dok stvar nije predana, prodavač zadržava pravo vlasnosti.

Potrebitosti kupovne pogodbe

Član. 1054.

Pravila ustanovljena o pogodbama određuju uopće, kakvo treba da je privoljenje prodavaoca i kupca; i kakve se stvari mogu kupovati i prodavati. Cijena kupovna valja da sastoji u gotovom novcu, i ne može biti neodređena niti protuzakonita.

Cijena kupovna treba: a) da sastoji u gotovom novcu

Član. 1055.

Ako se stvar otuđuje nešto za novce, nešto za inu koju stvar: pogodba je kupovna ili promjene, ako je vrijednost u novcu veća nego običajna vrijednost stvari dane u naturi; ako li je vrijednost u novcu i u stvari jednaka, tad se pogodba broji među pogodbe kupovne.

b) treba da je stanovita

Član. 1056.

Kupac i prodavalac mogu ostaviti i trećoj kojoj naročitoj osobi da odredi cijenu. Ako osoba ta u ugovoreno vrijeme ništa ne odredi, ili ako bi u slučaju da nikakvo vrijeme nije ugovoreno, htjela i jedna strana da odustane prije nego se odredi cijena: pogodba kupovna smatra se kao da nije sklopljena.

Član. 1057.

Ako su ugovarajuće strane ostavile nekolicini osoba, da odrede cijenu, presuđuje većina glasova. Ako glasovi tako različno ispadnu, da se cijena odrediti ne može ni pravom većinom glasova; kupovanje smatra se kao da nije učinjeno.

Član. 1058.

Da se odredi cijena stvari kakve, može služiti i vrijednost, koja je bila ugovorena u kakvom prijašnjem otuđenju te iste stvari.

Ako je stavljena za temelj običajna tržišna cijena; tad se uzima srednja tržišna cijena onoga mjesta i vremena, gdje i kada se pogodba ima izvršiti.

c) da nije protuzakonita

Član. 1059.

Ako za robu ima kakva taksa: veća cijena jest protuzakonita, i kupac može iskati u političke vlasti, da mu se naknadi šteta, ma da je cijena i najmanje povrijeđena.

Član. 1060.

Izuzevši ovaj slučaj, mogu kupac i prodavalac ustati proti kupovanju i prodaji samo ako su oštećeni preko polovine (paragraf 934 i 935). Ovoj žalbi ima mjesta i onda, ako kupovnu cijenu valja da odredi treća kakva osoba.

Dužnosti prodavaoca

Član. 1061.

Prodavalac valja da čuva brižljivo stvar do vremena kad se ona ima predati, i valja da je preda kupcu po istim onim propisima, koji su gore glede promjene (paragraf 1047) ustanovljeni.

i kupca

Član. 1062.

Kupac nasuprot treba da primi stvar odmah ili u vrijeme ugovoreno, i u isto doba treba da isplati cijenu u gotovom novcu; inače prodavalac ima pravo ne predati mu stvar.

Član. 1063.

Ako je prodavalac predao stvar kupcu, a nije primio kupovne cijene; stvar je prodana na vjeru, i vlasnost njezina prelazi odmah na kupca.

Pogibao i korist kupovine

Član. 1064.

Glede pogibelji i koristi kakve stvari, koja je prodana ali još nije predana, služe isti propisi, koji su dani o pogodbi promjene (paragraf 1048-1051).

Kupovanje stvari, kojoj se tko nada

Član. 1065.

Ako se kupuju stvari, kojima se tko još nada; uporavljuju se naredbe sadržane u poglavlju o pogodbama na sreću.

Općeni propis

Član. 1066.

Svi slučajevi koji se događaju u kupovnoj pogodbi, i koji u zakonu nisu izrijekom presuđeni, imaju se prosuđivati po propisima sadržanim u poglavlju o pogodbama uopće, i o pogodbi promjene napose.

Posebne vrste ili pobočni ugovori kupovne pogodbe

Član. 1067.

Posebne vrste ili pobočni ugovori kupovne pogodbe jesu: priuzdržanje nazad kupiti stvar, nju natrag prodati, nju prekupiti; prodaja na ogled (probu); prodaja pod priuzdrškom boljega kupca: i nalog prodaje.

Prodaja priuzdržanjem stvar nazad kupiti

Član. 1068.

Pravo otkupiti stvar koja je prodana, zove se pravo nazadne kupnje. Ako je to pravo ustupljeno prodavaocu uopće i bez bližeg označenja; tad jedna strana povraća kupljenu stvar u nepogoršanom stanju, a druga povraća položenu kupovnu cijenu. Korist pak što su obadvije strane imale međutim iz novca i stvari, naknađuje se zamjenito jedno s drugim.

Član. 1069.

Ako je kupac od svoje imovine popravio kupljenu stvar, ili ako je učinio troškove izvanredne da se ona sačuva; pristoji mu naknada isto kao poštenom posjedniku; ali on odgovara i za to, ako je kriv te se preinačila vrijednost stvari, ili ako se stvar ne može povratiti.

Član. 1070.

Pravo, da se stvar nazad kupi, može se priuzdržati samo glede stvari nepokretnih, i pristoji prodavaocu samo dok je živ. Prodavalac ne može prenijeti svoje pravo ni na nasljednike, ni na inoga koga, ali na štetu trećega može se on tim pravom služiti samo onda, ako je pravo to upisano u javne knjige.

III novela:

Član. 1070.

Priuzdržanju prava na otkup ima mjesta samo kod nepokretnih stvari i pripada prodavcu samo za vrijeme njegova života. On ne može prenijeti svoje pravo ni na nasljednike ni na koga drugoga. Ako je pravo u javne knjige uknjiženo, može se stvar i od trećega lica zahtijevati te će se sa ovim postupati prema svojstvu njegovog poštenog ili nepoštenog posjeda.

Kupovanje pod priuzdrškom stvar nazad prodati

Član. 1071.

Istim ograničenjima podvrženo je pravo koje je kupac sebe priuzdržao da stvar prodavaču opet natrag proda i na to pravo imaju se uporavljivati isti propisi kao i na nazadnju kupnju. Ali ako uvjet, stvar nazad prodati ili nazad kupiti jest krivo predstavljen, i baš upotrebljen u tu svrhu, da se prikrije kakvo pravo na zalog ili kakva pogodba zajamska, tad nastaje propis paragrafa 916.

Prodaja s priuzdržanim pravom prekupa

Član. 1072.

Tko stvar prodaje pod tim uvjetom, da kupac, ako bi je htio opet prodati, njega otkupom ima ponuditi: takav ima pravo prekupa.

Član. 1073.

Redovito, pravo prekupa jest pravo osobno. Glede dobara nepokretnih, može se to pravo pretvoriti u pravo stvarno ako se upiše u javne knjige.

Član. 1074.

Pravo prekupa ne može se također ustupiti trećemu kome, niti se može prenijeti na nasljednike povlaštenika.

Član. 1075.

Povlaštenik valja pokretne stvari doista do otkupi za 24 sata; a nepokretne za 30 dana od kada su mu bile ponuđene. Pošto prođe ovo vrijeme, prestaje pravo prekupa.

Član. 1076.

Kada se prodaju na javnoj dražbi stvari opterećene pravom prekupa, rečeno pravo ima samo tu krijepost, da povlaštenik upisan u javne knjige valja da se na dražbu osobito pozove.

Član. 1077.

Tko ima pravo otkupa, dužan je, ako ne bi bilo inoga ugovora, platiti potpunu cijenu, koju je treći tko obećao. Ako je treći taj, mimo običajne kupovne cijene, obećao inih pobočnih uvjeta, a te uvjete ne bi mogao ispuniti onaj, koji ima pravo otkupa, i ako vrijednost njihova ne bi se ni po procjeni mogla poravnati; tad se pravo prekupa ne može izvršivati.

Član. 1078.

Pravo prekupa ne pruža se na ine načine otuđivanja, već ako bi bio kakav poseban ugovor o tome.

Član. 1079.

Ako posjednik nije ponudio otkupom povlaštenika; treba da mu odgovara za svukoliku štetu. Ako je pravo prekupa pravo stvarno, prodana stvar može se iskati nazad od trećega, i s ovim se postupa po

njegovom poštenom ili nepoštenom posjedu.

Kupovanje na ogled

Član. 1080.

Kad se kupuje stvar na ogled, ne prelazi ona u vlasnost kupca, dok se ne plati cijena njezina. Kupac se za vrijeme ogleda smatra kao posudovnik, a pošto je minulo ogledno vrijeme, drži se da je kupovanje sklopljeno bezuvjetno, i kupac se smatra kao vlasnik kupljene stvari.

III novela:

Član. 1080.

Kupnja na ogled zaključena je pod uvjetom, koji zavisi od kupčeve volje da robu odobrava. U dvojbi uvjet je odložan; kupac nije vezan za kupnju prije odobrenja, a prodavač prestaje bit u obvezi, ako kupac do isteka roka za ogled ne dade odobrenje.

Član. 1081.

Ako je kupac platio cijenu za stvar koju je primio, vlasnost pristoji mu odmah; ali on može prije nego mine ogledno vrijeme odustati od kupnje.

III novela:

Član. 1081.

Ako je stvar u cilju razgledanja ili probe već predana, uzima se šutnja kupčeva do iza isteka roka za probu kao primanje.

Član. 1082.

Ako vrijeme ogledno nije bilo ustanovljeno po ugovoru: uzima se, da je to vrijeme za pokretne stvari 3 dana, a za stvari nepokretne godinu dana.

Prodaja pod uvjetom boljeg kupca

Član. 1083.

Ako je kupovanje ugovoreno pod tim priuzdrškom, da je slobodno prodavaocu, ako se za neko stanovito vrijeme javi bolji kupac, ovome dati prvenstvo; tad se valjanost posla, ako kupljena stvar nije bila predana, odgađa dotle, dok ne nastane uvjet.

Član. 1084.

Ako je kupljena stvar predana, tad je kupovna pogodba sklopjena: ali se opet ukida kada ugovoreni uvjet nastane. Ako vrijeme nije izrijekom ustanovljeno, uzima se da je ono vrijeme, koje je u

kupovanju na ogled ustanovljeno.

Član. 1085.

Prodavalac prosuđuje da li je bolji novi kupac. On može dati prvenstvo drugom kupcu, baš da bi prvi htio i više platiti. Kada se ukida pogodba, koristi od stvari i novca naknađuju se jedno s drugim. Glede popravljanja ili pogoršanja, s kupcem se postupa isto kao s posjednikom poštenim.

Nalog prodaje

Član. 1086.

Ako tko predaje svoju pokretnu stvar drugome, da je proda za neku cijenu pod uvjetom, da primalac valja da mu u određeni rok ili plati cijenu ili povrati stvar: prodavalac nije vlastan iskati stvar natrag prije nego mine vrijeme, a primalac je dužan, pošto je vrijeme prošlo, platiti određenu kupovnu cijenu.

Član. 1087.

Dok traje vrijeme ustanovljeno, stvar je onoga koji ju je predao. Primalac odgovara mu za štetu za koju je kriv, a kada povraća stvar, valja da mu se naknade samo oni troškovi, koji predavaocu donose korist.

Član. 1088.

Ako je stvar nepokretna, ili ako nije određena cijena ili rok plaćanja: primalac smatra se kao punovlasnik. U nikakvom slučaju ne može se stvar, koja je dana da se proda, iskati od trećega, koji ju je pribavio od primaoca načinom poštenim (paragraf 367).

Član. 1089.

I u sudskim prodajama imaju mjesta redovito propisi, koji su ustanovljeni o pogodbama, i napose o pogodbi promjene i o kupovnoj pogodbi, ukoliko ovaj zakon ili sudovnik ne sadržava osobite naredbe.

Poglavlje dvadesetpeto
O POGODBAMA UPORABE, NASLJEDNOG ZAKUPA I NASLJEDNE DAĆE

Pogodba uporabna

Član. 1090.

Pogodba, kojom se daje kome poraba kakve stvari nepotrošne za neko vrijeme, i za određenu cijenu, zove se uopće pogodba uporabna.

I. Pogodba o najmu i zakupu

Član. 1091.

Ako se stvar, koja je dana u uporabu, može upotrebiti a da se dalje ne obrađuje, tad pogodba uporabna jest pogodba o najmu; ali ako se stvar može uživati samo marljivošću i trudom, zove se pogodba zakupna.

Potrebnosti

Član. 1092.

Pogodbe o najmu i zakupu mogu se sklapati o istim stvarima i na isti način kao i pogodba kupovna. Najamnina i zakupnina plaća se, ako nije što drugo ugovoreno, isto kao i cijena kupovna.

Član. 1093.

Vlasnik može dati u uporabu kako svoje stvari pokretne i nepokretne, tako i svoja prava; ali se može i dogoditi da vlasnik uzme u uporabu upotrebljenje svoje vlastite stvari, ako upotrebljenje to pristoji trećemu kome.

Učinak pogodbe o najmu i zakupu

Član. 1094.

Ako su se pogađajuće strane složile vrhu sućanstva uporabe, to jest vrhu stvari i cijene; pogodba je sasvim sklopljena, i upotrebljenje stvari smatra se da je kupljeno.

Član. 1095.

Ako je uporabna pogodba upisana u javne knjige: pravo uporaboprimca smatra se kao pravo stvarno, što i slijedeći posjednik valja da trpi za vrijeme koje još ostaje.

Prava zamjenita: 1. glede ustupljenja, sačuvanja i uživanja

Član. 1096.

Najmodavci i zakupodavci dužni su predati uporabštinu o svojem trošku, držati je u stanju upotrebljivom, i ne smetati uporaboprimce u ugovorenoj porabi ili uživanju.

Običajne popravke zgrada gospodarskih valja zakupnik da učini o svojem trošku samo onda, ako se popravke te mogu napraviti s građom od dobra, i s radnjom, koju on po naravi istoga dobra ima pravo iskati; a ostale popravke treba da javi zakupodavcu, da se za njih postara.

III novela:

Član. 1096.

Najmodavci i zakupodavci dužni su o svom trošku predali uporabni predmet i držati ga u

upotrebljivom stanju te ne smetati uporaboprimce u ugovorenoj porabi ili uživanju. Ako je uporabni predmet pri predaji toliko manjkav ili ako postane za vrijeme upotrebe bez krivnje uporaboprimca toliko manjkav, da nije podoban za ugovorenu upotrebu, oslobađa se uporaboprimac od plaćanja uporabnine za vrijeme trajanja i prema mjeri neupotrebljivosti. Kod najma nepokretnih stvari ne može bili odricanja od ovog oslobođenja.

Obične popravke zgrada ima zakupnik da snosi o svom trošku samo utoliko, koliko se oni mogu izvršiti s građom od dobra, i s radnjom, koju on po prirodi istog dobra ima pravo iskati.

Član. 1097.

Ako je uporaboprimac učinio na uporabštinu takav potreban ili koristan trošak, što ga je uporabodavac imao učiniti: uporaboprimac smatra se kao poslovođa bez naloga (paragraf 1036); ali valja da ište putem suda naknadu najdalje za 6 mjeseci, pošto je povraćena uporabština; inače je tužba prestala.

III novela:

Član. 1097.

Ako budu nužni popravci, koji padaju na uporabodavca, obavezan je uporaboprimac, da ne bi odgovarao za štetu, da uporabodavca bez odugovlačenja izvijesti o tome.

Uporaboprimac smatrat će se kao poslovođa bez naloga, ako je na uporabni pre-dmet učinio trošak, koji pada na uporabodavca (paragraf 1036) ili neki koristan trošak (paragraf 1037); ali on mora tražiti naknadu sudskim putem najdalje za 6 mjeseci, pošto je uporabni predmet vraćen, inače je tužba prestala.

Član. 1098.

Najmitelji i zakupnici vlasni su upotrebljavati i uživati po pogodbi za vrijeme određeno stvari dane u najam ili u zakup, ili dati ih također u poduporabu, ako to može bili bez štete vlasnkove, ili ako u pogodbi nije izrijekom zabranjeno.

III novela:

Član. 1098.

Najmoprimac i zakupnik vlasni su, da predmet najma i zakupa upotrebljavaju i iskorišćuju shodno ugovoru za određeno vrijeme ili da ga dadu u poduporabu, ako to može biti bez štete po vlasnika i u ugovoru nije bilo izrično zabranjeno.

2. glede tereta

Član. 1099.

U najmovima svekolike terete i danke nosi najmodavac. U zakupima, ako je pogodba učinjena napoprijeko, izuzevši uknjižene hipotekarne terete, sve ostale prima na sebe zakupnik; ako li je

zakupna pogodba učinjena po procjeni, zakupnik snosi samo one terete, koji su od dohotka odbijeni, ili one, koji se imaju plaćati samo od plodova, a ne sa samog zemljišta.

3. glede najamnine (zakupnine)

Član. 1100.

Izuzevši slučaj osobitog ugovora, najamnina ili zakupnina plaća se polugodišnje, ako je stvar dana u uporabu na jednu ili na više godina; ako li se stvar daje u uporabu na kraće vrijeme, ima se najamnina (zakupnina) platiti, pošto mine vrijeme uporabe.

III novela:

Član. 1100.

Ako nije drukčije ugovoreno ili uobičajeno u mjestu, plaćati će se uporabnina polugodišnje, kad je stvar dana u upotrebu za jednu ili više godina, a ako je za kraće vrijeme, onda po isteku toga vremena.

Član. 1101.

Da se osigura najamnina ili zakupnina, ima onaj, koji daje u najam stan, pravo zaloga na uneseno pokućstvo i na pokretne stvari, koje su vlasnost najmitelja ili podnajmitelja, ili koje im je tko treći povjerio (paragraf 367), i koje se još nalaze u stanu kad je učinjena tužba. Podnajmitelj odgovara prema najamnini, koju plaća; ali ne može se time braniti, da je glavnom najmitelju unaprijed platio svoju najamninu. Onaj pak, koji daje zemljište pod zakup, ima pravo zaloga na živinu nalazeću se na zakupštini i na oruđu gospodarska, i na plodove, koji se još nalaze na njoj.

III novela:

Član. 1101.

Za osiguranje najamnine ima najmodavac nepokretne stvari založno pravo na unijeti namještaj i pokretne stvari, koje pripadaju najmoprimcu ili njegovim članovima porodice, koji žive s njim u zajedničkom kućanstvu, ukoliko nisu izuzete od pljenidbe. Založno pravo prestaje, ako predmeti budu uklonjeni prije založnog popisa, osim ako se to bude desilo uslijed sudske odluke i ako najmodavac prijavi svoje pravo sudu 3 dana poslije izvršenja.

Ako se najmoprimac iseli ili se stvari razvuku, a da se uporabnina ne plati i ne osigura, može najmodavac zadržati stvari na vlastitu opasnost, ali mora za 3 dana zatražiti založni popis ili izručiti stvari.

Zakupodavcu zemljišta pripada u jednakom opsegu i sa jednakim učinkom založno pravo na stoku, koja se nalazi na zakupnom dobru te na gospodarsko oruđe i plodove, koji se još tu nalaze.

Član. 1102.

Uporabodavac može ugovoriti da se uporabnina ima unaprijed platiti. Ali ako je uporaboprimac

naprijed platio više od jednoga roka; može on ovu isplatu suprotstaviti kasnije uknjiženim vjerovnicima samo onda, ako je rečena isplata upisana u javne knjige.

III novela:

Član. 1102.

Uporabodavac može ugovoriti da se uporabnina ima unaprijed platiti. Ali ako je uporaboprimac unaprijed platio više od jednog roka; može on ovu isplatu nasuprot staviti kasnije uknjiženom vjerovniku ili novom vlasniku samo onda, kad je rečena isplata evidentirana u javnoj knjizi.

Daća u plodovima

Član. 1103.

Ako vlasnik ustupi svoje dobro pod tim uvjetom, da ga primalac obrađuje i daje predavaocu dio plodova, koji se odnosi na svukoliku korist, na pr. trećinu ili polovinu: tad nije to pogodba zakupna nego pogodba ortačka, koja se prosuđuje po pravilima ustanovljenim vrhu toga.

Slučajevi u kojima i uvjeti pod kojima može se otpustiti najamnina ili zakupnina

Član. 1104.

Ako se stvar, koja je uzeta u uporabu, ne može nikako upotrebljavati ili uživali radi izvanrednih nenadanih slučajeva, kao radi vatre, rata ili pošasti, radi velikih poplava, radi grada ili radi potpunog neroda; nema se platiti ni najamnina ili zakupnina.

III novela:

Član. 1104.

Ako se stvar, koja je uzeta u upotrebu, ne može nikako upotrebljavati ili uživati radi izvanrednih nenadanih slučajeva, kao radi vatre, rata ili zaraze, radi velikih poplava, radi grada ili radi potpune nerodice, nije uporabodavac obavezan na uspostavljanje, ali nema se platiti ni najamnina ni zakupnina.

Član. 1105.

Ako najmitelj ne može da upotrebi najamštinu nego samo stranom; otpušta mu se i razmjerni dio najamnine. Zakupnik ima pravo iskati da mu se popusti od zakupnine, ako su koristi od zakupljenog dobra samo za jednu godinu spale više od polovine nego je običajni dohodak, a to radi izvanrednih nenadanih slučajeva. Zakupodavac valja da popusti, koliko tim gubitkom nadostaje na zakupnini.

III novela:

Član. 1105.

Ako najmoprimac i pored takvog slučaja ostane pri ograničenoj upotrebi iznajmljene stvari, otpušta mu se i razmjeran dio najamnine. Zakupniku pripada popuštanje zakupnine, ako su koristi od dobra, zakupljenog samo na jednu godinu, spale ispod polovine običajnog prihoda. Zakupodavac dužan je toliko otpustiti, koliko se uslijed toga podbacivanja smanjuje zakupnina.

Član. 1106.

Ako je uporaboprimac uopće uzeo na se svekolike pogibelji, razumijevaju se pod tim samo šteta od vatre, vode i grada. Ine izvanredne nesreće njemu ne mogu škoditi. Ali ako se izrijekom obvezao, da će snositi i sve ostale izvanredne nesreće, ipak se ne uzima, da je htio uzeti na se odgovornost ako bi slučajno izginula i cijela zakupština.

Član. 1107.

Ako se uporabština ne može upotrebiti ili uživati ne radi toga što je oštećena, ili što je postala neupotrebljiva, nego radi kakve zapreke ili nesreće dogodivše se uporaboprimcu, ili ako su u vrijeme kada je oštećena, bili jur rastavljeni plodovi od zemljišta: tad nezgodni događaj pada na samog uporaboprimca. On valja svakako da plati zakupninu.

III novela:

Član. 1107.

Ako se uporabni predmet ne može upotrebiti ili uživati ne radi toga, što je oštećen ili što je postao neupotrebljiv, nego radi kakve zapreke ili nesreće, koja se dogodila uporaboprimcu: ili ako su u vrijeme oštećenja plodovi bili već rastavljeni od zemljišta: tad nezgodan događaj pada na samog uporaboprimca. On mora svakako da plati zakupninu. Ali uporabodavac mora sebi uračunati ušteđeni trošak i koristi, koje je postigao drukčijim iskorištavanjem uporabnog predmeta.

Član. 1108.

Ako zakupnik tvrdi, da mu je po pogodbi ili po zakonu otpuštena svakolika zakupnina, ili njezin dio; dužan je ne dangubeći javiti zakupodavcu dogodivšu se nesreću, i nastojati će da taj događaj, ako u pokrajini ne bi bio poznat, izvidi sud ili barem dva vješta čovjeka; ako zanemari taj opaz, ne će se više saslušati.

4. glede povrata

Član. 1109.

Pošto se svrši pogodba uporabna mora uporaboprimac da povrati stvar po popisu, ako je isti učinjen, ili barem u onom stanju, u kojem ju je primio; a zakupljena zemljišta treba da povrati u običajnom stanju obrađivanja, koje je prema vremenu od godine, kada se svršio zakup i poraboprimac ne može se osloboditi da ne povrati stvar, ma i govorio da ima pravo preboja, ili da ima i samo prijašnje pravo vlasnosti.

III novela:

Član. 1109.

Po završenom uporabnom ugovoru mora uporaboprimac vratiti stvar prema eventualno napravljenom inventaru ili prema stanju, u kojem ju je preuzeo; zakupljena zemljišta pak vraćaju se u običajnoj gospodarskoj kulturi s obzirom na godišnje doba u kome je zakup završen. Ni pravo retencije ni kompenzacije, pa ni samo ranije pravo vlasništva ne mogu ga štititi da ne vrati stvar.

Član. 1110.

Ako u pogodbi uporabnoj nije učinjen popis, nastaje ista predmnjeva, koja nastaje kada se uživaju koristi (paragraf 518).

Član. 1111.

Ako se pokvari stvar, koja je dana u najam ili u zakup, ili ako se istroši po zloporabi; najmitelj i zakupnik odgovaraju za svoju vlastitu krivnju i za krivnju poduporaboprimca, ali ne odgovaraju za slučaj nenadani. Nego uporabodavac treba najdalje za godinu dana, od kada je povraćena uporabština, da ište sudski naknadu proizlazeću iz rečene odgovornosti: inače prestaje pravo njegovo.

5. prestanak uporabne pogodbe:

a) kada stvar sasvim propadne

Član. 1112.

Uporabna pogodba ukida se sama po sebi, ako propadne stvar koja je dana u uporabu. Ako je tome kriva jedna stranka, drugoj strani pristoji naknada; ako li se to dogodi po kakvom nesretnom slučaju: tad nijedna strana drugoj ne odgovara za to.

b) kada mine vrijeme uporabno

Član. 1113.

Uporabna pogodba prestaje također kad mine vrijeme, koje je bilo ugovoreno izrijekom ili muče time, što je uporabnina određena da se plaća u neko stalno vrijeme, kao kod tako zvanih soba na dan, na nedjelju, na mjesec, ili gdje na misao uporaboprimca jest naročito očitovana, ili se vidi iz okolnosti.

Ako se pogodba ne ponovi

Član. 1114.

Uporabna pogodba može se ponoviti ne samo izrijekom nego i muče. Ako je u pogodbi bilo ugovoreno, da se otkaz ima naprije učiniti, pa se ovaj ne učini: tad je pogodba muče ponovljena. Ako li otkaz nije ugovoren bio; mučeća ponova nastaje, ako uporaboprimac, pošto prođe vrijeme

uporabno služi se i nadalje sa stvari ili je uživa, a uporabodavac se tome ne protivi.

Član. 1115.

Mučeća ponova uporabne pogodbe biva pod istim uvjetima, pod kojima je pogodba bila sklopljena. Ali u zakupima ponova se proteže samo na jednu godinu: no ako uredno uživanje biva tek u kasnije vrijeme, ponova se proteže na onoliko vremena, koliko je od potrebe da se koristi mogu jedanput izvaditi. Najmovi, za koje se običajno plaća najamnina poslije cijele godine, ili nakon pola godine, ponavljaju se muče na pola godine; a svi kraći najmovi ponavljaju se muče na ono vrijeme, koje je prije bilo ustanovljeno uporabnom pogodbom. O opetovanim ponovama važi to isto, što je ovdje propisano glede prve ponove.

c) kad se pogodba otkaže

Član. 1116.

Ako vrijeme, dokle uporabna pogodba ima trajati, nije ustanovljeno niti izrijekom niti muče niti osobitim propisima, mora onaj koji pogodbu hoće da ukine, da otkaže drugome zakup 6 mjeseci; najam nepokretne stvari 14 dana, a najam pokretne stvari 24 sata prije nego je drugi povratiti ima.

III novela:

1116a.

Smrću jedne od ugovornih strana ugovor o uporabi ne prestaje. (Ostatak pravila izostavljen kao bespredmetan obzirom na zakone koji uređuju oblast stanovanja.)

Član. 1117.

Uporaboprimac vlastan je odustati od pogodbe i prije nego mine vrijeme ugovoreno izrijekom ili muče, ako se stvar koja je uzeta u uporabu, radi njezinih nedostataka ne može uredno upotrebiti: ako nestane velikog dijela uporabštine po nenadanom slučaju na duže vrijeme, ili ako isti dio postane neupotrebljivi, ili ako uporabodavac ne drži više uporabštinu u stanju da služiti može.

III novela:

Član. 1117.

Uporaboprimac je ovlašten, da i bez otkaza odustane od ugovora prije ugovorenog vremena, ako je uporabni predmet predan u stanju ili bez krivnje došao u stanje, koje ga čini nepodesnim za ugovorenu upotrebu, ili ako je znatan dio uslijed slučaja oduzet ili postao neupotrebljiv. Ovo pravo pristoji najmoprimcu zbog štetnosti stambenih prostorija po zdravlje i onda, ako se on u ugovoru toga odrekao ili ako mu je pri zaključenju ugovora stanje prostorija bilo poznato.

Član. 1118.

Uporabodavac može od svoje strane iskati da se pogodba ukine ranije, ako se uporaboprimac služi sa stvari vrlo štetno; ako je bivši opomenut, toliko zakasnio sa plaćanjem uporabnine, da pošto je

minuo rok nije ostavšu uporabninu potpuno isplatio, ili ako se zgrada, koja je dana u najam, ima iznova zidati. Najmitelj nije dužan dopustiti, da se preduzme kakvo korisnije zidanje, koje bi za nj bilo štetno: ali potrebite popravke valja da dopusti.

Član. 1119.

Ako je najmodavac još onda, kad je učinjena pogodba, morao znati da je građenje potrebno; ili ako je potrebnost popravaka, koji se duže vrijeme imaju nastaviti, postala otuda, što su zanemareni manji popravci; ima se najmitelj u dati pristojna naknada što nije stvar upotrebio.

d) kad se stvar otuđuje drugome

Član. 1120.

Ako je vlasnik otuđio kome drugome uporabštinu, i ovome je jur predao; tad uporaboprimac, ako pravo njegovo nije upisano u javne knjige (paragraf 1095), mora, pošto mu je učinjen otkaz, da ustupi novom posjedniku. Ali je vlastan iskati od uporabodavca potpuno zadovoljenje za štetu koju je imao, i za izmaklu korist.

Član. 1121.

Ako se prodaje stvar putem sudske prinudne dražbe, mora uporaboprimac da novom kupcu ustupi i onda, ako je pravo njegovo uknjiženo kao pravo stvarno. Samo glede naknađenja štete ostaje mu priuzdržano njegovo pravo prvenstva.

III novela:

Član. 1121.

Sa pravom upotrebe, ako je ono upisano u javne knjige, postupa se pri prinudnom otuđenju od strane suda jednako kao i sa služnošću. Ako stjecalac ne treba da preuzme pravo upotrebe, mora uporaboprimac po učinjenom otkazu pred njim uzmaknuti.

1122-1150. *Ovi propisi govore o nasljednom zakupu, nasljednodaćnoj pogodbi i podijeljenom vlasništvu. Oni su relikt feudalnog vremena i postali su bespredmetni još u buržoaskom poretku. Prema tome, oni imaju samo povijesno značenje.*

Poglavlje dvadesetšesto
O POGODBAMA VRHU USLUGA ZA PLAĆU

1. Pogodba radnje za plaću

Član. 1151.

Ako se tko obvezuje da će činiti kakvu službu ili da će djelo napraviti za određenu plaću u novcu, nastaje pogodba radnje za plaću.

III novela:

Ugovor o službi i djelu

Član. 1151.

Kad se tko obveže na službu za drugoga na izvjesno vrijeme, nastaje ugovor o službi; a ugovor o djelu, ako preuzme izradu kakvog djela uz naplatu.

Ukoliko je s time vezano neko poslovodstvo (paragraf 1002), moraju se uzeti u obzir i propisi o opunovlaštenju.

III novela:

2. Ugovor o djelu

Član. 1165.

Poduzimač je obavezan, da djelo izvrši osobno ili da ga dade izvršiti pod njegovom osobnom odgovornošću.

Mučeća pogodba radnje za plaću

Član. 1152.

Čim je tko naručio kakvu radnju ili djelo; uzima se da je pristao i na pristojnu plaću. Ako plaća nije ustanovljena ni ugovorom ni zakonom: određuje je sudac.

III novela:

Član. 1152.

Ako u ugovoru nije određena naplata, a nije ugovorena ni besplatnost, važi kao da je ugovorena primjerena naplata.

Pravo iz pogodbe o radnji za plaću

Član. 1153.

Ako djelo tako nedovršeno ispadne, da se ne može upotrebiti, ili ako je protivno uvjetu naročito stavljenom; naručilac ima pravo uzmaknuti od pogodbe. Ako to ne će da učini, ili ako nedostaci niti su veliki, niti su proti onome, što je naročito bilo ugovoreno; naručilac može iskati da se djelo popravi ili da mu se dade primjerena naknada, i u tu svrhu može zadržati razmjerni dio plaće.

III novela:

Jamstvo za nedostatke

Član. 1167.

Ako ima bitnih nedostaka, koji čine djelo neupotrebljivim ili su protivni izričnim uvjetima, može naručilac odustati od ugovora. Ako on to ne će ili ako nedostaci nisu bitni niti protivni izričnim uvjetima, može on zahtijevati popravak, ukoliko to ne bi tražilo razmjeran trošak, ili razmjerno smanjenje naplate. Radi popravka mora on poduzimaču ostaviti primjeren rok uz izjavu, da se poslije isteka roka popravak ne prima. U ostalom primjenjuju se propisi, donijeti za jamstvo kod naplatnih ugovora.

Član. 1154.

Ako je naručevnik kriv što nije ispunio obećanje u vrijeme naznačeno i ugovoreno; naručilac može da naručbinu više ne primi; on može i za postavšu otuda štetu iskati naknadu. Ali ako bi naručilac zatezao s plaćom, tad je i on obavezan naručevnika potpuno zadovoljiti.

Član. 1155.

Naručevniku pristoji primjerena naknada i za neizvršene službe i radnje, ako je on bio gotov svršiti posao, ali ga je u tom smetao sam naručilac svojom krivnjom, ili nenadani slučaj, koji se dogodio u njegovoj osobi; ili ako je u uopće naručevnik dangubeći štetu imao.

III novela:

Osujećenje izvedbe

Član. 1168.

Ako izvedba djela izostane, poduzimaču pripada ipak ugovorena plaća, ako je bio spreman na činidbu i bio u tome spriječen okolnostima, koje leže na strani naručioca; ipak će mu se uračunati ono, što je izostankom rada uštedio ili što je upotrebom na drugoj strani stekao ili namjerno propustio da stekne. Ako je uslijed tih okolnosti bio gubitkom vremena pri izvedbi djela prikraćen, pripada mu primjerena naknada.

Ako izostane sudjelovanje naručioca, koje je pri izvedbi djela potrebno, ovlašten je poduzimač da mu odredi rok primjeren za nadoknadu uz izjavu, da se ugovor smatra razriješenim pošto je rok bezuspješno istekao.

Član. 1156.

Plaća pristoji redovito pošlo se svrši radnja. Ali ako se radnja svrši u neke razdjele od vremena ili posla: ili ako su sa radnjom skopčani troškovi, koje naručevnik nije uzeo na se, ovaj ima pravo iskati dio plaće, koji je prema usluzi ili prema poslu, prije nego se svrši posao ili prije nego sasvim svrši radnja, i vlastan je također iskati naknadu za troškove, što je učinio.

III novela:

Davanje plaće

Član. 1170.

U pravilu plaća se daje po svršenom djelu. Ako se pak djelo izvodi po izvjesnim dijelovima ili su s time vezani izdaci, koje poduzimač nije uzeo na sebe, ovlašten je on da unaprijed traži razmjeran dio plaće i naknadu za učinjene izdatke.

III novela:

1170a.

Ako se ugovor zasniva na proračunu uz izričito jamstvo za njegovu točnost, ne može poduzimač tražiti povišenje plaće ni pri nepredviđenoj visini ili skupocjenosti proračunatih radova.

Ako je za osnov uzet ugovor bez jamstva, a znatno prekoračenje pokaže se neizbježnim može naručilac odustati od ugovora uz primjerenu naknadu za rad, učinjen po poduzimaču. Čim se takvo prekoračenje pokaže neizbježnim, ima to poduzimač bez odugovlačenja javiti naručiocu, inače gubi svaku tražbinu radi viška u radovima.

Član. 1157.

Ako tvorivo pripravljeno za takvo djelo, ili ako i samo djelo propadne slučajno sasvim ili stranom: šteta je vlasnika tvoriva i djela. Ali ako je naručilac dao tvorivo, koje očevidno nije za to, da se djelo izradi svrsishodno: radnik odgovara za štetu, ako je radnja iz tog uzroka hrđavo ispala, a on nije naručioca opomenuo da je tvorivo nedostatno.

III novela:

1168a.

Ako djelo prije preuzimanja nekim slučajem propadne, ne može poduzimač zahtijevati plaću. Gubitak materijala pogađa onu stranu, koja ga je dala. No ako djelo ne uspije uslijed očigledne nevaljanosti materijala danog od naručioca ili uslijed očigledno netočnih uputa naručioca, odgovoran je poduzimač za štetu, ako nije naručioca opomenuo.

III novela:

Dužnost staranja

Član. 1169.

Na ugovor o djelu primjenjuju se shodno odredbe paragrafa 1157. sa izuzetkom onih, koje se odnose na uređenje službe te vremena za rad i oporavak.

Kada naručbina prelazi u kupovnu pogodbu

Član. 1158.

Kada je dvojba o tome, da li naručbinu kakve radnje valja držati da je pogodba kupovna ili da je pogodba radnje za plaću, uzima se da je onaj, koji daje tvorivo za radnju, radnika najmio.

Ali ako je radnik dao tvorivo, uzima se da je kupnja.

III novela:

Član. 1166.

Ako onaj, koji je preuzeo da izradi neku stvar, ima da isporuči materijal, ugovor se u dvojbi drži za kupoprodajni ugovor, ali ako naručilac daje materijal, drži se u dvojbi da je to ugovor o djelu.

Član. 1159.

Ako se s pogodbama radnje za plaću skopčavaju još ine pobočne pogodbe; mora se paziti na zakonske propise, koji su primjereni svakoj od tih pogodaba.

Prestanak pogodbe radnje za plaću

Član. 1160.

Radnici, koji su pogođeni za neko određeno vrijeme, ili dok se svrši kakvo stalno djelo, ne mogu bez zakonskog uzroka ostaviti radnju prije nego mine vrijeme, i prije nego je svršenu djelo a ne mogu također biti ni otpušteni Ako se radnja prekine, svaka strana odgovara za svoju krivnju, ali nijedna ne odgovara za slučaj nenadani.

III novela:

Prestanak smrću

Član. 1171.

Ugovor o djelu, pri kome se uzimaju u obzir naročita osobna svojstva poduzimača, prestaje njegovom smrću i njegovi nasljednici mogu tražiti samo cijenu za pripremljeni upotrebljiv i materijal i dio plaće primjeren učinjenom radu. Umre li naručilac, nasljednici ostaju vezani ugovorom.

Član. 1161.

Samo u hitnim prilikama može pogođeni radnik ili majstor naloženi mu posao povjeriti kome drugome; pa i u ovom slučaju odgovara on za svoju krivnju u izboru osobe.

Član. 1162.

Glede onih usluga, u kojima se običajno ima obzir na osobitu sposobnost osobe, pogodba radnje za plaću se ukida, kada umre radnik, i njegovi nasljednici mogu samo iskati cijenu pripravljenog upotrebljivog tvoriva, i dio plaće prema vrijednosti učinjene radnje. Ako umre naručilac kakve

radnje, njegovi nasljednici valja da nastave pogodbu, ili da zadovolje naručevnika.

Raspruženje tih propisa na pravdozastupnike, ljekare i spodobne

Član. 1163.

Ovdje ustanovljeni propisi valjaju također za pravdozastupnike, ljekare i vidare, nastojnike, provizore, umjetnike, nabavljače i za ostale osobe, koje su izrijekom ili muče ugovorile za svoj trud kakvu plaću, godišnji stalni dohodak, ili inu kakvu nagradu, ukoliko ne opstoje o tom posebni propisi.

1164-1171. Propisi su izostavljeni kao bespredmetni jer su odnosi uređeni novim propisima.

III novela:

1171-1173. *Propisi izostavljeni kao bespredmetni isto kao i gore.*

Pogodba između gospodara i čeljadi službene

Član. 1172.

Propis je kao bespredmetan izostavljen.

Ine pogodbe za plaću o uslugama

Član. 1173.

Pogodbe, kojima se obećava kakva stvar ili kakvo djelanje za drugo djelanje, kojega se tko primio, prosuđuje se po pravilima o pogodbama za plaću uopće, a napose po onim pravilima, koja su u ovom poglavlju postavljena.

Član. 1174.

Ako je tko znajući dao nešto u tu svrhu, da se učini nemogućno ili nedopušteno djelo: taj ne može to više natrag iskati. Ukoliko je fiskus vlastan to posvojiti, određuju naredbe političke. Ali može se iskati natrag ono, što je tko u tu svrhu, da se prepriječi kakvo djelo nedopušteno, dao onome, koji je to djelo htio učiniti.

III novela:

4. Činidba za nedopuštenu svrhu

Član. 1174.

Ono što je tko znajući dao za izvršenje neke nemoguće ili nedopuštene radnje ne može se opet tražiti natrag. Ukoliko je fiskus ovlašten to posvojiti, određuju političke naredbe. Ali ako je što dano zbog sprečavanja neke nedopuštene radnje nekome, koji je tu radnju htio počiniti, traženje natrag je

dopušteno.

Ne može se tražiti natrag zajam, koji je dan radi zabranjene igre.

III novela:

1153-1164. *Propisi koji govore o ogovoru o službi, nadomješteni su danas propisima o radnim odnosima, te zbog toga izostavljeni kao bespredmetni.*

Poglavlje dvadesetsedmo
O POGODBI VRHU ZAJEDNICE DOBARA

Kako postaje društvo stecivno

Član. 1175.

Društvo za zajedničko tečenje ili ortaklluk postaje pogodbom, po kojoj dvije ili više osoba pristaju na to, da ulože samo svoj trud, ili i svoje stvari radi zajedničke koristi.

Razdjeljenje

Član. 1176.

Vrste ortakluka jesu različite i prava njegova protežu se više ili manje pogovoru među ortacima učinjenom, po kojem ortaci ti meću u zajednicu samo pojedine stvari ili sume ili cijelu vrstu stvari na pr. svukoliku robu, svekolike plodove, sva nepokretna dobra ili najposlije cijelu svoju imovinu ništa ne izuzevši.

Član. 1177.

Ako je pogodba ortačka učinjena vrhu cijele imovine, pod tom imovinom razumijeva se samo sadašnja imovina.

Ali ako pogodba ta obuhvata i buduću imovinu, tad se pod budućom imovinom razumijeva samo imovina stečena, a ne nasljeđena; već ako su obadvije izrijekom ugovorene bile.

Kako se ima ustanoviti ortačka pogodba

Član. 1178.

Pogodbe ortačke, koje se tiču samo sadašnje ili samo buduće imovine, nisu tvrde, ako dobro, što ga je stavila u ortakluk jedim i druga strana nije bilo uredno opisano i pobilježeno.

Član. 1179.

Propis kao bespredmetan izostavljen (sadržana pravila o trgovinskim društvima kasnije su uređena posebnim trgovinskim propisima).

Član. 1180.

Propis bespredmetan jer se protivi načelu slobodnog oporučnog raspolaganja.

Kakva je krjepost iz pogodbe i iz pravog priloga u zajednicu

Član. 1181.

Pogodba ortačka spada, istina, među naslove, po kojima se stječe vlasnost; ali samo stečenje, i zajednica dobara ili stvari dobiva se tek onda, kad su ta dobra ili stvari predane.

Glavnica ortakluka

Član. 1182.

Štogod je izrijekom određeno na opravljanje zajedničkog posla jest glavnica ili fond ortakluka. Ostalo što posjeduje svaki ortak, smatra se kao razlučeno dobro.

Član. 1183.

Ako se meću u zajednicu novci, stvari potrošne, a i nepotrošne, kojih je vrijednost određena u novcu: tad ne samo korist otud izvađena, nego i glavnica smatra se glede ortaka, koji su se sastavili, kao vlasnost zajednička. Tko obećava da će samo svoj trud uložiti na korist zajedničku taj ima pravo na dobitak, ali nema pravo na glavnicu (paragraf 1192).

Prava i dužnosti ortaka. Prilog na glavnicu

Član. 1184.

Svaki ortak obvezan je priložiti jednaki dio u zajedničku glavnicu izuzevši slučaj ako je što drugo bilo ugovoreno.

Sudjelovanje

Član. 1185.

U pravilu svi ortaci obvezani su jednako raditi o koristi zajedničkoj, bez ikakva obzira na veći ili manji dio, što ga je svaki stavio u zajednicu.

Član. 1186.

Nijedan ortak ne može povjeriti sudjelovanje trećemu kome, niti može primiti koga u ortakluk, niti preduzeti kakav pobočni posao koji bi bio na štetu ortakluku.

Član. 1187.

Pogodba ustanovljuje točnije dužnosti ortaka. Tko se obvezao da će samo radili, taj nije dužan ino

što priložiti. Tko je obećao jedino novčani ili ini prilog, taj niti je dužan niti je vlastan da na drugi način pomaže tečenju zajedničkom.

Član. 1188.

Kada se vijeća i odlučuje o poslovima ortačkim, imaju se na to uporavljivati propisi dani u poglavlju o zajednici vlasnosti (paragraf 833-842), već ako su ortaci drukčije ugovorili.

Dodatak ka glavnici

Član. 1189.

Ortaci ne mogu bili natjerani da prilože više nego su obećali. Ali ako se svrha ortačka zbog preinačenih okolnosti ne bi nikako mogla postići, a da se ne umnoži prilog: ortak koji ne će da priloži, može istupiti iz ortakluka, ili biti natjeran da istupi.

Opravljanje poslova povjerenih

Član. 1190.

Ako je jednom ili nekojim ortacima povjereno opravljanje poslova; smatraju se oni kao punovlasnici. I na njihova vijećanja i rješenja o ortačkim poslovima imaju se uporaviti propisi spomenuti u paragrafima 833-842.

Odgovornost za štetu

Član. 1191.

Svaki ortak odgovara za štetu, kojoj je kriv te je učinjena ortakluku. Ova šteta ne da se poravnati s koristi, koju je ortak taj na drugi način možda ortakluku pribavio. Ako li je ortak, preduzevši samovlasno kakav novi posao, prouzročio ortakluku s jedne strane štetu, a s druge strane korist; tad ima mjesta razmjernom poravnanju.

Dijeljenje dobitka

Član. 1192.

Imovina koja preteče preko glavnice iza odbijanja sviju troškova i pretrpljene štete, jest dobitak. Glavnica ostaje vlasnost onih, koji su u nju priložili; već ako je vrijednost radnja pridata glavnici, i ako je svekoliko kao dobro zajedničko bilo proglašeno.

Član. 1193.

Dobitak dijeli se po razmjeni dijelova priloženih u glavnicu, a radnje koje izvršiše svikolici ortaci nadoknađuju se jedno s drugim. Ako jedan ili nekoliko ortaka samo rade, ili ako uz prilaganje u glavnicu ulože također svoje radnje, tad ako ništa nije ugovoreno, i ortaci se ne mogu međusobno pogoditi, valja sud da odredi za takve radnje iznosak s obzirom na važnost posla, na uloženi trud i na

pribavljenu korist.

Član. 1194.

Ako se dobitak ne sastoji u gotovom novcu nego u koristima ine vrste: dioba se čini po propisima sadržanim u poglavlju o zajednici vlasnosti (paragrafi 840-843).

Član. 1195.

Ortakluk može kome ortaku radi osobitih njegovih vlastitosti ili nastojanja, odrediti veći dio dobitka, nego bi mu pripadao po njegovom djelu; samo takve iznimke nesmiju prijeći u protuzakonite ugovore, ili u skraćenja ostalih ortaka.

Član. 1196.

Takav protuzakoniti ugovor bio bi pogodba, kojom tkogod za svoj dio uložen u glavnicu s jedne strane osigurava sebe proti svakoj pogibelji gubitka u obziru glavnice i kamata, i oslobađa se od svakog sudjelovanja; a s druge strane ipak ugovara dobitak prelazeći zakonske pogodbene kamate.

Dijeljenje gubitka

Član. 1197.

Ako je ortakluk izgubio uloženu glavnicu sasvim ili stranom; gubitak dijeli se u istom razmjeru, po kojem u protivnom slučaju bi se bio podijelio dobitak. Tko u glavnicu nije ništa dao, gubi svoje trude.

Polaganje računa

Član. 1198.

Ortaci, kojima je povjereno upravljanje, valja uredno da vode i predavaju račun o zajedničkoj glavnici, i o dotičnim dohocima i troškovima.

Član. 1199.

Prije nego je dovršen posao, ne može se iskati da se položi zaglavni račun, i da se podijeli dobitak ili gubitak. Ali ako se tiče takvih poslova, koji imaju trajati više godina i donositi godišnju korist; mogu ortaci zahtijevati svake godine da se položi računi da se podijeli dobitak. U ostalom može svaki ortak u svako doba o svojem trošku račune pregledati.

Član. 1200.

Tko je pristao na samo predloženje zaglavnog računa (bilance) ili tko se i odrekao svojeg prava iskati račune, takav, ako dokaže prevaru ma i u jednom samo dijelu upravljanja, može zahtijevati da se položi potpuni račun kako za prošli slučaj, tako i za sve buduće slučajeve.

Odnos prema neortacima

Član. 1201.

Ortakluk ne može se obvezati trećemu kome, ako ortaci ili njihovi punovlasnici izrijekom ili muče ne pristanu na to po zakonu. Među trgovcima, pravo oglašeno te jednome ili nekolicini ortaka dano, da vode firmu, to jest da potpisuju na ime ortakluka svekolike isprave i spise, sadržava već u sebi punovlašće od sviju ortaka (paragraf 1028).

Član. 1202.

Ortak, koji je u ortakluku samo s jednim dijelom svoje imovine, može imati imovinu razlučenu od zajedničke, i vlastan je ovom po volji razređivati. I tako treba razlikovati prava i obveze koje treći ima prema ortakluku, od prava i obveza prema pojedinim ortacima.

Član. 1203.

Tko dakle ima iskati štogod od kakvog ortaka a ne od ortakluka, ili mu ima platiti, taj može to iskati ili platili samo ortaku napose, a ne ortakluku. Ali na isti način kad ortakluk ima što iskati ili kome plaćati, svaki ortak ima pravo iskati da se plati, ili ima dužnost da dug namiri ali samo za svoj dio, izuzevši slučaj koji se uzima među trgovcima, da su svi za jednoga a jedan za sve nešto obećali ili prihvatili.

Član. 1204.

Tajni ortaci društva trgovačkog, to jest takvi, koji su ortakluku pozajmili dio glavnice na dobitak i gubitak, ali za ortake nisu bili oglašeni, odgovaraju jedino glavnicom, što su pozajmili. Oglašeni ortaci valja s cijelom svojom imovinom da odgovaraju.

Ukinuće ortakluka i istup iz njega

Član. 1205.

Ortakluk prestaje sam po sebi kad se svršio preduzeti posao, ili kad se ne može dalje voditi: kad je propala cijela zajednička glavnica; ili kad je minulo vrijeme, kroz koje je ortakluk imao trajati.

Član. 1206.

U pravilu ortačka prava i obveze ne prelaze na ortakove nasljednike. Ali nasljednici ortaka, ako se ortakluk ne bi s njima dalje nastavio, vlasni su iskati da se polože i namire računi do smrti oporučiteljeve. Ali dužni su i oni u protivnom slučaju položiti račune i namirili ih.

Član. 1207.

Ako ortakluk sastoji samo dvije osobe: prestaje čim jedna od njih umre. Ako pak sastoji od više osoba: uzima se da ostali ortaci hoće i dalje da nastave ortakluk među sobom. Uopće, glede trgovaca, uzima se također da njihovi nasljedici žele i unaprijed ostati u ortakluku.

Član. 1208.

Ako pogodba ortačka, sklopljena među osobama, koje nisu trgovci, obuzima izrijekom i njihove nasljednike; dužni su ovi, ako prime nasljedstvo, pokoriti se volji oporučitelja. Ali volja ta ne proteže se na nasljednike nasljednika, a još manje može volja ta ustanoviti da ortakluk vječno trajati ima (pragraf 832).

Član. 1209.

Propis je bespredmetan obzirom na pravila Zakona o nasljeđivanju.

Član. 1210.

Ortak može prije nego mine određeni rok biti isključen iz ortakluka, ako ne ispunjava bitne uvjete pogodbene; ako je pao pod stečaj; ako ga je sud proglasio da je razmetnik, ili ako je uopće stavljen pod skrbništvo; ako je radi kakvog zločinstva izgubio povjerenje.

Član. 1211.

Pogodba ortačka može se otkazati prije nego mine rok, ako je ortak umro ili istupio iz ortakluka, od kojeg je navlastito zavisilo opravljanje posla.

Član. 1212.

Ako vrijeme, kroz koje ortakluk ima trajati, nije bilo izrijekom ustanovljeno, niti se može ustanoviti iz naravi posla; svaki ortak može otkazati pogodbu kadgod hoće; samo da to ne učini lukavstvom ili u nevrijeme (paragraf 830).

Član. 1213.

Ako bi proti isključenju kakve osobe iz ortakluka ili proti otkazu pogodbe nastale kakve raspre, ali zatim isključenje ili otkaz taj bio bi proglašen da je zakonit: tad posljedice otud proishodeće protežu se nazad do dana, u koji se zbilo isključenje ili otkaz.

Član. 1214.

Propis o trgovačkim društvima stavljen van snage propisima trgovačkog zakona, te kao takav izostavljen kao bespredmetan.

Dioba ortačke imovine

Član. 1215.

Kad se preduzima dioba ortačke imovine iza ukinuća ortakluka; tad osim gornjih odredaba valja paziti i na one iste propise, koji su u poglavlja o zajednici vlasnosti uopće postavljeni vrhu diobe stvari zajedničke.

Član. 1216.

Propis kao bespredmetan izostavljen (u tom smislu isto kao kod paragrafa 1214).

Poglavlje dvadesetosmo
O UGOVORIMA ŽENIDBENIM

Ugovori ženidbeni

1217-1266. *Propisi su bespredmetni jer se protive načelu o slobodi oporučnog raspolaganja.*

Poglavlje dvadesetdeveto
O POGODBAMA NA SREĆU

Član. 1267.

Pogodba, kojom se obećava i prihvaća nada kakve koristi, koja se još nezna, jest pogodba na sreću. Pogodba ta spada među pogodbe za plaću ili besplatne, kad druga strana za tu nadu zamjenito nešto obećava ili ne obećava.

Član. 1268.

U pogodbama na sreću nema mjesta pravnom sredstvu radi skraćenja preko polovine vrijednosti.

Vrste pogodaba na sreću

Član. 1269.

Pogodbe na sreću jesu: opklada, igra i žrijeb (kocka); sve kupovne pogodbe i ine pogodbe učinjene vrhu prava kojima se čovjek nada, ili vrhu budućih stvari, o kojima se još ništa nezna; dalje dosmrtni prihodi (rente); društvena opskrbilišta; najposlije pogodba osiguranja i pomorskih zajmova.

1. opklada

Član. 1270.

Opklada biva tad, kada o kakvom događaju, koji je obojim stranama još nepoznat, strane te ugovaraju među sobom određenu cijenu za onoga od njih, koji u tvrđenju pogodi. Ako je strana dobivajuća znala naprijed ishod, pa je zatajila drugoj strani; kriva je radi lukavštine, i opklada nije tvrda. A gubeća strana, koja je ishod opklade naprijed znala, smatra se kao darodavac.

Član. 1271.

Opklade poštene i uopće dopuštene, obvezuju samo onda, kad je ugovorena cijena bila ne samo obećana nego zaista plaćena ili dana na ostavu. Cijena se sudbeno iskati ne može.

2. igra

Član. 1272.

Svaka igra jest vrsta opklade. Prava ustanovljena za opklade valjaju i za igre. Zakoni politički određuju, kakve su igre zabranjene uopće, ili nekoj klasi osoba, i kako se imadu kazniti osobe, koje igraju na zabranjene igre, i njihovi zaklonjači.

3. žrijeb (kocka)

Član. 1273.

Žrijeb među posebničkim osobama, ako smjera na opkladu ili na igru, prosuđuje se po propisima, koji su dani za opklade i za igre. Ako li se žrijebom ima riješiti kakva dioba, izbor ili kakva raspra; tad imaju mjesta u tome takva prava, kakva valjaju i u inim pogodbama.

Član. 1274.

Državne lutrije ne prosuđuju se tako, kao opklade i igre; nego po osnovama svaki put oglašenima.

4. kupovanje stvari nadanih

Član. 1275.

Tko obećava razmjernu cijenu za kakvu ustanovljenu količinu budućeg dohotka; taj sklapa običajnu kupovnu pogodbu.

Član. 1276.

Tko za određenu cijenu kupuje napoprijeko buduće koristi kakve stvari, ili nadu tih koristi, taj pravi pogodbu na sreću. U ovom slučaju kupac se podlaže pogibelji, da njegova nada može sasvim biti uništena; ali njemu pristoje i koristi, koje se iz stvari običajno vade.

Osobito kupovanje dijela kakva u rudniku

Član. 1277.

Propis kao bespredmetan izostavljen obzirom na propise o rudarstvu.

ili kakva nasljedstva

1278-1283. *Pravila o kupovanju nasljedstva su bespredmetna obzirom na odredbe Zakona o nasljeđivanju.*

5. prihod dosmrtni

Član. 1284.

Pogodba dosmrtnog prihoda jest ta, kada se obećava kome za novce, ili za stvar procijenjenu u

novcu određeno godišnje plaćanje u novcu dok je živa neka osoba.

Član. 1285.

Vrijeme za koje prihod dosmrtni trajati ima, može zavisiti od života jedne ili druge ugovarajuće strane ili od života treće osobe. Kada je dvojba, prihod dosmrtni plaća se 3 mjeseca naprijed; i prestaje u svim slučajevima sa životom osobe, na čiju glavu bijaše postavljen.

Član. 1286.

Ni vjerovnici ni djeca onoga, koji je za se ugovorio prihod dosmrtni, nemaju prava uništiti pogodbe. Ali vjerovnicima slobodno je tražiti, da budu namireni iz dosmrtnih prihoda; a djeci prosto je iskati, da se pohrani suvišni dio prihoda u tu svrhu, da bi na nj osigurali uzdržavanje, koje im pristoji po zakonu.

6. društvena opskrbilišta

Član. 1287.

Pogodba, kojom se kroz ulog osniva zajednički fond opskrbljenja za članove, njihove žene ili sirote, prosuđuje se po naravi i svrsi takvog zavoda, i po uvjetima o toj pogodbi ustanovljenim.

7. pogodba osiguranja

Član. 1288.

Ako tko uzme na se pogibelj kakve štete, koja bi se mogla dogodili drugome bez njegove krivnje, i za neku cijenu obeća mu ugovorenu naknadu; postaje pogodba osiguranja. U toj pogodbi osiguralac odgovara za slučajnu štetu a osiguranik za obećanu cijenu.

Član. 1289.

Pogodba takva sklapa se obično o robi, koja se razvozi po vodi ili po suhu. Ali mogu se također osigurati ine stvari, na pr. kuće i zemljišta od pogibelji vatre, vode i inih.

Član. 1290.

Ako se dogodi slučajna šteta, za koju bijaše naknada obećana; dužan je osiguranik, ako međutim ne pridođe kakva nepredobljiva zaprijeka, ili ako nije bilo ino što ugovoreno, javiti to osiguraocu u 3 dana, ako se nalazi u istom mjestu, a inače u ono vrijeme, koje je određeno u paragrafu 862. da se dade na znanje prihvat obećanja, što ga je učinila nepritomna osoba.

Ako li osiguranik to ne javi; ako ne može dokazati nezgodu; ili, ako osiguralac može dokazati da je osiguranik kriv prouzročenoj šteti; tad osiguranik nema prava na osiguranu sumu.

Član. 1291.

Ako je u vrijeme sklopljene pogodbe osiguranik jur znao da je stvar propala, ili ako je osiguranik jur

znao da stvari još ne prijeti nikakva pogibelj, pogodba nije tvrda.

8. zajmovi pomorski i osiguranja pomorska

Član. 1292.

Pravilo izostavljeno zbog bespredmetnosti.

Poglavlje trideseto
O PRAVU NAKNAĐENJA ŠTETE I ZADOVOLJENJA

Šteta

Član. 1293.

Šteta zove se svaki kvar (nazadak) učinjen komegod u imovini, u pravima ili njegovoj osobi. Od štete razlikuje se izmak dobitka, kojemu se tko po običajnom hodu stvari nadati može.

Izvori iz kojih proishode oštete

Član. 1294.

Šteta proizlazi ili otuda ako je koja druga osoba učinila štogod ili učiniti propustila protiv zakonu, ili od nenadanog slučaja. Ošteta protizakonita čini se navalice ili nehotice. Ošteta navalice osniva se stranom u zloj namisli, ako je šteta učinjena znajući i hotimice, stranom u nepažnji, ako je prouzročena po krivnom neznanstvu, ili s nedostatka nadležne pomnje, ili nadležne marljivosti. Oba ta načina oštete zovu se krivnja.

Obveza naknađenja štete: 1. šteta po krivnji

Član. 1295.

Svatko ima pravo iskati od oštetioca da mu naknadi štetu, kojoj je on kriv te mu je učinjena; bila šteta ta prouzročena stoga, jer se prekršila kakva dužnost pogodbena ili neodvisno od pogodbe.

III novela:

Član. 1295.

Svatko je ovlašten tražiti od štetnika naknadu štete, koju mu je krivnjom nanio, bila šteta prouzročena kršenjem ugovorne dužnosti ili bez veze sa ugovorom.

Također je za to odgovoran i onaj, tko na način protivan dobrim običajima namjerno nanese štetu ako se to pak dogodilo u vršenju nekog prava, odgovoran je samo onda, ako je vršenje prava imalo očigledno za cilj drugome štetu nanositi.

Član. 1296.

Kada je dvojba, uzima se da se šteta dogodila bez tuđe krivnje.

Član. 1297.

Ali uzima se također, da svaki koji je zdrave pameti, sposoban je imati toliku marljivost i pomnju koliku osoba od običajne sposobnosti može staviti u djelo. Tko ovu marljivost i pomnju ne položi u djelanjima, koja vrijeđaju tuđa prava, kriv je nepažnji.

Član. 1298.

Tko tvrdi, da je bez svoje krivnje bio smetan u ispunjenu kakve svoje dužnosti proizlazeće od pogodbe ili od zakona, taj valja da to dokaže.

Osobito: a) po vještacima učinjena

Član. 1299.

Tko javno tjera kakav ured, kakvu umjetnost, kakav obrt ili zanat ili tko se bez nužde prima dobrovoljno takvog posla, koji da se izvrši ištu se osobita umjetna znanja ili neobičajna marljivost, taj pokazuje time, da on misli o sebi da ima nužnu marljivost i potrebita neobičajna znanja: on mora dakle odgovarati, ako ne bi imao spomenutih vlastitosti. Ali ako onaj, koji mu je povjerio posao, znadijaše neumjetnost njegovu; ili ako ju je, da je stavio bio običajnu pomnju, znati mogao; tad nepažnja pada i na toga.

Član. 1300.

Vještak ima odgovarati i onda, ako primajući nagradu, daje po nepažnji škodljiv savjet u poslovima svoje umjetnosti ili znanosti. Osim toga slučaja savjetnik odgovara samo za štetu, koju je savjetovanjem znajući prouzročio drugome.

ili: b) od više dionika

Član. 1301.

Za štetu učinjenu načinom protuzakonitim mogu više osoba biti odgovorne, ako su zajednički toj šteti pomogle same po sebi ili pomoću drugih zamamljivanjem, prijetnjom, zapovijedanjem, pomaganjem, sakrivanjem itd. ili također samim zanemarenjem svoje osobite obveze da prepriječe kakvo zlo.

Član. 1302.

U takvom slučaju, ako ošteta proizlazi od nepažnje, i ako se može ustanoviti koliko je štete svaki prouzročio; svaki odgovara samo za štetu, koju je učinio po svojoj nepažnji. Ali ako je šteta učinjena navlaš; ili ako se ne može odrediti, koliko je svaki pojedini dioništvovao u ošteti; odgovaraju svi za jednoga a jedan za sve; ali onome, koji je naknadio štetu ostaje slobodno pravo iskati naknadu od ostalih.

Član. 1303.

Ukoliko više sudužnika valja da odgovaraju samo radi toga, što nisu ispunili svoje obveze, ima se prosuditi po naravi pogodbe.

Član. 1304.

Ako je u kakvoj šteti kriv također oštećenik: tad nosi i on štetu razmjerno s oštetiocem: a ako se razmjerje odrediti ne može, nose štetu na jednake dijelove.

2. šteta proizlazeća od upotrebljenja svojeg prava

Član. 1305.

Tko se služi svojim pravom unutar granica pravnih, ne odgovara za štetu, koja drugome otuda pridolazi.

III novela:

Član. 1305.

Tko se služi svojim pravom unutar pravnih granica (paragraf 1295. st. 2), ne odgovara drugima za štetu, koja otuda proizlazi.

3. od djelanja nevinoga ili nehotice

Član. 1306.

U pravilu, nitko nije dužan naknaditi štetu, koju je prouzročio ne budući tome kriv, ili po kakvom djelanju nehotice.

III novela:

Član. 1306a.

Ako tko prouzrokuje štetu u stanju nužde, da bi od sebe ili od drugoga otklonio neposredno prijeteću opasnost, onda će sudac presuditi, da li se i u kojem opsegu šteta ima naknaditi, ocjenjujući: da li je oštećeni propustio obranu s obzirom na opasnost, koja je drugome prijetila, kao i odnos veličine oštećenja prema ovoj opasnosti i najzad imovinu štetnika i oštećenoga.

Član. 1307.

Ali ako je tko kriv, te je stavio sebe u prolaznu zabunu pameti, tad se i šteta prouzročena u tom stanju pripisuje njegovoj krivnji. To isto valja i za trećega, koji je svojom krivnjom stavio oštetioca u to stanje.

III novela:

Član. 1307.

Ako je tko sebe po vlastitoj krivnji stavio u stanje zabune pameti ili u stanje nužde, pripisati će se njegovoj krivnji i šteta, prouzrokovana u takvom stanju. To isto vrijedi i za trećega, koji je svojom krivnjom prouzrokovao ovo stanje kod štetnika.

Član. 1308.

Ako luđaci ili slaboumni, ili djeca oštete koga, koji je tome sam dao povoda po kojoj god krivnji; takav ne može nikakve naknade tražiti.

III novela:

Član. 1308.

Ako ludi ili slaboumni, ili nedorasli oštete koga, koji je tome sam dao povoda po svojoj krivnji, ne može tražiti nikakve naknade.

Član. 1309.

Izvan toga slučaja valja da mu naknade štetu one osobe, koje su zanemarile staranje njima povjereno nad pomenutim osobama, i kojima se zbog toga zanemarenja šteta pripisati može.

Član. 1310.

Ako oštećenik ne uzmogne tim načinom zadobiti naknade; sudac rasudivši, da li oštetilac, sasvim tim što on nije običajno pri svojoj pameti, može biti okrivljen u tom posebnom slučaju; ili da li je oštećenik, htijući poštediti oštetioca zanemario obranu; ili najposlije imajući obzir na imovinu oštetioca i oštećenika, ima presuditi cijelu naknadu ili pristojan njezin dio.

4. šteta proizlazeća od nenadanog slučaja

Član. 1311.

Sam nenadani slučaj škodi onome, u čijoj se imovini ili osobi dogodio. Ali ako je tko prouzročio slučaj nenadani po svojoj krivnji; ako je prestupio zakon, koji slučajne oštete gleda da preteče; ili ako se bez nužde miješao u tuđe poslove, taj odgovara za svukoliko štetu, koja se inače ne bi bila dogodila.

Član. 1312.

Tko je u slučaju nužde učinio kome kakvu službu (rad), taj ne odgovara za štetu, koju nije odalečio, već ako je kriv što je smetao drugoga koji bi bio učinio još korisniju službu, da učini istu službu. Ali i u ovom slučaju može on korist istinito pribavljenu prebiti za štetu prouzročenu.

5. šteta učinjena po djelanju tuđem

Član. 1313.

U pravilu, nitko ne odgovara za tuđa protuzakonita djelanja, u kojima nije dioništvovao.

I u samim slučajevima, gdje zakoni inače naređuju, prosto je takvom tražiti u onoga, koji je kriv, da mu povrati što je dao u ime naknađenja štete.

III novela:

1313a.

Tko je drugome obavezan na kakvu činidbu, odgovara mu za krivnju svog zakonskog zastupnika kao i za krivnju osoba, kojima se radi ispunjenja služi, kao i za svoju vlastitu.

Iznimke

Član. 1314.

Ako tko uzme kakvu osobu u službu bez svjedočanstva; ili znajući drži u službi osobu, koja je pogibeljna radi kakve kakvoće tijela ili pameti; ili prima očitog zločinca; taj odgovara gospodaru kuće i ukućanima za naknadu štete, koja je po pogibeljnoj kakvoći tih osoba prouzročena.

III novela:

Član. 1314.

Ako tko uzme u službu kakvu osobu bez svjedočanstva ili znajući drži u službi neku osobu opasnu po svojim tjelesnim ili duševnim svojstvima ili joj omogući boravak, odgovara gospodaru kuće i ukućanima za naknadu štete, koja je prouzročena po opasnom svojstvu ovih osoba.

Član. 1315.

Tako isto i onaj, koji je znajući uzeo takvu pogibeljnu osobu, ili je upotrebio za takav posao osobu nesposobnu, odgovara za štetu, koju je treći kroz to pretrpio.

III novela:

Član. 1315.

Uopće odgovara onaj, koji upotrebljava koju nesposobnu osobu ili znajući koju opasnu osobu za svršavanje svojih poslova za štetu, koju ona u ovom svojstvu nanese trećemu.

Član. 1316.

Krčmari, brodari i kiridžije odgovaraju za štetu, koju njihove vlastite ili od njih određene službene osobe uzrokuju kakvom putniku u stvarima primljenim u njihovoj kući ili u njihovom brodu, ili u

tovaru (paragraf 970).

III novela:

Član. 1316.

Ugostitelji, koji ukonačuju strance, kao i druge osobe označene u paragrafu 970.., nadalje brodari i vozari odgovaraju za štetu, koju počine njihove vlastite ili od njih dodijeljene namještene osobe na unijetim ili preuzetim stvarima gostu ili putniku u njihovoj kući, njihovom zavodu ili vozilu.

Član. 1317.

Pravilo ovog propisa izostavljeno kao bespredmetno.

Član. 1318.

Ako je tko oštećen padnućem kakve stvari obješene ili namještene na pogibeljan način; ili bacanjem ili prolijevanjem iz kakva stana; odgovara za štetu onaj, iz čijeg je stana bilo bačeno ili proliveno; ili stvar kakva pala.

Član. 1319.

Premda bi pogibao bila vjerojatna, da kakav cimer (znak), sud, ili ina koja stvar obješena ili namještena nad mjestom, kud ljudi prolaze može pasti i mimohodeće oštetiti; ne može se zato još nitko potužiti pred sudom; ali svatko ima pravo, radi općene sigurnosti, javiti pogibao oblasti političkoj.

III novela:

6. građevinom

Član. 1319.

Ako tko bude povrijeđen ili inače bude kakva šteta prouzrokovana rušenjem ili odvajanjem dijelova kakve zgrade ili neke na zemljištu podignute naprave, obavezan je posjednik zgrade ili naprave na naknadu, ako je događanje posljedica manjkavog stanja naprave, a on ne dokaže, da je upotrebio svu pažnju, potrebnu za otklanjanje opasnosti.

6. šteta prouzročena po živinčetu

Član. 1320.

Ako je koga oštetilo kakvo živinče; odgovara za to onaj, koji je živinče na to natjerao, nadražio ili zanemario ga čuvati. Ako se krivnja takve vrste ne može dokazati proti kojoj god osobi; drži se da je ošteta slučajna.

III novela:

7. životinjom

Član. 1320.

Ako je koga oštetila životinja, odgovoran je za to onaj, koji je životinju na to natjerao, nadražio ili zanemario čuvati. Onaj, koji drži životinju, odgovoran je, ako ne dokaže da se starao za potrebno čuvanje ili nadzor.

Član. 1321.

Tko na svojoj zemlji nađe tuđe živinče; nema zato još pravo ubiti ga. On može živinče zgodnim načinom izagnati, ili ako mu je učinilo štete, ima pravo posebničkog zaloga na toliko komada životinje, koliko je dosta da mu se naknadi šteta. Ali u 8 dana mora on ili pogoditi se sa vlasnikom, ili svoju tužbu iznijeti pred suca: inače mora povratiti životinju zadržanu u zalog.

Član. 1322.

Životinja zadržana u zalog ima se vratiti i onda; ako vlasnik daje inu primjerenu sigurnost.

Vrste naknađenja štete

Član. 1323.

Kada se radi o naknadi prouzročene štete, mora svekoliko u prijašnje stanje biti povraćeno ili ako to ne može da bude, ima se platiti vrijednost ishodeća od procjene. Ako se obveza naknađenja tiče samo pretrpljene štete, tad jest naknada u pravom smislu; ako li se ta obveza proteže i na izmakli dobitak i na zaglađenje prouzročene uvrede, zove se potpuno zadovoljenje.

Član. 1324.

Ako je kome učinjena šteta po zloj namisli, ili po velikoj nepomnji, oštećenik ima pravo iskati puno zadovoljenje; a u ostalim slučajevima samo naknadu štete u pravom smislu. Gdje se u zakonu nalazi općeni izraz: naknada, valja u tom slučaju prosuditi po ovom pravilu, koja se vrsta naknade ima dati.

Osobito: 1. za povrede na tijelu

Član. 1325.

Tko koga ošteti u tijelu, plaća troškove za liječenje povrijeđene osobe; naknađuje joj ne samo izmaklu zaslugu, nego i zaslugu, koje će se oštećenik lišiti unaprijed, ako za rad postane nesposoban; i suviše ako oštećenik zahtijeva, valja da mu za pretrpljene bolove plati neku sumu prema dokazanim okolnostima.

Član. 1326.

Ako je povrijeđena osoba nagrđena po zlom postupanju; ima se, osobito ako je spola ženskog,

gledati na ovu okolnost utoliko, ukoliko bi to moglo smetali njezinom boljem napretku.

Član. 1327.

Ako se od tjelesne povrede dogodi smrt; imaju se namiriti ne samo svi troškovi, nego i ostavljenoj ženi i djeci ubijenoga valja naknadili sve ono, što su po pomenutoj povredi izgubili.

III novela:

Član. 1327.

Ako uslijed tjelesne povrede nastupi smrt, moraju se naknaditi ne samo svi troškovi, nego se i u životu zaostalim osobama, o čijem se uzdržavanju imao ubijeni starati po zakonu, ima naknaditi ono, što su time izgubili.

Član. 1328.

Tko žensku glavu prevari, i s njom rodi dijete, valja da plati troškove porođaja i babinja, i da ispuni ostale dužnosti očeve, ustanovljene u trećem poglavlju prvog dijela. Zakoni kazneni određuju kad se zamama ima kazniti ujedno kao zločinstvo ili kao teški redarstveni prekršaj.

2. u slobodi osobnoj

Član. 1329.

Tko koga lišava slobode nasilnom otmicom, posebničkim uhvaćenjem, ili navlaš protuzakonitim zatvorom, taj valja da povrati povrijeđenoga u prijašnju slobodu, i da mu da puno zadovoljnje. Ako li ne uzmogne više povratiti mu slobode, valja da naknadi štetu njegovoj ženi i djeci isto, kao da ga je ubio.

III novela:

Član. 1329.

Tko drugoga liši slobode nasilnim odvođenjem, privatnim uhvaćenjem ili namjerno protupravnim hapšenjem, dužan je povratiti povrijeđenome prijašnju slobodu i dati potpuno zadovoljenje. Ako mu slobodu ne može više vratiti, mora osobama zaostalim u životu, kao i kod ubojstva, dati naknadu.

3. u poštenju

Član. 1330.

Ako je tko kroz uvredu u poštenju doista oštećen ili dobitka lišen; uvređenik ima pravo iskati naknađenje štete ili puno zadovoljenje.

III novela:

Član. 1330.

Ako je kome uvredom časti prouzrokovana prava šteta ili izgubljeni dobitak, ovlašten je on da traži naknadu.

To važi također, kad netko rasprostire činjenice, koje ugrožavaju kredit, privređivanje ili napredovanje drugoga, a za njihovu neistinitost je znao ili je morao znati. U tom slučaju može se od njega također zahtijevati opoziv i objavljivanje. Za saopćenje, koje nije javno iznijeto, a za čiju neistinitost saopćivač ne zna, ne odgovara, ako je on ili primalac saopćenja imao na tome opravdan interes.

4. u imovini

Član. 1331.

Ako je tko oštećen u svojoj imovini navlaš ili po tuđoj očitoj nemarnosti; taj ima pravo iskati također izmakli dobitak, i ako je šteta prouzročena po kakvom djelanju zabranjenom u zakonu kaznenom, ili od objesti ili zloradosti, može iskati i vrijednost od osobite nakonosti.

Član. 1332.

Šteta učinjena po manjoj nepomnji ili nemarnosti, naknađuje se po običajnoj vrijednosti, koju je stvar imala u vrijeme, kad je bila oštećena.

Osobito kada tko zakasni platiti. Kamate od zakašnjelog roka

Član. 1333.

Šteta, koju je dužnik prouzročio svome vjerovniku time, što je zatezao platiti ugovorenu dužnu glavnicu, naknađuje se kamatama, koje su u zakonu ustanovljene (paragraf 995).

Član. 1334.

Uopće, dužnik je kriv zatezanju, ako ne plati u dan određen zakonom ili pogodbom za plaćanje; ili u slučaju, da rok plaćanja nije određen, ako se ne poravna s vjerovnikom poslije dana, u koji je sudski ili vansudski bio opomenut.

Član. 1335.

Ako je vjerovnik, ne učinivši sudske opomene, pustio da se kamate nakupe do glavnične sume; tad prestaje njegovo pravo iskati s glavnice dalje kamate. Ali od dana, kada je podigao tužbu, može nanovo zahtijevati kamate.

Uvjet naknadne pogodbe (ugovorena kazna)

Član. 1336.

Ugovarajuće stranke mogu se osobito pogoditi, da u slučaju, ako se obećanje ne bi nikako ispunilo, ili ne bi se ispunilo kako treba, ili odveć kasno, ima se mjesto naknađenja štete dati kakva određena suma novca ili inih stvari (paragraf 912). Ali u zajmu sudac ne može radi zakašnjelog plaćanja prisuditi sumu, prelazeću najviše zakonske kamate. U inim slučajevima, ako dužnik dokaže, da naknadna suma jest prekomjerna, sudac, saslušavši ako je potreba vještake ima je obaliti.

Isplata sume ugovorene za naknađenje štete, ne oslobađa od obveze ispuniti pogodbu, izuzevši slučaj, da je o tom osobita pogo-dba bila učinjena.

III novela:

Član. 1336.

Ugovorne stranke mogu se naročito pogoditi, da se u slučaju, ako se obećanje ne bi nikako ili na odgovarajući način ispunilo ili bi se kasno ispunilo, ima umjesto naknađenja štete dati određeni novčani ili neki drugi iznos (paragraf 912). U nedostatku posebnog sporazuma dužnik ne zadobiva pravo, da se plaćanjem iznosa naknade oslobodi od ispunjenja. Ako je ugovorna kazna bila obećana za neodržanje vremena ili mjesta ispunjenja, može se ona tražiti i pored ispunjenja.

Sudac će u svim slučajevima po saslušanju stručnjaka smanjiti iznos naknade, ako dužnik iskaže, da je ona prekomjerna.

Obveze nasljednika oštetioca

Član. 1337.

Obveza naknaditi štetu i izmakli dobitak, ili platiti sumu ugovorenu za naknađenje štete, združena je s imovinom i prelazi na nasljednike.

Pravno sredstvo da se dobije naknada za štetu

Član. 1338.

Pravo na naknadu štete ima se redovito izvesti kao svako ino pravo posebničko pred urednim sucem. Ako je oštetilac prestupio u isto vrijeme kakav kazneni zakon, podvržen je također određenoj kazni. Ali i u ovom slučaju spada na građanski sud da pozna i presudi vrhu naknađenja štete, ukoliko to uslijed kaznenih zakona nije naloženo sudu kaznenom ili političkoj oblasti.

Član. 1339.

Propis kao bespredmetan izostavljen (obzirom na pravila kaznenog poretka).

Član. 1340.

Ako se naknada može odmah ustanoviti, pomenuta oblast valja ončas da izreče svoj sud po propisima sadržanim u ovom poglavlju. Ako li se naknada ne može odmah ustanoviti, valja u presudi uopće izreći, da oštećeniku ostaje priuzdržano pravo tražiti naknađenje štete po pravnom putu. Ovaj pravni put priuzdržan je oštećeniku i u slučajevima zločinstvenim, a u inim slučajevima

obojim stranama onda, ako ne bi htjele pristati na naknadu, koju je odredila oblast kaznena.

Član. 1341.

Propis bespredmetan (obzirom na odredbe zakona o sudovima, gdje je regulirana odgovornost sudaca za štetu) te kao takav izostavljen.

DIO TREĆI
O USTANOVLJENJIMA ZAJEDNIČKIM GLEDE PRAVA OSOBA I PRAVA NA STVARI

Poglavlje prvo
O UTVRĐENJU PRAVA I OBVEZA

Ustanovljenja zajednička glede prava

Član. 1342.

Kako prava osoba, tako i prava na stvari, i obveze od njih izlazeće mogu jednakim načinom biti utvrđene, preinačene i dignute.

Načini utvrđenja kakvog prava

Član. 1343.

Pravni načini da se osigura kakva obveza i utvrdi kakvo pravo, jesu: obvezanje treće osobe za dužnika, i zalaganje. Ovim načinima osobi, koja ima pravo, daje se novo pravo.

I. obvezanjem trećega

Član. 1344.

Treća osoba može se trojakim načinom obvezati vjerovniku za dužnika; prvo, ako pristajući na to vjerovnik, prima na se dug kao jedini platac; drugo, ako pristupi obvezi kao sudužnik; najposlije, ako se obveže namiriti vjerovnika za slučaj, da prvi dužnik ne bi ispunio svoje obveze.

Član. 1345.

Ako tko sa privoljenjem vjerovnika cio tuđi dug na sebe prima; tad ne biva nikakvo utvrđenje, nego preinaka obveze, o čemu će se govoriti u slijedećem poglavlju.

a) kao poruka

Član. 1346.

Tko se obveže namiriti vjerovnika za slučaj, da prvi dužnik ne bi ispunio svoje obveze, taj je poruk; a ugovor učinjen među njim i vjerovnikom, zove se poručna pogodba. U toj pogodbi prvi dužnik

ostaje još jednako glavni dužnik, a poruk pridolazi samo kao padužnik.

III novela:

Član. 1346.

Tko se obaveže namiriti vjerovnika za slučaj, da prvi dužnik ne ispuni obavezu, postaje poruk, a sporazum učinjen između njega i vjerovnika, naziva se poručnim ugovorom. Prvi dužnik ostaje ovdje jednako još glavnim dužnikom, a poruk pridolazi samo kao potonji dužnik.

Za važenje poručnog ugovora potrebno je, da se obavezno očitovanje poruka dade napismeno.

b) kao sudužnika

Član. 1347.

Ako tko bez uvjeta, koji je na korist porucima, pristupi k obvezi ine osobe kao sudužnik, tad postaje zajednica od više sudužnika, i pravne posljedice te zajednice prosuđuju se po propisima danim u poglavlju o pogodbama uopće (paragrafi 888-896).

Poruk za naknađenje štete

Član. 1348.

Tko obećava naknadu poruku na slučaj, da bi ovaj sa svoga poručanstva imao kakvu štetu, zove se poruk naknađenja štete.

Tko se poručiti može

Član. 1349.

Tuđe obveze vlastan je svatko bez razlike spola na se primiti, koji svojom imovinom slobodno upravljati može.

Za kakve obveze

Član. 1350.

Može se tko poručiti ne samo za sume i za stvari, nego i za dopuštena djelanja i propuštanja, a to u obziru koristi ili štete, koja iz toga djelanja ili propuštanja za osobu, kojoj se daje poručanstvo, proizaći može.

Član. 1351.

Obveze, koje nisu nigda po zakonu tvrde bile, ili koje su jur prestale, ne mogu se ni primati ni utvrđivati.

Član. 1352.

Tko se poruči za takvu osobu, koja radi svoje osobne vlastitosti ne može sebe da obveže, taj ostaje obvezan isto kao sudužnik nerazdjelni, premda mu je ta vlastitost bila nepoznata (paragraf 896).

Dokle se pruža poručanstvo

Član. 1353.

Poručanstvo ne može se raspružiti dalje, nego je poruk izrijekom očitovao. Tko se poručio za glavnicu danu na kamatu, odgovara samo za one kamate zaostale, koje vjerovnik ne imadaše još prava iskati.

Član. 1354.

Poruk ne može se služiti prigovorom, po kojem je dužnik po propisu zakona vlastan iskati, da može zadržati dio svoje imovine na svoje vlastito uzdržavanje.

Učinak poručanstva

Član. 1355.

U pravilu poruk može tek tada biti pozvan na sud da plati, kada glavni dužnik, pošto ga je vjerovnik opomenuo po sudu ili van suda, nije ispunio svoje obveze.

Član. 1356.

Poruk može biti prvi pozvan na sud, makar da se izrijekom poručio za taj slučaj, da glavni dužnik ne bude u stanju platiti, ako se otvori stečaj nad imovinom glavnog dužnika, ili ako se u vrijeme, kad se imalo platiti, ne zna gdje boravi, a ne može se okriviti radi nemarnosti.

Član. 1357.

Tko se obvezao kao poruk i platac, odgovara za cijeli dug kao sudužnik narazdjelni: vjerovniku stoji na volju hoće li pognati najprije glavnog dužnika, ili poruka, ili obadva zajedno (paragraf 891).

Član. 1358.

Tko plati tuđi dug, ulazi u prava vjerovnika, i vlastan je iskati od dužnika povrat plaćenog duga. U tu svrhu obvezan je namireni vjerovnik dati placu sva sredstva koja ima, kojima se pravo održati ili osigurati može.

III novela:

Član. 1358.

Tko plati tuđi dug, za koji on odgovara osobno ili sa određenim dijelovima imovine, ulazi u prava

vjerovnika i vlastan je zahtijevati od dužnika naknadu plaćenog duga. U tu svrhu obavezan je namireni vjerovnik, da placu izruči sva pravna pomagala i sredstva osiguranja.

Član. 1359.

Ako se poručilo više osoba za isti cijeli iznosak, odgovara svaka za cijeli iznosak. Ako je pak jedna od njih platila cijeli dug; pristoji joj isto kao sudužniku (paragraf 896) pravo iskati povrat od ostalih.

Član. 1360.

Ako je glavni dužnik ili treći kogod, prije nego je dano poručanstvo, ili u vrijeme kada se poručanstvo to davalo, osim njega dao vjerovniku i kakav zalog; slobodno je vjerovniku svagda pozvati na sud poruka po redu (paragraf 1355), ali se ne može odreći zaloga na porukovu štetu.

Član. 1361.

Ako je poruk ili platac namirio vjerovnika, a nije se sporazumio sa glavnim dužnikom; ovaj može proti njima iznijeti sve prigovore, koje bi bio mogao iznijeti proti vjerovniku.

Član. 1362.

Poruk može samo onda zahtijevati naknađenje štete od onoga, koji mu se poručio za to naknađenje ako nije svojoj šteti sam kriv.

Načini kojima prestaje poručanstvo

Član. 1363.

Obveza porukova prestaje u tom istom razmjeru, u kojem prestaje obveza dužnikova. Ako se poruk obvezao samo za neko određeno vrijeme, odgovara on samo dotle, dok traje to vrijeme. Oslobođenje od poručanstva jednoga suporuka, služi istina ovome prema vjerovniku, ali mu ne služi prema ostalim suporucima (paragraf 896).

Član. 1364.

Istečenje vremena, u koje dužnik valjalo je da plati svoj dug, ne oslobađa još poruka od njegovog poručanstva, makar da vjerovnik nije nastojao da bude namiren; ali ako se poruk poručio za dužnika s njegovim privoljenjem, vlastan je zahtijevati od dužnika, da mu dade sigurnost. I vjerovnik valja da odgovara poruku onda, ako zanemari iskati da mu se plati dug, pa poruk bude kroz to štetovao, ne imajući od koga iskati naknade.

Član. 1365.

Ako se proti dužniku rodi temeljita sumnja, da bi mogao biti nesposoban platiti dug, ili da je naumio odalečiti se iz nasljednih pokrajina, za koje je propisan ovaj zakonik; poruk ima pravo zahtijevati od dužnika da osigura dug za koji se on poručio.

Član. 1366.

Kada je okončan posao, za koji se tko poručio; može se iskati, da se zaključi račun i da se ukine poručanstvo.

Član. 1367.

Ako pogodba poručanstvena nije utvrđena hipotekom ili pokretnini zalogom; prestaje u 3 godine poslije smrti porukove, ako je vjerovnik u to međuvrijeme propustio iskati po sudu ili van suda dospjeli dug od nasljednika.

II. Pogodbom založnom

Član. 1368.

Pogodba založna zove se ona pogodba, kojom dužnik ili ini tko umjesto njega daje u istinu vjerovniku pravo založno na kakvu stvar, a zatim predaje mu zalog, ako je pokretan; ako li je nepokretan, dopušta mu, da ga upiše u hipotečne knjige. Pogodba, kojom obećava tko dati zalog, nije još pogodba založna.

Učinak pogodbe založne

Član. 1369.

Što zakon uopće naređuje vrhu pogodaba, valja i za pogodbu založnu. Pogodba ta obvezuje dvostrano. Zalogoprimac treba dobro da čuva pokretni zalog, i da ga povrati založitelju, čim ovaj plati dug. Ako se tiče hipoteke, namireni vjerovnik ima postaviti založitelja u stanje da može izraditi da se izbriše obveza iz hipotečnih knjiga. Prava i obveze zalogodavca i zalogoprimca skopčane s posjedom zaloga, ustanovljene su u poglavlju 6. drugog dijela.

Član. 1370.

Primalac pokretnog zaloga obvezan je dati zalogodavcu list založni (revers), i u tom pismu opisati biljege, po kojima se zalog razlikuje od inih podobnih stvari. U listu založnom mogu se naznačiti i bitni uvjeti založne pogodbe.

Uvjeti nedopušteni

Član. 1371.

Svi uvjeti i pobočne pogodbe, protivne naravi založne pogodbe i zajma, nisu tvrde. Takvi su ugovori: da zalog pripadne vjerovniku ako dug ne bi bio plaćen u određeno vrijeme; da vjerovnik može po svojoj volji, ili po cijenu naprijed određenu otuđiti zalog, ili zadržati ga za sebe; da dužnik ne može zalog, nikada iskupiti, ili nepokretnu stvar nikome drugome za dug potpisati, ili da vjerovnik, pošto je dospjeo rok isplate, ne može zahtijevati da se proda zalog.

Član. 1372.

Pogodba pobočna, po kojoj se dopušta vjerovniku da uživa stvar založenu nema pravnog učinka.

Ako je vjerovniku dozvoljena samo poraba pokretne založne stvari (paragraf 459), valja da je uživa načinom za dužnika neškodljivim.

Na koji način ima se u pravilu davati osiguranje

Član. 1373.

Tko je obvezan dati sigurnicu, mora da ispuni ovu obvezu pokretnim zalogom ili hipotekom. Samo u slučaju da nije u stanju dati zaloga, primaju se sposobni poruci.

Član. 1374.

Nitko nije dužan primati u zalog u ime sigurnice kuću po cijeni većoj od polovine, niti zemljišta i pokretna dobra po cijeni nadilazećoj dvije trećine procjene. Sposoban poruk jest onaj, koji ima pristojnu imovinu, i u pokrajini može biti pozvan na sud.

Poglavlje drugo
O PREINACI PRAVA I OBVEZA

Preinaka prava i obveza

Član. 1375.

Vjerovniku i dužniku prosto je da preinače svoja zamjenita prava i obveze kojima mogu slobodno razređivati. Preinaka može biti da ne pristupi ili da pristupi treća koja osoba, i to da pristupi ili novi vjerovnik, ili novi dužnik.

1. obnovom

Član. 1376.

Preinaka bez pristupa treće osobe biva onda, kad se promjenjuje pravni naslov ili glavni predmet kakvog iskanja, dakle kada stara obveza prelazi u drugu novu.

Član. 1377.

Takva preinaka zove se obnovna pogodba. Po ovoj pogodbi prestaje prijašnja glavna obveza, a nova počinje u isto vrijeme.

Član. 1378.

Obnovom prestaju prava poručanstva, zaloga, i ina prava skopčana s prijašnjom glavnom obvezom; samo ako dionici po osobitom ugovoru nisu ino što ugovorili vrhu toga.

Član. 1379.

Kada stranke jasnije određuju, gdje, kada i kojim načinom ima se ispuniti kakva obveza jur

opstojeća, i kada prave ina pobočna ustanovljenja, s kojima se ne čini nikakva preinaka glede glavnog predmeta ili pravnog naslova; takvi ugovori ne smatraju se kao pogodba obnovna, a ne smatraju se ni tad, kad se samo izdaje kakva nova zadužnica ili ina koja isprava odnoseća se na dug. Takva preinaka u pobočnim određenjima ne može staviti novi teret na treću osobu, koja na pomenutu preinaku nije bila prizvana. Kad je dvojba, uzima se da stara obveza nije ukinuta, dok s novom obvezom može zajedno opstojati.

2. nagodbom

Član. 1380.

Nagodba zove se ona pogodba obnovna, kojom se prava sporna ili dvojbena tako ustanovljuju, da se svaka stranka zamjenito obvezuje nešto dati, učiniti ili propustiti. Nagodba ide među pogodbe dvostrano obvezne, i prosuđuje se po istima načelima.

Član. 1381.

Tko obvezanoj strani otpusti bez plaće s njezinim privoljenjem kakvo pravo neprijeporno ili dvojbeno, taj čini darovanje (paragraf 939).

Kada nagodba nije tvrda? a) glede stvari o kojoj se nagodba čini

Član. 1382.

Propis kao bespredmetan izostavljen (obzirom na odredbe zakona koji reguliraju oblast bračnih odnosa).

Član. 1383.

Prije nego je oglašena razredba posljednje volje, ne može se učiniti nikakva nagodba vrhu sadržaja te razredbe. Opklada učinjena u toj stvari, prosuđuje se po načelima pogodaba na sreću.

Član. 1384.

Nagodbe vrhu djelanja proti zakonu valjaju samo, ako se odnose na posebničko zadovoljenje; nagodbom može se uklonili zakonito istraživanje, i kažnjenje samo onda, ako su prestupci takvi, da oblast valja da postupa samo kada zahtijevaju stranke.

b) ili inih nedostataka

Član. 1385.

Nagodba sklopljena može biti netvrda radi bljudnje samo onda, ako se bludnja tiče sućanstva osobe ili sućanstva stvari.

Član. 1386.

Radi oštećenja preko polovine ne može se ustati proti nagodbi, koja je na pošten način učinjena.

Član. 1387.

Isto tako ne mogu isprave novo pronađene oslabiti pošteno napravljenu nagodbu, baš da bi se iz tih isprava pokazalo da jedna stranka nema nikakva prava.

Član. 1388.

Očita pogreška u računu, ili pogreška učinjena kada se pravi nagodba u skupljanju ili u oduzimanju, ne škodi nijednoj ugovarajućoj strani.

Dokle se pruža nagodba

Član. 1389.

Nagodba učinjena vrhu kakve osobite raspre, ne pruža se na ine slučajeve. I same opće nagodbe, glaseće na sve raspre uopćeno, ne mogu se uporavljivati na takva prava, koja su navlaš bila zatajena, ili na koja stranke čineće nagodbu nisu mogle misliti.

Učinak nagodbe glede pobočnih obveza

Član. 1390.

Poruci i zalozi dani u tu svrhu, da se osigura cijelo još prijeporno pravo, odgovaraju također i za dio određen nagodbom. Ali su priuzdržani poruku i trećem založitelju koji na nagodbu nisu pristali, proti vjerovniku svi oni prigovori, koji bi mogli biti suprostavljeni iskanju, da nagodba nije bila učinjena.

Član. 1391.

Pravilo je izostavljeno kao bespredmetno.

3. ustupom (cesijom)

Član. 1392.

Kada jedna osoba prenosi na drugu kakvo iskanje, i ova prihvaća prijenos taj, tad biva preinaka prava s pristupom novoga vjerovnika. Ovakvo djelanje zove se ustup (cesija), i može se činiti za plaću ili bez plaće.

Što se može ustupiti

Član. 1393.

Sva prava koja se mogu otuđiti, mogu se također ustupiti. Prava, koja su spojena sa osobom, te s njom prestaju, ne mogu biti ustupljena. Zadužnice izdane na donosnika ustupaju se po samoj njihovoj predaji, i osim posjeda njihova nije potreban nikakav ini dokaz, da su bile ustupljene.

Učinak ustupa

Član. 1394.

Primalac stvari ustupljene ima glede ustupljenog iskanja ta ista prava koje je imao ustupilac.

Član. 1395.

Pogodbom ustupnom postaje nova obveza samo među ustupnikom i ustupovnikom; ali ne među ovim posljednjim i dužnikom ustupljenim. Stoga dužnik, dok mu ne bude poznat primalac, ima pravo platiti prvomu vjerovniku, ili se s njim pogoditi na ini način.

Član. 1396.

Ali čim je dužniku doglašen ustupovnik, ne može on platiti prvomu vjerovniku niti se njim pogoditi; ostaje mu pravo da izvede svoje prigovore proti iskanju. Ako je dužnik priznao prema poštenomu ustupovniku da je iskanje istinito, tad valja da ga namiri kao svoga vjerovnika.

Odgovornost ustupnika

Član. 1397.

Tko ustupa kakvo iskanje bez plaće, te ga dariva, taj ne odgovara više za nj. Ako li ga ustupi za plaću; ustupnik odgovara ustupovniku kako za istinitost tako i za naplativost iskanja, ali nikada za više od onoga što mu je dao ustupovnik.

Član. 1398.

Ako je ustupovnik iz javnih hipotečnih knjiga mogao saznati, da li je iskanje naplativo, ne pristoji mu nikakvo naknađenje štete za slučaj, da se to iskanje ne bi moglo naplatiti. Ustupnik ne odgovara također za takvo iskanje, koje je u vrijeme ustupa bilo naplativo, a zatim po nenadanom slučaju ili po krivnji ustupovnika postalo nenaplativo.

Član. 1399.

U takvu krivnju pada ustupovnik, ako ne otkaže iskanje u vrijeme, kada se otkazati može; ako poslije minuloga roka određenog za isplatu ne potegne iskanje; ako dužnika štedi; ako zanemari nabaviti na vrijeme onu sigurnost, koja se mogla još imati, ili ako ne pospješi sudsku izvršbu.

1400-1410. *Kako su u pravilima nenoveliranog OGZ pomiješana dva instituta - asignacija i promjene na strani dužnika - tako su ista izostavljena, a reproducirana samo pravila noveliranog OGZ gdje su oba instituta odvojeno prikazana.*

III novela:

4. Uputa (asignacija)

Član. 1400.

Uputom na činidbu trećega ovlašćuje se primalac upute (asignatar) na preuzimanje činidbe kod upućenoga (asignata), a ovaj posljednji na činidbu prvome za račun upućivača (asignanta). Primalac upute zadobiva neposredno pravo protiv upućenoga, čim mu je stigla izjava upućenoga o prihvatu upute.

III novela:

Član. 1401.

Ukoliko upućeni ono, što ima da izvrši, već duguje upućivaču, obvezan je prema ovome odazvati se uputi. Ako se uputom ima namiriti neki upućivaočev dug kod primaoca, koji je uputu prihvatio, obvezan je primalac da upućenoga pozove na činidbu.

Ako primalac ne će da upotrebi uputu ili ako upućeni uskrati prihvat ili činidbu, ima to primalac bezodvlačno saopćiti upućivaču.

Ako ništa drugo nije utanačeno, dug se gasi tek činidbom.

III novela:

Član. 1402.

Ako je upućeni uputu naprama primaocu primio, može on naprama ovome istaći samo takve prigovore, koji se odnose na valjanost prihvata ili proizlaze iz sadržaja upute ili iz njegovih osobnih odnosa prema primaocu.

III novela:

Član. 1403.

Dokgod upućeni naprama primaocu nije primio uputu, može je upućivač opozvati. Ako između upućivača i upućenoga ne postoji nikakav drugi pravni osnov, važe za pravni odnos između obojice propisi o ugovoru o punomoćstvu; ipak smrću upućivača ili upućenoga uputa se ne gasi. Ukoliko će prestanak upute imati pravni učinak i naprama primaocu, određuje se prema postojećem pravnom odnosu između ovoga i upućivača.

III novela:

Preuzimanje duga

Član. 1404.

Tko obeća dužniku, da će njegovom vjerovniku izvršiti činidbu (preuzimanje ispunjenja), odgovara dužniku za to, da se vjerovnik ne će na njega obraćati. Vjerovniku neposredno ne nastaje otuda

nikakvo pravo.

III novela:

Član. 1405.

Tko izjavi dužniku, da će preuzeti njegov dug (preuzimanje duga), stupa na njegovo mjesto kao dužnik, ukoliko vjerovnik na to pristane. Dok ovaj pristanak nije uslijedio ili ako bude uskraćen, odgovara on kao i kod preuzimanja ispunjenja (paragraf 1404). Pristanak vjerovnika može se izjaviti ili dužniku ili preuzimaocu.

III novela:

Član. 1406.

I bez sporazuma sa dužnikom može treći preuzeti dug na osnovu ugovora sa vjerovnikom.

Ali preuzimanje duga, izjavljeno vjerovniku, ima se u dvojbi razumijeti kao odgovornost pored, a ne umjesto dosadašnjeg dužnika.

III novela:

Član. 1407.

S obzirom na preuzeti dug preuzimačeve obveze su iste kao i one dosadašnjeg dužnika. Preuzimalac može protiv vjerovnika istaći prigovore, koji proizlaze iz pravnog odnosa između ovoga i dosadašnjeg dužnika.

Promjenom dužnika ne dodiruju se sporedna tražbinska prava. Ipak poruci i zalozi osnovani od trećih osoba odgovaraju i dalje, samo onda, ako je poruk ili zalogodavac pristao na promjenu dužnika.

III novela:

Član. 1408.

Ako pri otuđenju nepokretnosti stjecalac preuzme založno pravo, koje na njoj leži, ima se to u dvojbi razumjeti kao preuzimanje duga. Po izvršenom prenosu vlasništva može otuđivalac pozvati pismeno vjerovnika, da primi novog dužnika umjesto njega sa učinkom, da se pristanak smatra kao da je dan, ukoliko se u roku od 6 mjeseci ne uskrati. Na ovaj učinak mora se u pozivu izrično skrenuti pažnja.

III novela:

Član. 1409.

Ako netko preuzme imovinu ili poduzeće, neposredno je obvezan, bez štete po daljnju odgovornost otuđivaoca vjerovnicima za dugove, koji pripadaju imovini ili poduzeću, a za koje je on pri predaji

znao ili morao znati. No on se oslobađa odgovornosti utoliko, ukoliko je po takvim dugovima već toliko platio, koliko iznosi vrijednost preuzete imovine ili poduzeća.

Suprotna utanačenja između otuđivaoca i preuzimaoca učinjena na štetu vjerovnika nemaju naprama ovim učinka.

III novela:

Član. 1410.

Ako je stupanje novog dužnika namjesto dosadašnjega ugovoreno na taj način, da namjesto preostalog dugovinskog odnosa dođe obaveza novog dužnika po samostalnom pravnom osnovu ili po promjeni glavnog predmeta tražbine, nastupaju učinci ne preuzimanja duga već ugovora o obnovi (paragrafi 1377, 1378).

Poglavlje treće
O UKINUĆU PRAVA I OBVEZA

Ukinuće prava i obveza

Član. 1411.

Prava i obveze tako su među sobom svezane, da kad prestaje pravo ukida se obveza, a kad prestaje obveza ukida se pravo.

1. Isplatom

Član. 1412.

Obveza se ukida navlastito isplatom, to jest, kada se čini ono, što je tko činiti dužan (paragraf 469).

Kako se ima platiti

Član. 1413.

Niti vjerovnik može biti natjeran proti svojoj volji prihvatiti ino što, nego što ima iskati, niti dužnik da čini ino što, nego što je činiti obvezan. Ovo pravilo ima se uporaviti i na vrijeme, mjesto i način ispunjenja obveze.

Član. 1414.

Ako namjesto isplate daje se ino što a to radi toga, jer su se vjerovnik i dužnik tako sporazumjeli, ili s toga, jer ugovorena isplata nije moguća; tad djelanje ovo smatra se kao posao za plaću.

Član. 1415.

Vjerovnik nije obvezan primiti ispatu duga na dijelove, ili na odbitak. Ali kada se različni dugovi imaju plaćati; uzima se da je namiren onaj dug, o kom se dužnik sa privoljenjem vjerovnika izjasnio

izrijekom, da ga platiti hoće.

Član. 1416.

Ako je volja dužnikova dvojbena, ili ako joj se opriječi vjerovnik; imaju se najprije platiti kamate, zatim glavnica, a između više glavnica ona, koja je već bila zaiskana ili kojoj je barem dospio rok isplate, a po tom ona, koja bi dužniku bila najteža, kad bi on nadalje dugovao.

Kada se ima platiti

Član. 1417.

Ako rok isplate nikako nije ustanovljen, obveza platiti dug nastaje tek od onoga dana, kada je vjerovnik opomenuo dužnika da plati (paragraf 904).

Član. 1418.

U nekim slučajevima rok isplate ustanovljuje narav iste stvari. Hrana plaća se najmanje jedan mjesec naprijed. Ako hranjenik umre za to vrijeme; njegovi nasljednici nisu obvezani povratiti isto od onoga, što je naprijed plaćeno bilo.

Član. 1419.

Ako se vjerovnik zatezao primiti isplatu, štetne posljedice padaju na nj.

Član. 1420.

Ako nije određeno mjesto i način isplate; imaju se uporaviti gore (paragraf 905) ustanovljeni propisi.

Dužnik je obvezan namiriti vjerovnika samo u mjestu svojeg prebivališta, izuzev slučaj ako je mjesto, gdje se ima platiti, pogodbom ustanovljeno.

III novela:

Član. 1420.

Ako nije određeno mjesto i način isplate, imaju se primjeniti gore (paragraf 905) ustanovljeni propisi.

Tko može platiti

Član. 1421.

I takva osoba, koja nije sposobna upravljati svojom imovinom, može po zakonu platiti dug istiniti i dospjeli, i tim načinom oprostiti se svoje obveze. Ali ako bi namirila dug dvojbeni, ili kome nije još dospio rok isplate; njezin tutor ili skrbnik ima pravo iskati natrag što je plaćeno.

Član. 1422.

Ako treća koja osoba s privoljenjem dužnikovim može i hoće da plati za dužnika prema primljenoj na se obvezi; vjerovnik mora primiti isplatu, i placu ustupiti svoje pravo; ali vjerovnik ne odgovara tad za naplativost ni za istinitost iskanja, već ako bi od njegove strane kakva prevara bila.

III novela:

Član. 1422.

Tko plati dug druge osobe, za koji on ne odgovara (paragraf 1358), može prije ili za vrijeme plaćanja zahtijevati od vjerovnika, da mu ustupi svoja prava, ako je on to učinio, plaćanje djeluje kao naplata tražbine.

Član. 1423.

U pravilu (paragraf 462), ne može treći tko bez privoljenja dužnikova natjerati vjerovnika da primi isplatu. Ali ako li je vjerovnik primio; platac ima pravo, i pošto je platio, zahtijevati, da mu se ustupi pravo postojeće vjerovniku.

III novela:

Član. 1423.

Ako isplata bude ponuđena po sporazumu sa dužnikom, vjerovnik mora plaćanje primiti; ipak on ne odgovara za naplativost i istinitost tražbine osim u slučaju prevare. Bez dužnikovog pristanka vjerovniku se u pravilu (paragraf 462) ne može nametnuti primanje isplate od strane trećega.

Kome treba platiti

Član. 1424.

Dug se ima platiti vjerovniku ili njegovom punovlasniku, koji je osposobljen da ga primi, ili onome, koga je sud priznao za vlasnika iskanja. Tko je platio takvoj osobi, koja svojom imovinom ne može sama upravljati, taj je obvezan platiti dug opet, a to onda, ako se ne nalazi ono što je plaćeno, ili ako nije na korist primaoca bilo obraćeno.

Ostava duga u sud

Član. 1425.

Ako se dug ne može platiti radi toga, jer se ne zna tko je vjerovnik, jer je nepritoman, ili jer onim što mu se daje nije zadovoljan, ili zbog inih važnih uzroka, tad može dužnik položiti u sud stvar, koja se ima dati; ili ako se ne bi mogla položiti, može iskati u suca da naredi da se stvar sačuva. Svako takvo djelanje, ako je učinjeno po zakonu i vjerovniku objavljeno bilo, oprašta dužnika od njegove obveze, i baca pogibao koja bi se mogla dogoditi danoj stvari na vjerovnika.

Namirnice (kvite)

Član. 1426.

Platac ima vazda pravo zahtijevati od onoga, kome je platio, namirnicu, tj. pismeno svjedočanstvo da je ispunio svoju obvezu. U namirnici ima se naznačiti ime i prezime dužnika i vjerovnika, također mjesto, vrijeme i predmet namirenog duga, i valja da je potpiše vjerovnik ili njegov punovlasnik.

III novela:

Član. 1426.

Platac ima uvijek pravo od onoga kome je platio, zahtijevati namiru, tj. pismeno svjedočanstvo da je ispunio svoju obvezu. U namiri ima se naznačiti ime i prezime dužnika i vjerovnika, kao i mjesto, vrijeme i predmet namirenog duga, i mora da je potpiše vjerovnik ili njegov punovlasnik. Troškove namire snosi vjerovnik, ako nije što drugo utanačeno.

Član. 1427.

Namirnica vrhu plaćene glavnice utvrđuje mnijenje, da su i kamate od te glavnice namirene.

Član. 1428.

Ako vjerovnik ima od dužnika zadužnicu, obvezan je zajedno s namirnicom povratiti zadužnicu, ili ako je primio samo jedan dio duga, ima dopustiti da se taj dio na istoj zadužnici zabilježi. Zadužnica povraćena bez namirnice proizvodi za dužnika pravno mnijenje da je platio dug; ali vjerovnik može i protivno tome dokazati. Ako se izgubila zadužnica, koja se ima povratiti, tad onaj što plaća ima pravo iskati osiguranje ili položiti sumu u sud, i zahtijevati da vjerovnik po sudovniku usmrti zadužnicu.

Član. 1429.

Namirnica, koju je vjerovnik dao dužniku za namireni kakav noviji dug, ne dokazuje doduše da su bili namireni i drugi stariji dugovi; ali ako se tiče stalnih državnih poreza, dohodaka ili takvih isplata, koje se osnivaju na jednom i istom naslovu i koje valja da bivaju u neko stanovito vrijeme, kao što su, dažbine u novcu, zakupnine, najamnine ili kamate od glavnica; tad se uzima da onaj, koji pokaže namirnicu od posljednjeg dospjelog roka, jest namirio i prije dospjele rokove.

Član. 1430.

To se isto razumijeva o trgovcima i zanatlijama, koji običavaju praviti račune sa svojim kupovnicima (mušterijama) u stanovite rokove; ako su ti trgovci i zanatlije dali namirnicu za kasniji rok, razumijeva se da su im prijašnji računi bili namireni.

Plaćanje onoga što nije dug

Član. 1431.

Ako je tko s bludnje, baš da bi bila bludnja zakonom za takvu priznata dao kome kakvu stvar, ili mu

je učinio kakav posao, što ga ovaj nije imao pravo od njega iskati; može se redovito u prvom slučaju iskati stvar natrag, a u drugom zahtijevati plaća prema nabavljenoj koristi.

Član. 1432.

Ako tko plati zastarjeli kakav dug, ili takav, koji samo s nedostatka formalnosti nije tvrd, ili glede kojega zakon uskraćuje samo pravo da se isti dug natrag uzište; tad se plaćena suma ne može natrag iskati; a ne može se iskati ni ono, što je tko platio znajući da nije dužan.

Član. 1433.

Ali ovaj propis (paragraf 1432) ne može se uporaviti na slučaj kad je platila osoba podvržena skrbništvu ili tutorstvu, ili ina osoba, koja svojom vlasnošću ne može slobodno upravljati.

Član. 1434.

Povrat plaćene sume može se i onda iskati, ako je dug na koji mu drago način još dvojben, ili ako isplata duga zavisi još od ispunjenja kakvog priloženog uvjeta. Ali ako je namireni dug istinit i bezuvjetan; plaćena suma ne može se iskati natrag stoga, jer rok isplate još nije dospio.

Član. 1435.

Tko je dao stvar kakvu, koju je on doista bio dužan; takav je može natrag iskati od primaoca, ako je prestao zakonski uzrok da se dalje zadrži pomenuta stvar.

Član. 1436.

Ako je tko bio obvezan od dvije stvari dati samo jednu po svojoj volji, pa prevarivši se dao je obadvije; zavisi od njega koju će od tih stvari natrag iskati.

Član. 1437.

Tko prima isplatu onoga što nije dug, smatra se kao pošteni ili nepošteni posjednik, a to ako je znao ili nije znao da se platilac prevario, ili ako se tome iz okolnosti mogao ili nije mogao domisliti.

2. Prebojem međusobnim

Član. 1438.

Ako se steknu zamjenita iskanja, koja su istinita, jednovrsna i takva, da stvar pristojeća jednome kao vjerovniku, isti je može i kao dužnik drugome dati; tad ako se ta iskanja među sobom izjednačuju, biva zamjenito ukinuće obveza (preboj), što samo po sebi jesi zamjenita isplata.

Član. 1439.

Preboj ne može biti među iskanjem istinitim i neistinitim, među dospjelim i nedospjelim. Ukoliko preboju ima mjesta proti kakvoj stečenoj masi, određuje se u sudovniku.

Član. 1440.

Isto tako ne mogu se međusobno prebiti iskanja. koja se tiču stvari raznovrsnih ili stvari stanovitih i nestanovitih. Ni stvari samovlasno prisvojene ili uzete u zajam, ili dane na ostavu ne mogu se uopće prebiti.

III novela:

Član. 1440.

Isto tako ne mogu se međusobno ukinuti tražbine, koje imaju za predmet raznovrsne ili određene ili neodređene stvari. Ni predmeti samovlasno ili lukavo prisvojeni, posuđeni, uzeti u pohranu ili porabu ne mogu uopće biti predmet retencije ili kompenzacije.

Član. 1441.

Dužnik ne može svome vjerovniku uračunati ono, što pomenuti vjerovnik trećemu a treći dužniku platiti ima. Ni ista suma, koju tkogod ima tražiti iz kakve državne pjeneznice, ne može se prebiti za dug, što ga on ima platiti inoj državnoj pjeneznici.

Član. 1442.

Ako se kakvo iskanje prenosi po redu na više osoba; dužnik može istina prebiti iskanje to za svoje iskanje, što ga je on imao u vrijeme ustupa prema prvom držaocu kao i prema posljednjem držaocu, ali ga ne može prebiti za iskanje, koje mu pristoji prema jednome od međudržalaca.

Član. 1443.

Glede iskanja uknjiženoga može se preboj suprotstaviti ustupovniku onda samo ako je i iskanje druge strane uknjiženo i to uz samo prvo iskanje, ili ako je javljeno ustupovniku onda, kad je on to iskanje bio primio.

3. Odrečenjem

Član. 1444.

U svim slučajevima, u kojima je vjerovnik vlastan otuđiti svoje pravo, može ga se i odreći na korist svojeg dužnika, i time obvezu dužnikovu ukinuti.

4. Sjedinjenjem

Član. 1445.

Svaki put kada se pravo na koji mu drago način sjedinjuje s obvezom u jednoj osobi, prestaje oboje; već ako bi vjerovniku još bilo slobodno zahtijevati, da se njegova prava razluče (paragraf 802. i 812.) ili ako bi nastupili odnosi sasvim razučne vrste.

Član. 1446.

Prava i obveze upisane u javnim knjigama ne ukidaju se kroz sjedinjenje u jednoj osobi, dok izbrisanje iz javnih knjiga nije učinjeno (paragraf 469. i 526).

III novela:

Član. 1446.

Prava i obaveze upisane u javnim knjigama ne ukidaju se kroz sjedinjenje u jednoj osobi, dok nije uslijedilo brisanje iz javnih knjiga (paragraf 526). Do tog vremena može se upisano založno pravo od strane vlasnika ili putem prinudnog izvršenja prenijeti na trećega (paragrafi 469-470).

5. Kada stvar izgine

Član. 1447.

Ako po nenadanom slučaju izgine sasvim, kakva stanovita stvar, tad se ukida svaka obveza, i ona također, da se naknadi vrijednost njezina. Ovo načelo služi i za one slučajeve, kada se radi inog kojeg nenadanog slučaja ne može obveza ispuniti ili dug platiti. Ali dužnik valja svakako da povrati ili da naknadi štogod je primio u svrhu da ispuni obvezu; a dužan je to povratiti ili nadoknaditi isto kao pošteni posjednik ali tako, da se tuđom štetom ne okoristi.

6. Smrću

Član. 1448.

Smrt ukida samo takva prava i obveze, koje su na osobu ograničene, ili koje se tiču samo osobnih djelanja pokojnika.

7. Kada isteče naznačeno vrijeme

Član. 1449.

Prava i obveze prestaju također kada prođe vrijeme, za koje bijahu ograničene posljednjom voljom, pogodbom, sučevom izrekom ili zakonom. Na koji način zastara po zakonu ustanovljena ukida prava i obveze, određuje se u slijedećem poglavlju.

O povratu u prijašnje stanje

Član. 1450.

Zakoni građanski, po kojima se ako ne smeta zastara, može neposredno ustati proti djelanjima i poslovima protuzakonitim, ne dopuštaju nikakva povrata u prijašnje stanje. Slučajevi povrata u prijašnje stanje spadajući na postupak sudski, ustanovljeni su u sudovniku.

Poglavlje četvrto

O ZASTARI I DOSJELOSTI

Zastara

Član. 1451.

Zastara jest gubitak prava kakvog, koje se nije izvršivalo u vrijeme zakonom ustanovljeno.

Dosjelost

Član. 1452.

Ako se zastarjelo pravo uslijed zakonitog posjeda prenosi u isto vrijeme na koga drugoga; zove se pravo dosjeđeno, a način taj stečenja zove se dosjelost.

Tko zastarom i dosjelošću može steći

Član. 1453.

Tko je sposoban steći, taj može također dosjelošću steći vlasnost ili ina prava.

Proti kome ima mjesta zastari i dosjelosti

Član. 1454.

Zastari i dosjelosti ima mjesta proti svima osobama posebničkim, koje mogu same izvršavati svoja prava. Proti sirotama i podvrženim skrbništvu, proti crkvama, općinama i inim moralnim zborovima; proti upraviteljima javne imovine, i proti onima koji su nepritomni, a nisu tome krivi, dopušta se zastara i dosjelost samo pod ograničenjima niže slijedećima (paragrafi 1472, 1475, i 1494).

Kakvi zastarjeli predmeti mogu se dosjesti

Član. 1455.

Sve što se može steći, može se i dosjesti. Ali stvari koje se ne mogu posjedovati radi njihove sućanstvene vlastitosti, ili po zakonima; također stvari i prava, koja se nikako ne mogu otuđiti, ne mogu se ni dosjesti.

Član. 1456.

Propis kao bespredmetan (jer govori o dosjelosti javnih prava) izostavljen.

Član. 1457.

Propis izostavljen kao bespredmetan (jer se nijedno od navedenih prava ne može više stjecati dosjelošću).

Član. 1458.

Pravilo izostavljeno kao bespredmetno (ne spada više u područje građanskog prava).

Član. 1459.

Prava što svaki čovjek ima nad svojim djelanjima i nad svojom vlasnosti ne padaju pod zastaru, na pr. kupovati kakvu robu ovdje ili ondje, služili se svojim livadama ili svojom vodom, osim ako bi zakon izrijekom kazao, da onaj, koji se za neko određeno vrijeme ne služi pomenutim pravima, tim samim neuživanjem gubi ih.

Ali ako je jedna osoba zabranila drugoj da izvršuje takvo pravo, ili je nju u tome smetala; posjed prava zabrane s jedne strane proti slobodi druge strane počimlje od onog časa kada se ova druga strana podvrgla zabrani ili smetanju, te tim načinom ako se steknu sve ostale potrebnosti, biva zastara ili dosjelost (paragraf 313. i 351.).

Što se ište da se steče kroz dosjelost?

Član. 1460.

Da se kroz dosjelost steče nije dosta da je osoba sposobna steći, a stvar da se može steći; nego je još potrebno da onaj, koji ovim načinom ima steći, doista posjeduje rečenu stvar ili pravo; uz to valja da mu je posjed zakonit, pošten i istinit, i da je trajao kroz cijelo vrijeme zakonom određeno (paragrafi 309., 316., 320., i 345.).

i to: a) posjed zakonit

Član. 1461.

Zakonit i dovoljan za dosjelost je svaki posjed utemeljen na naslovu koji bi bio dovoljan da se zadobije vlasnost, da je ova pristojala prodavaocu. Takvi su naslovi na pr. zapis, darovanje, zajam, kupovanje i prodaja, promjena, isplata i t.d.

Član. 1462.

Vjerovnici, posudnici, čuvari ili uživaoci ne mogu s nedostatka zakonitog naslova nigda dosjesti stvari založene, posuđene, dane na ostavu ili na uživanje. Njihovi nasljednici koji njih predstavljaju nemaju boljega naslova. Samo trećem zakonitom posjedniku može pomoći vrijeme dosjelosti.

b) posjed pošten

Član. 1463.

Posjed mora biti pošten. Nepoštenje prijašnjeg posjednika ne smeta poštenom nastupniku ili nasljedniku da započne dosjelost od dana posjeda svojeg (paragraf 1493).

c) posjed istinit

Član. 1464.

Posjed ima biti istinit. Ako tko posvoji kakvu stvar silom ili lukavstvom, ili ako se uvuče u posjed potajno, ili ako posjeduje stvar samo na izmoljeni način; ni on sam, ni njegovi nasljednici ne moogu dosjesti takvu stvar.

2. istečenje vremena

Član. 1465.

Za dosjelost i zastaru potrebno je također da je isteklo vrijeme zakonom ustanovljeno. Osim roka određenog u zakonu za neke osobite slučajeve, ovdje se određuje uopće ono vrijeme koje je u svim inim slučajevima od potrebe za dosjelost ili zastaru. U tom određenju gleda se kako na različitost prava i stvari, tako i na različitost osoba.

Vrijeme dosjelosti. Redno

Član. 1466.

Pravo vlasnosti glede stvari pokretne, dosjeda se kroz trogodišnji pravni posjed.

Član. 1467.

Glede stvari nepokretnih, dosjelošću pribavlja onaj, na čije su ime te stvari upisane u javnim knjigama, nakon 3 godine puno pravo proti svakomu prigovoru. Dokle se pruža dosjelost, prosuđuje se po uknjiženom posjedu.

Član. 1468.

U onim mjestima, gdje još nema nikakvih urednih javnih knjiga, i gdje se stečenje stvari nepokretnih ima dokazati po sudskim spisima i po inim ispravama, ili ako stvar nije uknjižena na ime onoga, koji je doista posjeduje, dosjelost se svršuje tek poslije 30 godina.

Član. 1469.

Služnosti i ina osobita prava izvršiva na tuđem zemljištu zadobiva kroz dosjelost, isto kao pravo vlasnosti, u 3 godine onaj, na kojega su ime upisana u javnim knjigama.

Član. 1470.

Gdje još nema nikakvih urednih javnih knjiga, ili gdje takvo pravo nije u njih upisano, pošteni posjednik može to pravo dosjesti tek poslije 30 godina.

Član. 1471.

Glede onih prava, koja se rijetko mogu izvršavati, kao na pr. pravo dati probendu, ili nagnati koga da priloži za opravljanje mosta, mora onaj, koji tvrdi da ih je zadobio kroz dosjelost, osim navršenih 30

godina također dokazati, da se kroz to vrijeme slučaj izvršavanja pomenutog prava bar tri put dogodio i da je on svaki put izvršavao pravo to.

Vanredno

Član. 1472.

Proti fiskusu to jest, proti upraviteljima državnih dobara i državne imovine, ukoliko zastari ima mjesta (paragraf 287. 289 i 1456-1457), također proti upraviteljima dobara crkvenih, općinskih i inih dopuštenih tijela, nije dovoljno opće i redno vrijeme dosjelosti. Glede posjeda stvari pokretnih i posjeda stvari nepokretnih, ili službnosti i inih prava na pomenutim stvarima, izvršivanih, i na ime posjednika upisanih u javne knjige, posjed ima se produžiti kroz 6 godina. Prava pomenute vrste, koja na ime posjednikovo nisu upisana u javne knjige, i sva ina prava mogu se proti fiskusa i gore naznačenim povlaštenim osobama steći samo posjedom od 40 godina.

Član. 1473.

Tko stoji u zajednici s osobom, koja je glede vremena zastare po zakonu povlaštena, dionik je iste povlastice. Povlastice duljeg vremena zastare imaju svoj učinak i proti inim osobama, kojima pristoji ista povlastica.

Član. 1474.

Propis kao bespredmetan izostavljen (jer se radi o pravilima o porodičnom fideokomisu, nasljednom zakupu i nasljednoj daćevini koja su stavljena van snage).

Član. 1475.

Ako vlasnik ne boravi u pokrajini u kojoj se nalazi stvar, nepritomnost njegova smeta utoliko rednoj dosjelosti i zastari, što se vrijeme nepritomnosti zaviseće od volje njegove i kojoj on nije kriv broji samo za polovinu, dakle jedna godina samo za 6 mjeseci. Ali se nema nimalo gledati na kraće nepritomnosti, koje nisu punu godinu neprekidno trajale; i uopće pomenuto vrijeme uzeto skupa ne može se raspružiti nigda dulje nego na 30 godina. Nepritomnost proizlazeća od vlastite krivnje ne oslobađa nigda od rednog vremena zastare.

Član. 1476.

I onaj, koji je neposredno pribavio kakvu stvar pokretnu od neistinita ili nepoštena posjednika, ili koji ne može da pokaže od koga je pribavio stvar, taj valja da čeka da dvostruko prođe redno vrijeme dosjelosti.

Član. 1477.

Tko dosjelost svojega posjeda osniva na vremenu od 30 ili 40 godina, taj nije dužan pokazati zakoniti naslov stečenja svojeg. Ali ako bi proti njemu bilo dokazano nepoštenje posjeda, tad ne biva dosjelost ni istečenjem pomenutom duljeg vremena.

Vrijeme zastare. Redno

Član. 1478.

Ako svaka dosjelost sadržava u sebi zastaru, obadvije se svršuju u jedno isto vrijeme samo onda, ako se zbudu uvjeti zakonom propisani. Ali za zastaru u pravom smislu dovoljno je da se kakvo pravo ne izvršuje kroz 30 godina, koje po sebi mogaše biti izvršivano.

III novela:

Član. 1478.

Izmjenjen naslov propisa - Vrijeme zastare. Opće

Član. 1479.

Sva prava proti trećemu, bila upisana ili neupisana u javnim knjigama, prestaju u pravilu najdulje neizvršivanjem kroz 30 godina ili mučanjem za ovo vrijeme.

Član. 1480.

Propis izostavljen (postao bespredmetan obzirom na zakon o zastari potraživanja).

Iznimke

Član. 1481.

Ne mogu zastariti obveze, koje su utemeljene na pravu porodice i uopće na pravu osoba na pr. obveza, da se nabavi djeci neophodno uzdržavanje, također i one obveze, koje se slažu s pravom gore pomenutim (paragraf 1459) tj. glede slobodnog razređivanja svojom imovinom, kao na pr. obveza, da se podijeli kakva zajednička stvar ili da se ustanove granice.

Član. 1482.

Na isti način, ako kome na tuđe zemljište pristoji pravo takvo, što ga je mogao izvršavati u obziru na cijelost ili na različne načine po svojoj volji, takav ne može biti stiješnjen u pravu svojem jedino radi toga, jer je pomenuto pravo ma kroz najdulje vrijeme izvršavao samo vrhu jednog dijela zemljišta ili na određeni način. Nego taj, što pomenutim načinom hoće da stijesni (ograniči) pravo drugoga, valja da stečenjem ili dosjelošću zadobije pravo zabrane ili smetanja (paragraf 351). To isto ima se uporavljivati i na slučaj, kada je tko imajući pravo proti svim članovima kakve općine, izvršavao do tada pravo to samo proti nekojim članovima iste općine.

Član. 1483.

Dokle god vjerovnik ima zalog u rukama, ne može mu se prebaciti da je propustio izvršavanje prava zaloga, i to pravo ne može zastariti. Također pravo dužnikovo da iskupi svoj zalog, ne pada pod zastaru. Ali ako je iskanje veće nego što vrijedi zalog; tad iskanje to može međutim prestati zastarom.

Član. 1484.

Da mogu zastariti takva prava koja se mogu rijetko izvršavati, ište se da je za vrijeme zastare, tj. za 30 godina bila tri put prigoda izvršavanja pomenutog prava, a pravo to da se nije ni jedanput izvršavalo (pargraf 1471).

Član. 1485.

Glede osoba, koje su u paragrafu 1472. povlaštene, ište se za dosjelost i za zastaru 40 godina.

III novela:

Član. 1485.

Glede osoba, koje su po paragrafu 1472. povlaštene, traži se kao za dosjelost, tako dakle i za zastaru 40 godina.

Opće pravilo, da se neko pravo radi neupotrebe gubi tek poslije isteka od 30 ili 40 godina, primjenjuje se samo na one slučajeve, za koje zakon nije odredio kraći rok (paragraf 1465).

Vanredno kraće vrijeme zastare

Član. 1486.

Opće pravilo, da kakvo pravo radi toga što nije izvršavano bilo zastaruje nakon dokončanja 30 ili 40 godina, uporavlja se samo na one slučajeve, za koje zakon ne ustanovljuje kakvo kraće vrijeme (paragraf 1465).

III novela:

Član. 1486.

Propis stavljen van snage propisima Zakona o zastari potraživanja.

Član. 1487.

Slijedeća prava, kao: uništiti očitovanje posljednje volje; iskati dio zakoniti ili njegovo nadopunjenje; poreći darovanje radi neharnosti obdarenoga; ukinuti pogodbu za plaću radi skraćenja preko polovine; ili ustati proti preduzetoj diobi kakvog zajedničkog dobra; isto tako iskanje radi straha ili bludnje dogodivše se u pogodbi, gdje druga ugovarajuća strana nije kriva nikakvoj prevari, imaju se izvesti u 3 godine. Pošto prođe pomenuto vrijeme, prava takva i iskanje zastaruju.

III novela:

Član. 1487.

Prava, uništiti očitovanje posljednje volje, zahtijevati nužni dio ili njegovu dopunu opozvati

darovanje radi nezahvalnosti obdarenoga ili tužiti obdarenoga radi prikrate dužnog dijela: ukinuti ugovor za plaću radi prikrate preko polovine; ili pobijati preduzetu diobu nekog zajedničkog dobra; isto tako tražbinu radi straha ili zablude, koje su se potkrale kod ugovaranja, pri čemu druga ugovarajuća strana nije kriva za nikakvu prevaru, moraju se ostvariti za vrijeme od 3 godine. Po isteku ovog vremena ona zastaruju.

Član. 1488.

Pravo služnosti zastaruje po neizvršavanju, ako se strana, obvezana trpiti služnost, protivi izvršavanju, a strana imajuća pravo služnosti, nije izvršavala to pravo, slijedeće neprekidno u 3 godine.

Član. 1489.

Propis (o zastari zahtjeva za naknadu štete) izostavljen kao bespredmetan obzirom na odredbe zakona o zastari potraživanja.

Član. 1490.

Propis bespredmetan.

Član. 1491.

Nekoja prava zakoni ograničuju na još kraće vrijeme. Dotični propisi nalaze se na mjestima, gdje se o pomenutim pravima govori.

Član. 1492.

Zbog bespredmetnosti propis je izostavljen (pravilo je sadržano u zakonu o mjenici i zakonu o čeku).

Uračunavanje posjeda prednikova u vrijeme zastare

Član. 1493.

Tko načinom poštenim prima kakvu stvar od zakonitog i poštenog posjednika; taj ima pravo kao nasljednik da uračuna sebi vrijeme dosjelosti svojeg prednika (paragraf 1463). To isto valja također za vrijeme zastare. Glede dosjelosti od 30 ili 40 godina, može se ovo uračunanje učiniti i bez zakonitog naslova, a glede zastare u pravom smislu može se učiniti i bez dobre vjere ili nevinoga neznanja.

Zapreka zastari

Član. 1494.

Suprot takvim osobama, koje radi slabe pameti ne mogu da same brane svoja prava, kao što su sirote, ludi i slaboumni; vrijeme dosjelosti ili zastare ne može započeti, ako tim osobama nije postavljen zakonski zastupnik. Vrijeme dosjelosti ili zastere jednom započeto, slijedi istina, ali ne

može prije dokončati, nego u 2 godine pošto su dignute zapreke.

Član. 1495.

Propis kao bespredmetan izostavljen (obzirom na odredbe zakona o zastari potraživanja).

Član. 1496.

Ako tko nije pritoman radi službe građanske ili vojničke, ili ako je sasvim prestalo otpravljanje pravosuđa, na pr. u vrijeme kuge ili rata, smeta se time ne samo početak, nego dok traje ova zapreka, i produženje dosjelosti ili zaštite.

Kada se prekida zastara

Član. 1497.

Dosjelost i zastara prekida se, ako je onaj, koji se na nju hoće da osloni, a to prije, nego je prošlo vrijeme zastare, priznao izrijekom ili muče tuđe pravo, ili ako ga je onaj kome to pravo pristoji pozvao na sud, i tužba se bude uredno produžila. Ali ako je tužba proglašena presudom pravomoćnom da je nevaljana drži se da je zastara neprekinuta.

Učinak dosjelosti ili zastare

Član. 1498.

Tko je dosjelošću stekao kakvu stvar ili pravo, taj može proti dosadanjem vlasniku iskati u sudu da mu se prisudi vlasnost, i ako se prisuđeno pravo ne može upisati u javne knjige, može također izraditi, da se pomenuto pravo u iste javne knjige upiše.

Član. 1499.

Na isti način, koji je primio na se kakvu obvezu, može pošto mine vrijeme iskati, da se izbriše njegova obveza, koja je upisana u javnim knjigama, ili da se uništi pravo koje je dotada drugome pripadalo, i isprave koje su vrhu toga prava bile izdane.

Član. 1500.

Ali pravo koje je stečeno dosjelošću ili zastarom, ne može biti na štetu onome, koji je oslanjajući se na javne knjige, pribavio sebi kakvu stvar ili pravo još prije nego je bilo to pravo uknjiženo.

Član. 1501.

Na zastaru, ako je stranke ne bi suprot ostavile (nisu prigovorile), ne može se službeno imati nikakva obzira.

Učinak dosjelosti ili zastare

Član. 1502.

Zastare ne može se nitko odreći unaprijed, niti može ugovoriti vrijeme zastare dulje nego je po zakonima ustanovljeno.